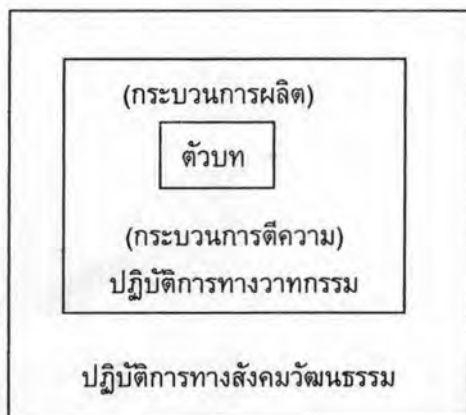

บทที่ ๓

โครงสร้างของนิตยสารสตรีสาร

การวิเคราะห์โครงสร้างนิตยสารสตรีสาร คือ การศึกษากรอบความคิดของนิตยสารซึ่งจะทำให้เห็นว่าใครเป็นผู้ผลิต ใครเป็นผู้บริโภค และผู้อ่านจัดอยู่ในกลุ่มใด เพราะผู้ผลิตจัดเป็นผู้สร้างกรอบของนิตยสารหรือโครงสร้างนิตยสารฉบับนั้นๆ โดยมีความคิด อุดมการณ์หรือวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตรวมอยู่ด้วย อีกทั้งผู้ผลิตยังต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภค เพื่อนำมาเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกเนื้อหา จัดวางรูปแบบ และโครงสร้างตามกลุ่มเป้าหมายหรือผู้อ่าน หลังจากได้ทำความเข้าใจโครงสร้างของนิตยสารสตรีสารแล้วก็จะป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยในการนำไปตีความ หรืออธิบายอุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงต่อไปได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกนำกรอบความคิด ๓ มิติ ของแฟร์เคลาฟ (Fairclough) ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ได้แก่

กรอบความคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกรอบความคิดของนิตยสาร ได้ดังนี้

๑. **ตัวบท (Text)** ในที่นี้ประกอบด้วย หน้าปก เนื้อหาและหน้าโฆษณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ หน้าปก

ด้านรูปเล่มส่วนใหญ่สตรีสารใช้รูปภาพผู้หญิงเป็นหน้าปก พิมพ์สีสวยงาม แต่เป็นขนาด ๘ หน้ายก ซึ่งเล็กกว่านิตยสารอื่นๆ สมัยนั้น ภาพประกอบในเล่มเป็นภาพวาดลายเส้น พิมพ์ขาวดำล้วน (ยกเว้นปก) (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโฆษิต และ อวยพร พานิช, ๒๕๓๒: ๓๗) แต่จากถ้อยแถลงของนิตยสารสตรีสารได้กล่าวถึงรูปเล่มสตรีสารว่า “จากขนาด เล่มหนาเพียง

๕ ยก (๔๐ หน้า) ของปีที่ ๑ “สตรีสาร” ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นเล่มสมุดหนาถึง ๑๑ ยก (๘๘ หน้า) ในรอบปีนี้ และมีรูปเรื่องนารสนานาพรรณ ที่ไม่เคยมีหนังสือพิมพ์ในขนาด และลักษณะละม้ายกันฉบับใดจะเคยกล้ำลงทุนสนองความอุปถัมภ์ของท่านผู้อ่านให้เสมอเราได้” (ต้นมิถุนายน ๒๔๙๕) ซึ่งจากที่ผู้วิจัยศึกษาพบว่า ตัวเล่มของสตรีสารมีการเปลี่ยนหลายครั้ง ช่วงแรกเป็นเล่มขนาดใหญ่ จำนวนหน้ายังไม่มากนัก จนขนาดตัวเล่มเล็กลง และมีจำนวนหน้าที่ยากขึ้น จากที่ไม่มีสีสันมากนักก็เริ่มมีสีมากขึ้นตามความทันสมัยของเทคโนโลยี บางครั้งสตรีสารมีฉบับพิเศษ เช่น พิเศษสำหรับเด็กทั้งฉบับก็จะมีเรื่องราวที่เกี่ยวกับเด็กรวมถึงหน้าปกที่เป็นเด็กด้วย

นิตยสารสตรีสารมีจุดยืนที่ชัดเจนของการจัดทำนิตยสารเพื่อผู้หญิง เพราะหน้าปกส่วนใหญ่ของนิตยสารเป็นภาพของผู้หญิงไทย ในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายซึ่งเป็นสิ่งแรกที่สังเกตเห็นได้ง่าย พบว่า ตั้งแต่ปีแรกจนถึงปีสุดท้าย ผู้หญิงไทยที่ขึ้นหน้าปกจะอยู่ในชุดที่สุภาพ เรียบร้อย ไม่ว่าจะผ่านยุคสมัยที่ผู้หญิงสามารถเปิดเผยเนื้อหนังได้ แต่ผู้หญิงบนหน้าปกสตรีสารส่วนใหญ่ยังคงแบบความเป็นกุลสตรีไทยไว้ได้ตลอด อีกทั้งยังพบภาพจำนวนหนึ่งในสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยสามารถจำแนกภาพหน้าปกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้ ดังนี้

๑) ภาพของเจ้านายในสถาบันพระมหากษัตริย์

๑.๑) พระบรมฉายาลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เช่น

ภาพที่ ๑ แสดงพระบรมฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์

นิตยสารสตรีสารมีลักษณะพิเศษในการปรากฏพระบรมฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ โดยมีพระบรมฉายาลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์เดียวจำนวนหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะพบในเดือนธันวาคม เพราะวันที่ ๕ ธันวาคม เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระองค์ทรงฉลองพระองค์แตกต่างกันแต่ละพระราชกรณียกิจขณะนั้น นอกจากนี้ยังมีภาพเจ้านายฝ่ายหญิงในนิตยสารสตรีสารเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จะพบมากเป็นพิเศษ

๑.๒) พระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เช่น

ภาพที่ ๒ แสดงพระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ในปี พ.ศ.๒๔๙๓-๒๕๑๑ ส่วนใหญ่จะปรากฏพระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถหลายพระฉายาลักษณ์ โดยเฉพาะที่เป็นพระฉายาลักษณ์พระองค์เดียวมีถึง ๔๔ พระองค์ โดยปรากฏพระฉายาลักษณ์ที่ฉลองพระองค์ด้วยชุดไทยแบบต่างๆ และแบบสากลตะวันตก แล้วแต่พระราชกรณียกิจขณะนั้น ดังนั้น พระฉายาลักษณ์จำนวนหนึ่งจึงปรากฏให้เห็นเหตุการณ์ หรือสภาพแวดล้อมขณะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในต่างๆ ด้วย

๑.๓) พระบรมฉายาลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เช่น

ภาพที่ ๓ แสดงพระบรมฉายาลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

การปรากฏพระบรมฉายาลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีประมาณ ๘ พระองค์ โดยส่วนใหญ่เป็นพระบรมฉายาลักษณ์ขณะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงแรกของนิตยสารสตรีสารจะพบพระบรมฉายาลักษณ์มากเป็นพิเศษ ซึ่งอาจเป็นเพราะทั้งสองพระองค์เสด็จนิวัติประเทศไทยได้ไม่นาน

๑.๔) พระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ร่วมกับพระราชโอรสและพระราชธิดา เช่น

ภาพที่ ๔ แสดงพระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถร่วมกับพระราชโอรสและพระราชธิดา

การปรากฏพระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถร่วมกับพระราชโอรสและพระราชธิดามีจำนวนหนึ่ง โดยมีทั้งที่เป็นพระฉายาลักษณ์คู่หรือครบทุกพระองค์ ขึ้นอยู่กับพระราชกรณียกิจขณะนั้น

๑.๕) พระฉายาลักษณ์และพระรูปของพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น

ภาพที่ ๕ แสดงพระฉายาลักษณ์และพระรูปของพระบรมวงศานุวงศ์

ส่วนใหญ่พระฉายาลักษณ์ของพระบรมวงศานุวงศ์จะเป็นเจ้านายฝ่ายหญิง ยกเว้นพระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โดยเฉพาะปี พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๓๖ มักจะปรากฏพระฉายาลักษณ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีประจำเดือนเมษายน และพระรูปในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีประจำเดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นเดือนที่คล้ายวันพระราชสมภพของทั้งสองพระองค์ จนกระทั่งระยะหลังก็จะปรากฏบางพระรูปในพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ในเดือนธันวาคมซึ่งเป็นเดือนที่คล้ายวันประสูติเช่นกัน

๒) ภาพผู้หญิงไทย เช่น

ภาพที่ ๖ แสดงภาพผู้หญิงไทย

ตั้งแต่ช่วงปีแรกถึงปีสุดท้ายของนิตยสารปรากฏภาพทั้งที่เป็นผู้หญิงทั่วไป หรือผู้หญิงที่มีชื่อเสียง เช่น นักแสดง นักร้อง หรือนางงาม โดยมักปรากฏเป็นภาพผู้หญิงเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ด้วยชุดการแต่งกายตามสมัยนิยมในยุคหนึ่งๆ แต่ยังคงความสุภาพ เรียบร้อย ตามวัตถุประสงค์ของนิตยสารสตรีสาร นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกภาพของผู้หญิงทั่วไปด้วยชุดการแต่งกายต่างๆ ได้แก่

๒.๑) ภาพผู้หญิงที่แต่งกายด้วยชุดไทย เช่น

ภาพที่ ๗ แสดงภาพผู้หญิงที่แต่งกายด้วยชุดไทย

การแต่งกายด้วยชุดไทยส่วนใหญ่จะเป็นภาพผู้หญิงเดี่ยว แต่จะมีบางภาพที่ปรากฏเป็นภาพคู่ซึ่งไม่ได้ระบุว่าคู่กับใคร เช่น ภาพแรก (เป็นฉบับปฐมฤกษ์ของนิตยสารสตรีสาร) บอกเพียงว่า เป็นการแสดงรำไทย เรื่อง “นารายณ์ปราบหนทกข์ ในงานรื่นเริงต้อนรับนิสิตใหม่ ของแผนกบัญชีและพาณิชย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ส่วนภาพที่สองเป็นผู้หญิงทั้งคู่ของนาฏศิลป์ กรมศิลปากร นอกจากนี้ยังพบภาพผู้หญิงเดี่ยวที่แต่งกายด้วยชุดไทยหลากหลายแบบ ซึ่งการแต่งกายของผู้หญิงสามารถบ่งบอกศิลปวัฒนธรรมไทยแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงไทยด้วยการสื่อผ่านบนหน้าปกนิตยสารสตรีสาร

๒.๒) ภาพผู้หญิงที่แต่งกายด้วยชุดแสดงถึงอาชีพ เช่น

ภาพที่ ๘ แสดงภาพผู้หญิงที่แต่งกายด้วยชุดแสดงถึงอาชีพ

ภาพการแต่งกายที่สื่อถึงอาชีพของผู้หญิงในที่นี่ ได้แก่ อาชีพพยาบาล และอาชีพที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นอาชีพอะไร แต่ชุดแต่งกายเป็นชุดที่อาจสื่อถึงผู้หญิงทำงาน บริษัทหรือห้างร้าน เป็นต้น โดยจะพบภาพลักษณะนี้มากในระยะหลังของนิตยสารสตรีสาร

๒.๓) ภาพผู้หญิงที่แต่งกายด้วยชุดที่สื่อถึงการศึกษา เช่น

ภาพที่ ๙ แสดงภาพผู้หญิงที่แต่งกายด้วยชุดที่สื่อถึงการศึกษา

ภาพที่สื่อถึงผู้หญิงที่มีการศึกษาด้วยเครื่องแต่งกายที่แสดงสถาบันทางการศึกษา ทั้งที่เป็นภาพของผู้หญิงในชุดนักศึกษา และชุดรับปริญญาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เริ่มปรากฏภาพลักษณะนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๑๒ ซึ่งอาจเป็นช่วงที่ผู้หญิงได้รับการสนับสนุนให้มีการศึกษาในระดับสูงมากขึ้น

๓) ภาพผู้หญิงต่างชาติ เช่น

ภาพที่ ๑๐ แสดงภาพผู้หญิงต่างชาติ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๔๙๔ ส่วนใหญ่เป็นภาพผู้หญิงต่างชาติ โดยเฉพาะชาติตะวันตกซึ่งมักเป็นดาราดาราภาพยนตร์ อาจเนื่องจากช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์ตะวันตก แต่ภาพลักษณะนี้ก็ปรากฏให้เห็นเพียงระยะเวลาเท่านั้น

๔) ภาพของผู้หญิงที่เป็นลูกครึ่ง เช่น

ภาพที่ ๑๑ แสดงภาพของผู้หญิงที่เป็นลูกครึ่ง

ในปี พ.ศ.๒๕๒๙ เริ่มมีภาพผู้หญิงที่เป็นลูกครึ่งอยู่บนหน้าปกตามกระแสสังคมที่เปลี่ยนไป โดยยุคก่อนนี้เคยมีภาพเป็นผู้หญิงตะวันตกแล้วหายไป จนกระทั่งยุคนี้กลายเป็นผู้หญิงที่เป็นลูกครึ่งไทยครึ่งตะวันตก ภาพส่วนใหญ่ก็ยังคงสื่อถึงความเป็นผู้หญิงไทย ซึ่งสังเกตได้จากการแต่งกายที่สุภาพ เรียบร้อยแบบไทย แม้จะเป็นไปตามแฟชั่นแต่ก็ไม่ใช่เสื้อผ้าที่เปิดเผยเนื้อหนังมากจนเกินไป

๕) ภาพของผู้หญิงคู่กับผู้ชาย เช่น

ภาพที่ ๑๒ แสดงภาพของผู้หญิงคู่กับผู้ชาย

ในปี พ.ศ.๒๕๓๒-๒๕๓๔ เริ่มมีภาพผู้หญิงถ่ายคู่กับผู้ชายจากเดิมนิตยสารสตรีสารจะเน้นเฉพาะภาพผู้หญิงเดี่ยว อีกทั้งภาพยังแสดงให้เห็นการเกาะเกี่ยวแบบคู่รักหรือแบบเพื่อน โดยปรากฏทั้งภาพคู่และภาพเป็นกลุ่มด้วยชุดแต่งกายที่บ่งบอกถึงวัยทำงานและวัยรุ่น

๖) ภาพของเด็ก เช่น

ภาพที่ ๑๓ แสดงภาพของเด็ก

ในปี พ.ศ.๒๕๒๑-๒๕๓๙ มักจะปรากฏภาพของเด็กเป็นภาพในการเริ่มศักราชใหม่ คือประจำเดือนมกราคมของแต่ละปี นอกจากนี้ยังมีภาพเด็กปะปนอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งมากกว่าช่วงเวลาก่อนหน้านี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นภาพของเด็กผู้หญิงซึ่งปรากฏทั้งที่เป็นภาพเดี่ยว ภาพคู่หรือเป็นกลุ่ม ด้วยชุดแต่งกายแบบไทยและแบบสากล

นอกจากรูปภาพหน้าปกจะมีภาพผู้หญิงเพื่อสื่อถึงนิตยสารของผู้หญิงแล้ว ในปี พ.ศ.๒๕๑๘-๒๕๓๙ ยังมีการลงเนื้อหาที่เป็นข้อความสั้นๆ ของสิ่งที่อยู่ภายในเล่มบนหน้าปกด้วย เพื่อเป็นการเชิญชวนให้ผู้อ่านได้อ่านเนื้อหาในตัวเล่ม ซึ่งจัดเป็นรูปลักษณะใหม่ของการจัดทำนิตยสารที่จะลงเนื้อหาข้อความไว้หน้าปกจำนวนมากว่าในอดีตมาก เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการประชาสัมพันธ์สิ่งที่น่าสนใจภายในเล่มของนิตยสารสตรีสาร เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น และความรู้ เป็นต้น และจากการวิเคราะห์ภาพหน้าปกทั้งหมดสามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงภาพหน้าปกของนิตยสารสตรีสาร

ภาพหน้าปก	เวลา	๒๔๙๑-๒๕๐๐	๒๕๐๑-๒๕๑๐	๒๕๑๑-๒๕๒๐	๒๕๒๑-๒๕๓๐	๒๕๓๑-๒๕๓๙
๑)ผู้หญิงในสถาบันพระมหากษัตริย์		←				→
๑.๑)พระมหากษัตริย์			←	→		
๑.๒)ราชินี		←		→		
๑.๓)ราชินีและพระมหากษัตริย์			←	→		
๑.๔)ราชินี พระโอรสและพระธิดา				←	→	
๑.๕)พระบรมวงศานุวงศ์		←				→
๒)ผู้หญิงไทย		←				→
๒.๑)ชุดไทย		←				→
๒.๒)ชุดอาชีพ			←			→
๒.๓)ชุดการศึกษา			←	→		
๓)ผู้หญิงต่างชาติ		↔				
๔)ผู้หญิงลูกครึ่ง						←
๕)ผู้หญิงคู่ผู้ชาย						↔
๖)เด็ก ^๑				←		→

จากตาราง ภาพหน้าปกของผู้หญิงในนิตยสารสตรีสารสะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นผู้หญิงของนิตยสารจะต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อย โดยมีแบบอย่างการแต่งกายจากผู้หญิงในชนชั้นสูง หรือผู้หญิงไทยที่มีชื่อเสียง แม้จะมีกระแสตะวันตกเข้ามาก็เป็นช่วงเวลาสั้นๆ หรือการถ่ายภาพคู่ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายก็เป็นเพียงระยะสุดท้ายของนิตยสาร หากเทียบกับ

^๑ เฉพาะเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๑ ปรากฏภาพหน้าปกเด็กเพราะเป็นฉบับพิเศษในวันวิงวอนสงเคราะห์เด็กซึ่งมีการประกาศสิทธิเด็ก (ค.ศ.๑๙๒๔)

ภาพรวมทั้งหมดของสตรีสาร ผู้หญิงที่แต่งกายแบบกุลสตรีไทย ยังคงปรากฏให้เห็นอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่ช่วงแรกถึงช่วงสุดท้าย

นอกจากนี้เมื่อได้วิเคราะห์รายละเอียดของภาพหน้าปกแล้วยังพบว่า หน้าปกของสตรีสารสามารถแบ่งกลุ่มผู้หญิงได้ เป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑) ภาพหน้าปกของผู้หญิงที่สื่อสะท้อนภาพของความเป็นผู้หญิงในแบบฉบับ ได้แก่

ภาพที่ ๑๕ แสดงภาพหน้าปกของผู้หญิงในแบบฉบับ

จากภาพหน้าปกในที่นี้ได้สร้างภาพความเป็นผู้หญิง ได้แก่ การทำให้ผู้หญิงเป็นสิ่งที่ต้องอยู่คู่กับดอกไม้ ทั้งดอกไม้ในฐานะเครื่องประดับฉากให้สวยงาม และเครื่องประดับกาย โดยเฉพาะการทักดูด้วยดอกไม้ ได้แก่ ภาพที่ ๔ ๕ ๖ ๗ ๑๓ และ ๑๕ แม้แต่ภาพของเด็กผู้หญิง ภาพที่ ๗ ก็มีดอกไม้ทักดู ซึ่งเป็นการสืบทอดภาพของความเป็นผู้หญิงได้เป็นอย่างดี หรือ ภาพของเด็กผู้หญิงภาพที่ ๘ ก็แสดงให้เห็นภาพของความเป็นผู้หญิงที่มีภาพประกอบฉากด้วยอุปกรณ์ภายในครัวเรือน ภาพที่เด็กผู้หญิงถือหม้อดินสามารถสะท้อนให้เห็นได้ทั้งหน้าที่ภายในบ้าน และการเล่นหม้อข้าวหม้อแกงที่มักจะเป็นของเล่นสำหรับเด็กผู้หญิง

ภาพหน้าปกที่ผู้หญิงต้องมากู้กับความเป็นแม่จะต้องมีภาพเด็กอยู่ด้วยเพื่อสื่อให้เห็นภาพแม่ลูก ได้แก่ ภาพที่ ๒ ๓ ๙ และ ๑๔ แสดงให้เห็นภาพของความเป็นแม่กับลูก ซึ่งจากการศึกษาแทบจะไม่มีภาพพ้องกับลูกปรากฏให้เห็น การให้ความสำคัญกับแม่และเด็กบนหน้าปกนิตยสารผู้หญิงจึงทำให้เห็นว่าเด็ก คือภาระรับผิดชอบโดยตรงของผู้หญิง

ภาพหน้าปกที่ผู้หญิงจะต้องนำแฟชั่นมีเครื่องประดับตกแต่งร่างกายให้สวยงาม เช่น สร้อย ต่างหู เครื่องแต่งผม กระเป๋า และเครื่องประดับต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นในเกือบทุกภาพ โดยเฉพาะชุดแต่งกายของผู้หญิงที่ปรากฏส่วนใหญ่ในสตรีสารจะเป็นภาพผู้หญิงที่สวมกระโปรง ยกเว้นภาพ ๑๔ ที่เป็นภาพผู้หญิงสวมกางเกง ซึ่งแทบจะไม่ปรากฏให้เห็นบนหน้าปกนิตยสารสตรีสาร รวมถึงการตกแต่งหน้าตาด้วยเครื่องสำอาง ถือได้ว่าผู้หญิงบนหน้าปกสตรีสารแทบทุกภาพจะมีการแต่งหน้าให้สวยงามมากกว่าจะถ่ายหน้าผู้หญิงในแบบธรรมชาติอย่างแท้จริง แม้แต่การแต่งกายของผู้หญิงบนหน้าปกสตรีสารก็ต้องสุภาพ เรียบร้อยตามแบบกุลสตรีไทย (ยกเว้นภาพดาราดังชาติที่อยู่บนหน้าปกนิตยสารในช่วงเวลาหนึ่ง)

ภาพหน้าปกที่ผู้หญิงต้องถ่ายคู่กับผู้ชายโดยเฉพาะการพียงพียง พียงพียงในฐานะคนรัก ได้แก่ ภาพที่ ๑๑ และ ๑๒ โดยการจัดท่าทางจะเป็นภาพที่ผู้หญิงไปเกาะเกี่ยว คล้องแขนผู้ชาย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่จะพบได้เฉพาะผู้หญิง เพราะแทบจะไม่มีภาพที่ผู้ชายไปเกาะเกี่ยวหรือคล้องแขนผู้หญิงบนหน้าปกของนิตยสารสตรีสาร

ภาพหน้าปกส่วนใหญ่ของสตรีสารจะคัดเลือกผู้หญิงที่งามตามแบบอุดมคติหรือตามความนิยมในแต่ละยุคสมัยนั้นๆ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้ผลิตต้องการนำเสนอผู้หญิงในแบบที่สวยงามสมบูรณ์แบบ นอกจากนี้ ส่วนประกอบฉากต่างๆ ก็มีส่วนส่งเสริมภาพลักษณ์ความเป็นผู้หญิงให้เด่นชัดมากขึ้น อีกทั้งยังมีภาพผู้หญิงคู่กับเด็กและผู้ชายที่สะท้อนให้เห็นการตอกย้ำความเป็นแม่และการพียงพียงผู้ชายของผู้หญิง ซึ่งอาจทำให้คิดได้ว่าผู้หญิงมีความเป็นผู้หญิงตามแบบฉบับที่ได้รับมาตั้งแต่ในอดีตจนกลายเป็นภาพลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงไทย

๒) ภาพหน้าปกของผู้หญิงที่สื่อสะท้อนภาพของความเป็นผู้หญิงแบบใหม่หรือแบบทันสมัย ได้แก่

ภาพที่ ๑๕ แสดงภาพหน้าปกของผู้หญิงในแบบใหม่หรือแบบทันสมัย

ภาพหน้าปกสตรีสารในที่นี่ได้แสดงภาพผู้หญิงที่ต่างจากภาพของความเป็นผู้หญิงไทยในอดีต ได้แก่ ภาพที่ ๑ และ ๒ แสดงให้เห็นภาพผู้หญิงในชุดว่ายน้ำซึ่งเคยถือเป็นข้อห้ามสำหรับผู้หญิงไทย ภาพที่ ๓ ๔ ๕ ๖ ๘ และ ๙ เป็นภาพผู้หญิงกับชุดทางการศึกษาในระดับปริญญาซึ่งผู้หญิงในอดีตไม่เคยได้รับโอกาสเช่นนี้ ภาพที่ ๑๑ ๑๓ และ ๑๔ เป็นภาพผู้หญิงในชุดทำงาน โดยมีฉากประกอบเป็นเอกสาร หนังสือ คอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นบรรยากาศของการทำงาน ภาพที่ ๑๐ และ ๑๒ เป็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในรูปแบบของ

ความเป็นเพื่อนซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เคยได้รับการยอมรับมาก่อน การสะท้อนให้เห็นภาพของผู้หญิงในอีกรูปแบบใหม่นี้อาจเป็นเพราะ ผู้ผลิตนิตยสารต้องการให้ผู้หญิงมีความทันสมัย มีการศึกษา มีการทำงาน และมีความสามารถที่แตกต่างไปจากความคิดแบบเดิมๆ เพื่อตั้งให้ผู้หญิงได้มีโอกาส หรือทำให้เกิดภาพของผู้หญิงที่ทัดเทียมกับผู้ชายในทางสังคม

๑.๒ เนื้อหา

นิตยสารสตรีสารตั้งแต่ฉบับแรกมีรูปแบบการจัดวางเนื้อหา ดังนี้

๑. บทบรรณาธิการ ที่ใช้ชื่อว่า ถ้อยแถลง

๒. เรื่องในเล่ม แบ่งเป็นคอลัมน์ต่างๆ ได้แก่

๒.๑ บันเทิง / ภายหลังเป็น เรื่องสั้น / นวนิยาย / นวนิยายและเรื่องสั้น เป็นต้น

๒.๒ บทความพิเศษ / ภายหลังเป็น บทความพิเศษ-สารคดี / สารคดี-คติชีวิต-บุคคล / บทความ-สารคดี-คติชีวิต / ข่าว-บทความ-สารคดี เป็นต้น

๒.๓ สตรีกับการเรือน / ภายหลังเป็น แบบเสื้อ-การฝีมือ / บ้านเรือน-อาหาร-การฝีมือ-แบบเสื้อ เป็นต้น

๒.๔ สตรีกับความงาม / ภายหลังเป็น สตรีกับสุขภาพ-ความงาม / สุขภาพ-ความงาม เป็นต้น

๒.๕ กระจวิพจน์ (ภายหลังไปรวมเป็นกวี-ปกิณณะ)

๒.๖ ทำนกับเรา / ภายหลังเป็น ตอบปัญหาและจดหมาย / ทำนถาม-เราตอบ เป็นต้น

๒.๗ ปกิณณะ / ภายหลังเป็นกวี-ปกิณณะ^๒ / คุณภาพชีวิต เป็นต้น

การจัดคอลัมน์ตั้งแต่ฉบับแรกนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม ตัดทอน หรือมีการกลับไปกลับมาของการจัดคอลัมน์บางคอลัมน์เป็นระยะๆ บางครั้งได้แยกบางคอลัมน์ออกมาให้มีลักษณะน่าสนใจขึ้น เช่น คอลัมน์เด็ก-ผู้เยาว์ คอลัมน์คารมหญิง-ชาย / ภายหลังเป็น ทศนะหญิง-ชาย คอลัมน์เสริมวิชา / ภายหลังเป็น บันทึกรการสอนภาษาอังกฤษ / เรียนภาษาอังกฤษจากไดอะรี่ของ อาจารย์ไอริน คอลัมน์งานเพลินยามว่าง คอลัมน์ครองเรือน-ครองรัก และคอลัมน์วัยรุ่น เป็นต้น

เนื่องจากสตรีสารเป็นนิตยสารที่มีการเปลี่ยนแปลงคอลัมน์หลายครั้ง ตั้งแต่ระยะแรกจนถึงระยะสุดท้าย โดยฉบับสุดท้ายของนิตยสารสตรีสารจึงได้จัดวางโครงสร้างเนื้อหาไว้ดังนี้

^๒ เป็นการสะกดคำตามต้นฉบับของนิตยสารสตรีสาร

๑. บทพรรณนาธิการ ที่ใช้ชื่อว่า ถ้อยแถลง
๒. เรื่องในเล่ม แบ่งเป็นคอลัมน์ต่างๆ ได้แก่
  - ๒.๑ นิทาน-เรื่องสั้น-ประสบการณ์
  - ๒.๒ วิทยาสาว-หนุ่ม
  - ๒.๓ นวนิยาย
  - ๒.๔ ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ-บันเทิงสุนทรีย์
  - ๒.๕ กวี-ภาษา-หนังสือ
  - ๒.๖ ศิลปะ-ตกแต่ง-เชิงช่าง
  - ๒.๗ คุณภาพชีวิต
  - ๒.๘ ภาคพิเศษสำหรับเด็ก

ดังนั้น จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเนื้อหาของสตรีสารตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงฉบับสุดท้ายนั้น พบว่า เนื้อหาภายในตัวเล่มของสตรีสารมีจุดร่วมกัน ดังนี้

๑. บทพรรณนาธิการ
๒. ข่าวสั้น
๓. บันเทิงคดี ได้แก่
  - ๓.๑ นวนิยาย เรื่องสั้น และนิทาน
  - ๓.๒ งานฝีมือ และการทำอาหาร
  - ๓.๓ บทกวี
๔. สารคดี
  - ๔.๑ กฎหมาย การท่องเที่ยว และชีวประวัติ
  - ๔.๒ สุขภาพ และความงาม
  - ๔.๓ การสอนภาษาอังกฤษ
๕. ตอบปัญหา
๖. บทความแสดงทัศนะ
๗. ภาคของเด็ก

จากรูปแบบการจัดคอลัมน์ข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาในคอลัมน์ต่างๆ ของนิตยสารสตรีสาร โดยสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น ๕ ประเภทใหญ่ ได้ดังนี้

๑) กลุ่มมุ่งให้ความรู้ (หรือข้อเท็จจริง)

กลุ่มนี้มีคอลัมน์ที่เน้นให้ความรู้แก่ผู้หญิง ทั้งที่อยู่ในรูปแบบของบทความ สารคดี และรูปแบบที่ให้ข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆ โดยแต่ละช่วงสมัยอาจมีการเปลี่ยนแปลงชื่อของคอลัมน์ไปบ้าง แต่สามารถจัดเป็นกลุ่มของการให้ความรู้ได้แก่

๑.๑) ด้านความงาม เช่น เรื่อง “ชุดชายหาดและชุดเดินทาง” (ต้นเมษายน ๒๔๙๑) ใน คอลัมน์สตรีกับความงาม “แบบเสื้อ-แบบรองเท้าว้า” (ต้นพฤษภาคม ๒๔๙๑) “วิธีใช้ฝุ่นผัดหน้า” โดย แมคแพคเตอร์ (ต้นกรกฎาคม ๒๔๙๑) ใน คอลัมน์สตรีกับความงาม “แบบเสื้อ-สมสมัย” โดย วิบูลลักษณ์ (ต้นกุมภาพันธ์ ๒๔๙๒) ใน คอลัมน์สตรีกับสุขภาพ-ความงาม “New Look” โดย น.เสนห์วงศ์ (ต้นเมษายน ๒๔๙๓) “การแต่งหน้าตามหลักศิลปะของ Helena Rubinstein” โดย น.เสนห์วงศ์ (ต้นสิงหาคม ๒๔๙๓) ใน คอลัมน์สุขภาพ-ความงาม “เสื้อสวย” โดย พรรณราย (ต้นตุลาคม ๒๔๙๖) “การจัดดอกไม้แบบญี่ปุ่น” โดย นางนุช ชูพันธ์ (ต้นพฤศจิกายน ๒๔๙๗) ใน คอลัมน์อาหาร-บ้านเรือน-การฝีมือ-แบบเสื้อ นอกจากนี้ยังมีคอลัมน์ที่มีแต่รูปภาพ ได้แก่ “ผมตามสมัย” โดย วงศ์ “แฟชั่นสังสรรค์” โดย นาดยา “ผากน้อง” โดยพีตี้ม (๒ มีนาคม ๒๕๑๘) ใน คอลัมน์เสื้อผ้า-บ้านเรือน-อาหาร-สุขภาพ การให้ความรู้ในด้านความงามมีทั้งการตกแต่งหน้าผม และการแต่งกาย ด้วยเทคนิควิธีการที่ทันสมัยโดยมีภาพประกอบ หรือมีเฉพาะภาพให้ดูเท่านั้นก็ได้ คอลัมน์นี้จัดเป็นคอลัมน์ประจำนิตยสารสตรีสารซึ่งทำให้เห็นว่าความงามเป็นเรื่องที่ผู้หญิงสนใจหรือต้องเรียนรู้

๑.๒) ด้านสุขภาพ เช่น บทความเรื่อง “มะเร็งของมดลูก” โดย นายแพทย์หญิงสมพร ศรีเพ็ญ พ.บ. (ต้นพฤษภาคม ๒๔๙๑) “ความรู้เกี่ยวกับทารกในครรภ์” หัวข้อประจำของ “มารดาสาว” โดย มัลลี (ต้นกรกฎาคม ๒๔๙๑) ใน คอลัมน์บทความพิเศษ-สารคดี “ควรรู้จักโรคของเด็ก” หัวข้อประจำของ “มารดาสาว” โดย นายแพทย์หญิงบุญพอ เหวราบัตย์ พ.บ. (ต้นธันวาคม ๒๔๙๑) ใน คอลัมน์สตรีกับสุขภาพ-ความงาม “Menstruation” โดย อ.สิริยานนท์ (ต้นตุลาคม ๒๔๙๒) “รอยแผลเป็น” โดย แพทย์หญิงอนงค์ สิริยานนท์ พ.บ. (ต้นธันวาคม ๒๔๙๒) “ข้อควรระวังในการใช้ยาลดความอ้วน” โดย ยงลาภ วสุวัต วท.บ.,ป.ม. (ต้นธันวาคม ๒๔๙๒) ใน คอลัมน์สุขภาพ-ความงาม “ผ้า” โดย พ.ญ.กนก บุญยะรัตเวช (๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘) ใน คอลัมน์เสื้อผ้า-บ้านเรือน-อาหาร-สุขภาพ “จิตวิทยาสตรี (ตอนจบ)” โดย พ.ญ.สุพัฒนา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา (๓ มกราคม ๒๕๒๕) ใน คอลัมน์พ่อแม่บ้านแม่เรือน-เศรษฐกิจ-สุขภาพ การให้ความรู้ด้านสุขภาพมีทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของผู้หญิง (หรือเด็ก) และสุขภาพที่เกี่ยวกับความงามของผู้หญิงซึ่งเป็นการให้ความรู้และวิธีการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๑.๓) ด้านการเรือน เช่น เรื่อง “เชิญท่านรู้จักวิธีเย็บและสอยริมผ้า” หัวข้อประจำของ “หน้าที่ของแม่เรือน” โดย ส.รัศมีและวิบูลย์ลักษณ์ (ต้นมิถุนายน ๒๕๕๑) ใน คอลัมน์สตรีกับการเรือน “การแต่งห้องอาหาร” โดย ม.ล.ปอง มาลากุล (ต้นกันยายน ๒๕๕๑) “แบบปัก” โดย วิบูลย์ลักษณ์ (ต้นกุมภาพันธ์) ใน คอลัมน์สตรีกับการเรือน “การจัดผักสด โดย ม.ล.ปอง มาลากุล (ต้นเมษายน ๒๕๕๒) ใน คอลัมน์สตรีกับการเรือน “วัตถุที่ใช้ในการทำ ความสะอาดสิ่งของ” โดย ม.ร.ว.สวางไสม โรจนะบุรานนท์ (ต้นมีนาคม ๒๕๕๗) ใน คอลัมน์อาหาร-บ้านเรือน-การฝีมือ-แบบเสื้อ “แนะนำการตัดเสื้อใช้เอง” โดย สมศรี สุขุมลนันทน์ (ต้นกุมภาพันธ์ ๒๕๕๙) ใน คอลัมน์งานเพลินยามว่าง “จับจ่ายใช้สอย” (๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๘) ใน คอลัมน์บ้านเรือน-อาหาร-ช่างศิลป์-งานอดิเรก “โครเซท-หมวกคลุมผม” โดย สมานจิต (๕ มกราคม ๒๕๒๙) ใน คอลัมน์ศิลป์-ตกแต่ง-เชิงช่าง

เรื่อง “อาหารว่างคว-หวาน สำหรับหน้าร้อน” หัวข้อประจำของ “อาหารรสดี-ทำง่าย” (ต้นเมษายน ๒๕๕๑) “วิธีทำเครื่องดื่มต่างๆ” หัวข้อประจำของ “หน้าที่ของแม่เรือน” โดย หม่อมเจ้าสิบลักษณ์เสนา โสณกุล (ต้นกรกฎาคม ๒๕๕๑) ใน คอลัมน์สตรีกับการเรือน “กุมภกัณฑ์ทศน้ำ” หัวข้อประจำของ “อาหารรสดี-ทำง่าย” โดย จิตต์สมาน (ต้นกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒) ใน คอลัมน์สตรีกับการเรือน “โรคอ้วนเกินไป” (ต้นมีนาคม ๒๕๕๒) ใน คอลัมน์สตรีกับสุขภาพ-ความงาม “มักโรนินหน้าเปิด” หัวข้อประจำของ “อาหารรสดี-ทำง่าย” โดย จ.โกมลลลิตติ (ต้นพฤศจิกายน ๒๕๕๒) “ยำหอยแครง, สังขยาเผือก” โดย จ.โกมลลลิตติ (ต้นพฤษภาคม ๒๕๕๓) ใน คอลัมน์การฝีมือ-อาหาร “อาหาร-ข้าวหนึ่งหน้าเปิด ดมยะวอ โดยจิตต์สมาน โกมลลลิตติ (๖ พฤษภาคม ๒๕๓๓) ใน คอลัมน์คุณภาพชีวิต

ความรู้ที่เกี่ยวกับงานประดิษฐ์หรือการเย็บปักถักร้อย และการทำอาหารเป็นการให้ความรู้ในลักษณะของการแนะนำวิธีการทำอย่างเป็นขั้นตอน โดยอาจมีรูปภาพประกอบความเข้าใจด้วย และเป็นคอลัมน์ประจำของนิตยสาร จึงมักทำให้ความรู้ลักษณะนี้ถูกจัดให้เป็นงานด้านการเรือนสำหรับผู้หญิง

นอกจากนี้ ยังมีการให้ความรู้เกี่ยวกับบ้านเรือนในลักษณะของสถาปนิก เช่น “แบบบ้านของสุขภาพสตรีสถาปนิก” (ต้นมกราคม ๒๕๕๓) ใน คอลัมน์กวี-ปกิณณะ “แบบบ้านชั้นเดียว” โดย บริษัทวิบูลย์สถาปัตย์ (ต้นพฤษภาคม ๒๕๕๓) ใน คอลัมน์บ้านเรือน-อาหาร-การฝีมือ “บ้านแฝด” โดย วัฒนะ (๒ กรกฎาคม ๒๕๓๒) ใน คอลัมน์ศิลป์-ตกแต่ง-เชิงช่าง ความรู้เกี่ยวกับบ้านเรือนในที่นี้เป็นการออกแบบบ้านในลักษณะต่าง ๆ โดยมีภาพแบบบ้านมาประกอบ อาจนำไปสร้างบ้านหรือเปลี่ยนแปลงบ้านเรือนของตนให้สวยงามขึ้นได้

๑.๔) ด้านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะชีวประวัติของผู้หญิงที่เป็นบุคคลสำคัญ ทั้งสตรีไทยและต่างชาติ เช่น บทความเรื่อง “คลีโอพัตรา” หัวข้อประจำของ “สตรีในประวัติศาสตร์” โดย ส.อัศตากร (ต้นกันยายน ๒๕๕๑) “ฟลอเรนซ์ ในดิงเกล” หัวข้อประจำของ “สตรีในประวัติศาสตร์” โดย แส อัศตากร (ต้นพฤศจิกายน ๒๕๕๑) ใน คอลัมน์บทความพิเศษ-สารคดี “ผู้ประดิษฐ์จักรเย็บผ้า” โดย อรพรรณ (ต้นกันยายน ๒๕๕๑) ใน คอลัมน์ปกิณณะ “ยอดพยาบาล” โดย กนก สามเสน (ต้นสิงหาคม ๑๕๕๑) “อาจารย์ใหญ่สตรีประวัติของ อ.อาภรณ์ กฤษณามระ แห่ง ร.ร.สตรีวิทยา” โดย ถวัลย์วร วรติลล (ต้นกรกฎาคม ๒๕๕๔) ใน คอลัมน์สาระคดี-คติชีวิต-บุคคล “ฝรั่งคนแรกที่มาเมืองไทย” โดย ม.จ.พูนพิศมัย ดิศกุล (ต้นธันวาคม ๒๕๕๘) ใน คอลัมน์ภาพ-ข่าว-บทความ-สารคดี ภายหลังเป็นลักษณะของการ สัมภาษณ์บุคคล เช่น “ม.จ.หญิงมารยาตรักัญญา ดิศกุล เจ้านายสตรี ๕ แผ่นดิน” โดย ธิตา มหาเปารยะ (๑ มิถุนายน ๒๕๒๙) “๒๕ ปี เดอะบีทีเอส (๒) โดย ไชยสิทธิ์ (๕ มีนาคม ๒๕๓๒) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ-บันเทิงสุนทรีย์ “วันหนึ่งของวิศวกร ผู้รับเหมาก่อสร้าง” โดย สุมล ว่องวงศ์ศรี (๓ มีนาคม ๒๕๓๔) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ-บันเทิงสุนทรีย์และโทรทัศน์

ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่มีทั้งเรื่องราวชีวิตของบุคคลสำคัญหรือชีวประวัติ ของคนในประวัติศาสตร์หรือเป็นคนสำคัญที่มีชีวิตอยู่ โดยระยะหลังเป็นการสัมภาษณ์ชีวิตของ ผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในแต่ละวิชาชีพ ความรู้ที่เกี่ยวกับชีวิตนอกจากจะให้ความรู้แก่ ผู้หญิงแล้วยังสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้หญิงได้ประกอบอาชีพเพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต เช่นเดียวกับผู้หญิงที่ถูกสัมภาษณ์ในนิตยสาร

๑.๕) ด้านการท่องเที่ยว เช่น เรื่อง “เมื่อคณะ น.บ.ท.และธ.บ.หญิงไปเพิร์ชบุรี โดย วรนาถ (ต้นมิถุนายน ๒๕๕๑) ใน คอลัมน์บันเทิง “ท่องเที่ยวแดนดง” โดย สุทพพันธ์ (ต้นกุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) ใน คอลัมน์ข่าว-บทความ-สารคดี “เมื่อเมืองมาน” โดย นิลวรรณ ปิ่นทอง (ต้นกุมภาพันธ์ ๒๕๕๘) ใน คอลัมน์ภาพ-ข่าว-บทความ-สารคดี “ภาพถ่าย-ลมเย็นที่ ปาว” โดย พูน เกษจำรัส (๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖) ใน คอลัมน์ศิลป-ตกแต่ง-งานอดิเรก “ญี่ปุ่น... วัน...เวลา...ฤดูร้อน (๑๐) โดย ว.จุฑะวิภาต (๕ มกราคม ๒๕๒๙) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ-บันเทิงสุนทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีทั้งในและต่างประเทศซึ่งระยะแรกอาจ ปรากฏไม่มากเท่าช่วงหลังของนิตยสาร โดยเป็นการให้ความรู้ควบคู่การเล่าเรื่องให้สนุกสนาน ซึ่งอาจมีภาพประกอบร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีความรู้เกี่ยวกับต่างชาติที่เกิดจากการเล่าเรื่อง หรือประสบการณ์ที่ได้เดินทางไปต่างประเทศหรือกำลังเขียนขณะอยู่ต่างประเทศ เช่น บทความ เรื่อง “หนังสือพิมพ์ที่ลอนดอน” โดย พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ (ต้นเมษายน ๒๕๕๑) “ข้อสังเกตในการไปชมบ้านเมืองอเมริกัน” โดย นิลวรรณ ปิ่นทอง (ต้นสิงหาคม

๒๔๙๕) ใน คอลัมน์ข่าว-ภาพ-บทความ-สารคดี “เมื่อข้าพเจ้าไปค่ายชุมนุม” (CAMP IN U.S.A) โดย ม.ร.ว.เสริมศรี เกษมศรี (ต้นกุมภาพันธ์ ๒๔๙๖) ใน คอลัมน์ภาพ-ข่าว-บทความ-สารคดี ความรู้ที่เกี่ยวกับต่างชาติหรือการท่องเที่ยวที่นอกจากจะทำให้ผู้อ่านได้เปิดรับความรู้ใหม่ๆ จากต่างชาติแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้หญิงได้เปิดโลกของตัวเองให้กว้างขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยว ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงสามารถเปิดหูเปิดตาได้รับความรู้เพิ่มขึ้น

๑.๖) **ด้านการศึกษา** เช่น ความรู้ด้านภาษาอังกฤษ “คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการตัดเย็บเสื้อผ้า” หัวข้อประจำของ “เสริมวิชา” (ต้นตุลาคม ๒๔๙๑) ใน คอลัมน์ปกิณณะ ต่อมาเป็นบันทึกการสอนภาษาอังกฤษของ อาจารย์เสนาและอาจารย์ไอริน ดันบุญยืน (ทางสถานีวิทยุทดลอง ๑ ป.ณ.) เสี่ยม ผ่าทองสุข: ผู้บันทึก ซึ่งเป็นการสอนประโยคภาษาอังกฤษสลับกับการแปลความหมายเป็นภาษาไทยจนจบเรื่อง และปรับเป็นเรียนภาษาอังกฤษ จากไต่ประวัติของอาจารย์ไอริน โดยการแปลไต่ประวัติภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย แต่แบ่งเป็นคอลัมน์ด้านซ้ายเป็นภาษาอังกฤษ ด้านขวาแปลเป็นภาษาไทย จากนั้นก็เปลี่ยนเป็นเรียนภาษาอังกฤษจากเพลง โดย จ.ย.ส. ที่นำเพลงภาษาอังกฤษมาอธิบายเป็นภาษาไทย นอกจากนี้ยังมีความรู้เกี่ยวกับภาษาอังกฤษแทรกในคอลัมน์ต่างๆ เช่น คอลัมน์ท่องจำคำศัพท์ โดย เรวไร อยู่ในภาคของเด็ก-ผู้เยาว์ เพื่อสอนคำศัพท์ให้กับเด็กและเพื่ออำนวยความสะดวกจำผู้เขียนจึงได้แต่งเป็นคำกลอนแทรก คำศัพท์ภาษาอังกฤษ เช่น

เสริมวิชา

คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการตัดเย็บเสื้อผ้า

พจนานุกรมอังกฤษ	ไทย	หมายเหตุ
Applique	ซ้อนผ้า	การใช้ผ้าชั้นหนึ่งทับลงบนอีกชั้นหนึ่ง
Backing	รองใน	ชั้นผ้าที่รองเสริมอยู่ด้านหลังเพื่อให้ทนหรือแข็ง เช่นตอนปกแบะหรือรองรับลูกศมกันเนื้อผ้าขาด
Back-stitch	ด้นถอยหลัง	
Band	แถบ	ผ้าชั้นเล็กใช้ต่อยึดระหว่างผ้าสองผืนใหญ่ เช่น แถบคอต่อคอเสื้อกับปกเสื้อให้ติดกัน

(ต้นตุลาคม ๒๔๙๑)

ท่องจำคำศัพท์

เทียบอังกฤษ-ไทย (เรไร)

Thunder ฟ้าลั่น สนั่นโสต	rain ฝน ไล่ไลด ทั่วเวหา
แผ่วๆ ดนตรีทิพย์ ดังแว่วมา	แล้วปรากฏ กล้วยา ยอดนารี
พิกตร dismal หมองหม่น ชลคลอนเตร	compassion สังเวช นางโฉมศรี
ชบพิกตร กอดบาท พระสามี	คร่ำครวญ ดังซวี จะทำลาาย

หั่นประกอบ carcass ซาก คางคกไว้
destruction การประหาร คางคก มลาย
พระสิม pledge คำมั่น ที่สัญญา
ไอ้แต่นี้ ตราปลิ้น ดวงตะวัน

กรรแสงให้ in form แจ้ง ทูลถวาย
like เหมือน ช่า หม่อมจันตาย ไปด้วยกัน
shelter คร่า ที่อาศัย ของหม่อมจัน
ที่จะเจอะ เจอกัน อย่าหมายเลย

(ต้นกุมภาพันธ์ ๒๔๙๘)

นอกจากนี้ ยังมีคอลัมน์ด้านภาษาและวรรณคดี เช่น บทความเรื่อง “ผีปากหญิง” โดย กาญจนาคพันธ์ (ต้นมกราคม ๒๔๙๒) ใน คอลัมน์บทความพิเศษ-สารคดี “ไมตรีทางภาษาเขมร-ไทย” โดย บรรจบ พันธุเมธา (ต้นสิงหาคม ๒๕๐๙) ใน คอลัมน์ภาพข่าว-บทความ-สารคดี “รายงานมิตรภาษาและหนังสือ” โดย ส.ศิริและมอด (๗ พฤษภาคม ๒๕๑๕) ใน คอลัมน์ภาษา-วรรณกรรม-กวี “ความหมายของคำไวพจน์” หัวข้อประจำของ “ภาษาสมัย” โดย นววรรณ พันธุเมธา (๑ มกราคม ๒๕๓๒) “สามวันจากนารีเป็นอื่น” หัวข้อประจำของ “รายงานมิตรวรรณกรรม” (๕ มีนาคม ๒๕๓๒) โดย กุสุมา รัชชเมธี ใน คอลัมน์กวี-ภาษา-หนังสือ ความรู้ด้านภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างชาติ ยังมีการแทรกความรู้ด้านวรรณคดีร่วมด้วย ซึ่งเป็นการให้ความรู้หลังจากการเริ่มต้นด้วยการให้ความรู้ทางภาษาอังกฤษ เพราะความรู้ทางภาษาอังกฤษจัดเป็นคอลัมน์ประจำที่มีตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้ายของนิตยสาร ความรู้ทางภาษาจัดเป็นจุดเด่นหนึ่งของนิตยสารสตรีสาร ซึ่งอาจเกิดจากคุณนิลวรรณ ปิ่นทองจบมาทางด้านอักษรศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทำให้ทิศทางของนิตยสารเน้นด้านภาษาและวรรณคดีเป็นพิเศษด้วย

ความรู้เกี่ยวกับต้นไม้ เช่น เรื่อง “ชมรมพฤกษชาติ” โดย ประชิต วามานนท์ (ต้นมกราคม ๒๔๙๙) ใน คอลัมน์งานเพลินยามว่าง “ยีโถ” โดย หลวงบุเรศบำรุงการ (๖ ตุลาคม ๒๕๑๑) ใน คอลัมน์บ้านเรือน-ภาพ-สารคดี-พรรณนะ “สมอไทย” โดย สมาคมสมุนไพรรประเทศไทย (๔ กันยายน ๒๕๒๐) ใน คอลัมน์เสื้อผ้า-บ้านเรือน-อาหาร-สุขภาพ “กุหลาบพุกาม” โดย วิชัย กุสกูล (๓ มกราคม ๒๕๓๑) ใน คอลัมน์คุณภาพชีวิต ความรู้ที่เกี่ยวกับต้นไม้ทั้งไม้ประดับและสมุนไพรร โดยมีการประกอบเพื่อเป็นการให้ความรู้ด้านพฤกษชาติแก่ผู้อ่าน

๑.๗) ด้านศาสนา เช่น “งานเผยแพร่พระพุทธศาสนา” โดย นันทกา สุประภาตะนันท์ (ต้นมกราคม ๒๔๙๕) ใน คอลัมน์ข่าว-บทความ-สารคดี “ภาพและคำอธิบายวัดราชาธิวาส” โดย วินิจ ศรียะพันธ์ถ่ายทำภาพและพ.ท.ดำเนียร เลขะกุล ให้คำอธิบาย (ต้นเมษายน ๒๔๙๖) “วัดพระธาตุดอยสุเทพ” โดย พ.อ.ดำเนียร เลขะกุล (ต้นมกราคม ๒๔๙๙) “แสงสว่างในทางชีวิต” โดย บัวขาว วันทาธรรม (ต้นกรกฎาคม ๒๔๙๙) ใน คอลัมน์ภาพข่าว-บทความ-สารคดี “แวนธรรม” โดย พระราชวิสุทธิเวที (๕ มกราคม ๒๕๒๙) ใน คอลัมน์ฟอบบ้านแม่เรือน-เศรษฐกิจ-สุขภาพ “มงคลวันครองเรือน” โดย สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ)

(๔ ธันวาคม ๒๕๓๑) ใน คอลัมน์คุณภาพชีวิต ความรู้ด้านศาสนาในนิตยสารซึ่งส่วนใหญ่เป็นศาสนาพุทธ มีทั้งการให้ความรู้ทางธรรมะ และบางคอลัมน์ก็เป็นเหมือนการเชิญชวนให้ไปท่องเที่ยวที่วัดโดยมีการบรรยายประกอบภาพ อีกทั้งมีความรู้ทางธรรมะที่เกี่ยวกับครอบครัว หรือการปฏิบัติตนในการครองเรือน ซึ่งเป็นกรให้คติหรือแง่คิดกับผู้อ่านได้อีกทางหนึ่ง

๑.๘) ด้านกฎหมาย เช่น บทความเรื่อง “ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา” โดย ดร.หยุด แสงอุทัย (ต้นพฤษภาคม ๒๕๕๑) “ตุลาการหญิง” โดย ทนายหญิง (ต้นสิงหาคม ๒๕๕๑) “หน้าที่ของภริยาตามกฎหมาย” โดย เชวง สมสาร ช.บ. (ต้นพฤศจิกายน ๒๕๕๑) ใน คอลัมน์บทความพิเศษ-สารคดี “การล้มละลายของหญิงมีสามี” โดย มารุต บุณนาค ช.บ. (ต้นพฤศจิกายน ๒๕๕๓) ใน คอลัมน์ข่าว-บทความ-สารคดี “ทำไมจึงเรียกหารัฐธรรมนูญ” โดย นรนิติ (๔ มิถุนายน ๒๕๒๑) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ ความรู้ด้านกฎหมายปรากฏมากในช่วงแรก อาจเป็นเพราะนางสาวจรรยาพร พัฒนางกูร บรรณาธิการคนแรกของสตรีสารที่จบกฎหมายมาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำให้ทิศทางการวางเนื้อหาเป็นเรื่องราวทางกฎหมายที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของผู้หญิงรวมอยู่ด้วย

๑.๙) ด้านเศรษฐกิจ เช่น บทความเรื่อง “ดอกเบี้ยบังคับใช้ประหยัด” โดย พรนภา (๒ มีนาคม ๒๕๒๓) “เครื่องปั่นไฟฟ้า” หัวข้อประจำของ “จับจ่ายใช้สอย” โดย ไทรกียรติ (๒ ธันวาคม ๒๕๒๗) ใน คอลัมน์พ่อบ้านแม่เรือน-เศรษฐกิจ-สุขภาพ “ซื้อขายหุ้นต้องดูจังหวะ” หัวข้อประจำของ “เศรษฐกิจการเงิน” โดย บุปผาพันธุ์ (๓ มิถุนายน ๒๕๓๓) สำหรับช่วงหลังของนิตยสารพบความรู้ทางด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ความรู้ที่ทันสมัยซึ่งอาจเกิดจากเทคโนโลยีที่เข้ามามากขึ้น อีกทั้งผู้หญิงได้รับความรู้และการศึกษามากขึ้นจึงทำให้มีความรู้ทางการเงินและเศรษฐกิจมากขึ้นด้วย

๑.๑๐) ด้านข่าวสาร หรือคอลัมน์ข่าว (ภายหลังใช้คำว่า ปริทัศน์) เป็นการสรุปข่าวสั้นมานำเสนอ มีทั้งข่าวการเมือง ข่าวเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะข่าวส่วนใหญ่จะมีผู้หญิงไปเกี่ยวข้อง เช่น หัวข้อข่าว “นายแพทย์หญิงไปอังกฤษ” “สมาคมสตรีไทยบำเพ็ญกุศล” “รัฐมนตรีได้เรื่องเมียมากเมียน้อย” เป็นต้น (ต้นเมษายน ๒๕๕๑) ใน คอลัมน์ปกิณณะ และยังมีข่าวที่ผู้หญิงได้รับความรู้ ผู้หญิงที่เป็นผู้มีชื่อเสียงทำกิจกรรมสังคม หรือมีข่าวกีฬาเกี่ยวกับผู้หญิงแทรกมาด้วย เช่น “สถิติกรีฑาหญิงโลก” (ต้นพฤศจิกายน ๒๕๕๕) “วอลเลย์บอลหญิงและบาสเกตบอลหญิง” โดย นักกีฬา (ต้นธันวาคม ๒๕๕๕) ใน คอลัมน์ปกิณณะ ซึ่งการรายงานข่าวถือเป็นการเขียนข่าวแบบย่อ เช่น

สรุปข่าวรอบปักษ์ (น.ณ.)

งานของสมาคมสตรี

สมาคมนักเรียนเก่า ร.ร.ราชินี ได้จัดงานที่ระลึกถวายสมเด็จพระศรีพัชรินทิราบรมราชินี สมาคมสายปัญญาเชิญ ม.ล.คลอง ไชยยันต์ แสดงวิธีประกอบอาหาร สมาคมสตรีไทยเชิญ นางแก้ว สนิทวงศ์ บรรยาย เรื่องนาฏศิลป์ และจัดงานลีลาศ ณสวนอัมพรในวันที่ระลึกสหประชาชาติเพื่อเก็บเงินสงเคราะห์เด็ก

(ต้นพฤศจิกายน ๒๔๙๑)

นอกจากนี้ยังมีการแจ้งข่าว เช่น “ช่วยกันสงเคราะห์เด็ก” โดย หม่อมกอบแก้ว อากาศ (ต้นพฤศจิกายน ๒๔๙๑) หรือแจ้งข่าวสารในรายการวิทยุ เช่น “สตรีสาร-ภาควิทยุ” โดยเจียรไน (ต้นมกราคม ๒๔๙๒) ใน คอลัมน์ปกิณณกะ อีกทั้งยังมีการรวมข่าวผู้หญิงทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นหัวข้อประจำของ “ในวงการสตรี” เช่น ข่าวของ “คุณหญิงไต้ะนเรนดี บัญชากิจ” “มิสเวอร์นา โวลซ์” “นางบรรเลง ชัยนาม” ฯลฯ (ต้นพฤศจิกายน ๒๔๙๕) ใน คอลัมน์กวี-ปกิณณกะ ภายหลังมีการคัดเลือกบางประเด็นมานำเสนอด้วยเนื้อหาที่ยาวขึ้น ด้วยหัวข้อประจำว่า “ปริทัศน์” “สตรีปริทัศน์” เช่น ประเด็น “สตรีเสมอภาค พัฒนา สันติสุข” โดย น.ณ. (๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ “สตรีสมาชิกผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๕๒๖” หัวข้อประจำว่า “สตรีปริทัศน์” โดย น.ณ. (๓ สิงหาคม ๒๕๒๙) ใน คอลัมน์บันเทิงสุนทรีย์ การสรุปข่าวสั้นส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับผู้หญิงมักเป็นเรื่องที่ผู้หญิงประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ทั้งบทบาทด้านการศึกษา หรือการพัฒนาสังคม เพื่อสร้างแบบอย่างผู้หญิงที่ดีแม้ว่าหลายข่าวจะเป็นผู้หญิงต่างชาติก็ตาม นิตยสารก็นำเสนอภาพในด้านบวกให้ผู้หญิงที่อ่านเกิดความรู้สึกต้องการประสบความสำเร็จเช่นผู้หญิงในข่าวเช่นกัน

จากกลุ่มแสดงความรู้หรือข้อเท็จจริงทำให้เห็นว่าผู้จัดทำนิตยสารต้องการให้ผู้หญิงมีความรู้หลากหลายด้าน ทั้งที่เป็นความรู้ทั่วไป เช่น ด้านประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว การศึกษา กฎหมาย และศาสนา ส่วนความรู้เฉพาะด้านของผู้หญิง เช่น ด้านสุขภาพอนามัยของผู้หญิง ด้านอาหาร และด้านความงาม รวมถึงการนำเสนอข่าวผู้หญิงที่มีชื่อเสียงก็อาจเป็นแรงกระตุ้นให้กับผู้หญิงได้พัฒนาตนเอง นอกจากนี้ช่วงหลังได้มีการนำเสนอความรู้สมัยใหม่ เช่น เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์สำหรับแม่บ้านยุคใหม่ และความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เห็นว่าผู้หญิงก็ต้องปรับตัวเองให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน หรือทำให้เห็นว่านิตยสารต้องการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีความรู้ที่ทันสมัยและมีความรู้ทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นด้วย

๒) กลุ่มมุ่งให้ความเห็น

ส่วนใหญ่การแสดงความเห็นจะปรากฏเป็นบทความที่เป็นการเสนอทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นความเห็นเพื่อผู้หญิง โดยกลุ่มมุ่งให้ความเห็นในที่นี้จะเน้นการให้ความเห็นที่มีความรู้ประกอบเพื่อเป็นการจูงใจผู้อ่าน หรือสนับสนุนความเห็นของผู้เขียนให้มีน้ำหนักมากขึ้น สามารถจัดเป็นกลุ่มของการให้ความเห็นได้แก่

๒.๑) ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นหญิง-ชาย

โดยเฉพาะคอลัมน์ทัศนะหญิง-ชาย จัดเป็นคอลัมน์ที่น่าสนใจเพราะมีการนำเสนอบทความแสดงความคิดเห็นที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิง ในแง่มุมต่างๆ อย่างหลากหลาย มีทั้งมุมมองที่ผู้หญิงมีต่อผู้หญิง และผู้ชายที่มีต่อผู้หญิง อุบลวรรณ ปิติพัฒน์-โฆษิตและอวยพร พาณิช (๒๕๓๒: ๓๗) กล่าวไว้ว่า คอลัมน์ทัศนะหญิง-ชายเป็นคอลัมน์ที่ให้คุณค่าเพศหญิงอย่างมาก ต้องการยกย่องผู้หญิงให้เท่าเทียมผู้ชาย และให้เห็นคุณค่าของผู้หญิงที่มีต่อสังคม จากการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า คอลัมน์ดังกล่าวอาจนับเป็นครั้งแรกที่ได้จัดให้มีบทความแสดงความคิดเห็นของทั้งผู้ชายและผู้หญิงอยู่คู่กัน ความเด่นในการแสดงความคิดเห็นที่ดูเหมือนจะเท่าเทียมกันนี้อยู่คู่กันนิตยสารสตรีสารมาตั้งแต่ช่วงแรกของนิตยสารจนถึงวาระสุดท้าย (พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๕๓๙) การแสดงความเห็นส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบของบทความที่นอกจากทัศนะหญิง-ชายซึ่งถือเป็นบทความประจำนิตยสารสตรีสาร โดยช่วงปีแรกจะปรากฏอยู่ในส่วนของ “คอลัมน์ ปกิณณกะ” ก่อนที่จะแยกออกมา เป็น “คอลัมน์ทัศนะหญิง-ชาย” ต่างหากนั้น ยังปรากฏการเปลี่ยนแปลงการใช้ชื่อของคอลัมน์นี้ตั้งแต่ฉบับแรก คือ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ มีคอลัมน์ “แต่เพื่อนสตรี” (ทัศนะชาย) เกิดขึ้น จากนั้นฉบับที่ ๔ ต้นพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เริ่มมี ๒ คอลัมน์ โดยใช้ชื่อว่า “แต่เพื่อนสตรี” และ “คิดตามประสาหญิง” ต่อมา ฉบับที่ ๑๑ ปลายสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ เปลี่ยนชื่อเป็น “ในทัศนะของผู้ชาย” และ “คิดตามประสาหญิง” และฉบับที่ ๑๙๑ ต้นมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ทัศนะชาย” และ “ประสาหญิง” ภายหลังได้มีการเปลี่ยนชื่ออีก จนกระทั่งในช่วงสุดท้ายของนิตยสารจึงได้ใช้ชื่อว่า “ทรรศนะชาย” และ “ทรรศนะหญิง”

๒.๒) ความเห็นเพื่อผู้หญิงโดยเฉพาะ

บทความแสดงความคิดเห็นจำนวนหนึ่งเพื่อให้เป็นประโยชน์กับผู้หญิงเท่านั้นปรากฏอยู่เสมอ โดยอาจไม่ได้มีคอลัมน์ประจำ แต่เป็นการนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิงที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น บทความเรื่อง “การใช้จ่ายในครัวเรือน” โดย สุเกตุ อภิชาติบุตร ศ.ม. (ต้นเมษายน ๒๔๙๑) “การรับแขก” โดย หม่อมหลวงปอง มาลากุล (ต้นสิงหาคม ๒๔๙๑) ใน คอลัมน์บทความพิเศษและสารคดี “หารสองเพื่อครองคู่” โดย ส.สุดสวาท

(ต้นกรกฎาคม ๒๕๐๒) ใน คอลัมน์ครองเรือนครองรัก “วางตนให้เหมาะแก่วัย” โดย แสงระวี (ต้นมกราคม ๒๕๐๓) ใน คอลัมน์วัยรุ่น “เอกลักษณ์ในการแต่งกายของไทย” โดย สมศรี สุกุมลนันทน์ (๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖) ใน คอลัมน์เสื้อผ้า-บ้านเรือน-อาหาร-สุขภาพ ดังตัวอย่าง

ทัศนะของนางอรพิน ไชยกาล

ในทัศนะของผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง เห็นว่า ปัญหาเรื่องสตรี และเด็กควรได้รับความสนใจมากที่สุด หญิงในชนบทส่วนมากยังได้รับความเอาใจใส่จากรัฐบาลไม่พอเพียง ยังได้รับการศึกษาอบรมน้อย แม้เพียงในการที่จะปฏิบัติตนเพื่อการกินดีอยู่ดี เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เลี้ยงบุตรไม่ไคร้รอด หญิงในชนบทมีธรรมชาติน่าสงสารด้วย ภูมิลำเนาและการครองชีวิต มักถูกชักจูงไปทางเสื่อมเสียได้เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หากหญิงในชนบทได้รับความช่วยเหลือ แนะนำให้เห็นแสงสว่างของชีวิตบ้างแล้ว จะสามารถเป็นกำลังที่ดีของประเทศชาติ เป็นมารดาที่ดีและอาจช่วยเหลือเพื่อนหญิงอื่นๆ ได้ด้วย

(ต้นมีนาคม ๒๕๓๓)

พูดจาประสาแพชชั่น

หินผากับมาลี (สมศรี สุกุมลนันทน์)

สมัยโบราณ หญิงเป็นหญิง ชายเป็นชาย แต่งตัวให้เห็นถนัดว่าต่างกันอบรมสั่งสอนให้วางท่าทีกริยาอย่าง “เป็นหญิงก็ให้รู้ยู่ว่าหญิง” สมัยนี้เปลี่ยนใหม่กว่า เป็นหญิงหรือชายไม่สำคัญ ต้องการเป็นอะไรแต่งไปตามนั้น วันนี้อายากเป็นหิน ก็แต่งอย่างหิน พรุ่งนี้อายากเป็นมาลี ก็แต่งอย่างมาลี

เวลาเลือกซื้อเสื้อผ้า ผู้ซื้อต้องรู้จักตัวเองว่าเป็นแบบ (type) ไต ก่อนไปทางหินผาหรือมาลี อ่านแบบเสื้อผ้าให้ออกว่าผู้ออกแบบตั้งใจจะให้ใส่อย่างไร...

(๓ สิงหาคม ๒๕๒๙)

๒.๓) ความเห็นทั่วไป

ช่วงปลายนิตยสารมีคอลัมน์สนทนาพาที(ช่วงแรกสนทนาพาทีเป็นการถาม-ตอบความเห็นกับบรรณาธิการ) ซึ่งนับเป็นคอลัมน์ที่มีนักเขียนประจำ เช่น จำนง รังสิกุล และวาณิช จรุงกิจอนันต์ เป็นต้น โดยมีวิธีเขียนในลักษณะของการเล่าเรื่องหรือพูดคุยให้ผู้อ่านฟังถึงความเห็นที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ไม่ได้จำเพาะว่าต้องเกี่ยวกับผู้หญิงเท่านั้น เช่น “พิพิชภัณฑ์หอยที่ปากน้ำ” โดย จำนง รังสิกุล (๒ ธันวาคม ๒๕๑๖) ใน คอลัมน์ปริทัศน์-สารคดี-ทรรศนะ “เรื่องหมอดูแม่นๆ” โดย วาณิช จรุงกิจอนันต์ (๔ มีนาคม ๒๕๒๗) หรือ “ความในใจของคนเขียน” โดย สิทธิไชย (๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ-บันเทิงสุนทรีย์ เป็นต้น

รูปแบบของบทความที่แสดงความคิดเห็น มีการนำโวหารต่างๆ มาประกอบความเห็น ทั้งการอธิบาย พรรณนา และยกตัวอย่าง เพื่อให้เห็นภาพความคิดของผู้เขียนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีรูปแบบที่มีลักษณะพิเศษ คือการเขียนในลักษณะของนวนิยาย มีตัวละครที่ผู้เขียนสมมติขึ้น หรือบางครั้งผู้เขียนก็เป็นหนึ่งในตัวละครนั้น การเขียนจึงเป็นการสนทนาโต้ตอบของตัวละคร การแสดงความคิดเห็นที่บวกกับความเพลิดเพลินเหมือนได้อ่านนวนิยายจัดเป็นลักษณะพิเศษหนึ่งของการแสดงความคิดเห็นโดยเฉพาะยุคสมัยแรกๆ ของสตรีสาร อาจเป็นเพราะยุคแรกเป็นยุคที่นวนิยายเฟื่องฟูเนื่องจากเศรษฐกิจไม่ดี และมีปัญหาสังคมมาก ทำให้คนจำนวนมากนิยมอ่านนวนิยายพาฝัน แนวการเขียนแบบนี้จึงนำมาใช้ในการเขียนบทความแสดงความคิดเห็นด้วย และอาจทำให้เห็นว่านวนิยายเป็นเรื่องเฉพาะของผู้หญิง

การแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับผู้หญิงมักจะเป็นการจูงใจให้ผู้อ่านคล้อยตามความคิดเห็นของผู้เขียน โดยการสร้างความน่าเชื่อถือจากการอ้างอิงแหล่งข้อมูล หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงเพื่อให้ความเห็นของผู้เขียนน่าเชื่อถือด้วย ความเห็นของผู้เขียนจึงไม่เพียงเป็นการแสดงทัศนคติต่อเพศหญิงหรือเพศชายเท่านั้น แต่ยังเป็นการชักจูง จูงใจ แนะนำแนวทางปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติ ด้วยเหตุผลที่น่าเชื่อถือผ่านสื่อสาธารณะที่ได้รับการรับรองว่าผลิตขึ้นเพื่อผู้หญิงย่อมเป็นเหตุให้ผู้อ่าน (ซึ่งก็คือ ผู้หญิงตามกลุ่มเป้าหมายหลักของนิตยสาร) เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองได้ โดยผู้อ่านอาจไม่ได้ทันคิด หรือไม่ทันได้ตั้งคำถามกับตัวเองว่า เหตุผลที่ผู้เขียนนำเสนอเหมือนกับให้ผู้หญิงได้พัฒนาตนให้ดีขึ้นนั้นจะจริงหรือไม่ และเพราะเหตุใดผู้เขียนจึงต้องการให้ผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลงตัวเอง ประโยชน์ที่ได้รับจากความเห็นของผู้เขียนแท้จริงแล้วจะเกิดขึ้นกับใคร ความคิดเหล่านี้อาจไม่ได้อยู่ในความคิดของผู้อ่านเมื่อได้อ่านนิตยสารก็เป็นได้

๓) กลุ่มมุ่งให้ความบันเทิง

กลุ่มนี้เป็นกลุ่มสำคัญกลุ่มหนึ่งของนิตยสารสตรีสาร เพราะสตรีสารจัดเป็นนิตยสารแนวบันเทิงคดีที่มีจุดประสงค์ในการให้ความบันเทิงควบคู่กับความรู้ จึงทำให้เนื้อหาส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้ ได้แก่ เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทกวี เพลง ข้อความสั้นๆ ที่เป็นมุขตลก และการ์ตูนตลก พบว่าเนื้อหาต่างๆ เหล่านี้เน้นไปที่จินตนาการของผู้เขียนมากกว่าจะให้ความเห็นหรือความจริง เรื่องที่ให้ความบันเทิงมีทั้งเรื่องที่แปลมาและนักเขียนแต่งขึ้นเอง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างนวนิยาย

เรื่อง คำสัญญา

(ม.ร.ว.กิตินัดดา กิตติยากร แปลและเรียบเรียงจากเรื่อง THE PROMISE ของ W.S. MAUGHAM)

เอลิซาเบธ เวอร์มอนท์ เป็นผู้หญิงที่น่าสรรเสริญอยู่ไม่ใช่น้อย เธอเป็นผู้ดีเป็นบุตรของคฤหบดีแห่งเซนต์เฮิร์ซ แต่งงานกับเศรษฐีเมื่ออายุได้สิบแปดปีเต็ม และดำรงชีวิตอยู่อย่างฟุ่มเฟือยตลอดมา โดยมีได้ติดคำนึงถึงอนาคตว่าจะ เป็นไปเช่นใด ภายในเวลาสองปีเท่านั้น มหาเศรษฐีผู้เป็นสามีนั้นไม่ไหว เลยขอหย่าจากกันไปโดยกล่าวหาว่าเธอไป เป็นชู้กับชายสามคน หลังจากหย่ากับสามีไม่นาน เธอก็แต่งงานกับผู้ที่ถูกหาว่าเป็นชู้คนหนึ่ง และเปิดหนีไปด้วยกัน หลังจากนั้นได้อยู่ด้วยกันประมาณปีครึ่ง หลังจากนั้นเธอรักกับผู้ชายอีกหลายคนจนไม่มีใครจำได้ว่าเป็นใครบ้าง ความ งามของเธอและความเหลวไหลก็ลือกระฉ่อนไปทั่วจนบรรดา ผู้ดี ๆ ด้วยกันรู้สึกรังเกียจ และเอาไปครหาในตากัน ตลอดเวลา นอกจากในด้านผู้ชายแล้ว เธอยังเป็นนักพนันและชอบใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือยที่สุดเสียด้วย ถึงแม้เธอจะ เป็นคนที่ชอบนอกใจสามี ไปคบชู้จนรู้กันไปทั่วแล้วก็ตาม เธอก็มีความซื่อสัตย์ต่อมิตรสหายอยู่เสมอจนพวกมิตรสหาย เหล่านี้ต้องยอมรับว่า เธอเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดสมควรคบไว้เสมอไป เธอเป็นคนที่ชอบพูดตรงไปตรงมา ชอบสนุกรื่นเรีง เป็นนิสัยและไม่มีความเกรงกลัวอันใดทั้งสิ้น ข้าพเจ้าได้มีโอกาสได้รู้จักเธอในตอนนี่เอง ในสมัยนั้นศาสนาซักจะเสื่อม เสียแล้ว พวกผู้ดี ๆ ไม่ค่อยจะหลงศาสนาจัดเช่นเดิม และกลับเข้าเล่นกับศิลปะและวิจิตรกรรมต่าง ๆ มากกว่า เช่นการ ประพันธ์เป็นต้น เมื่อพวกผู้ดี ๆ บางคนถูกเหยียดหยามจนเข้าสังคมผู้ดีไม่ได้ ก็มักจะพากันไปเกี่ยวข้องกับนัก ประพันธ์ นักเขียนรูป และนักดนตรี เสียมาก ข้าพเจ้าเป็นนักประพันธ์ และได้รู้จักเธอในตอนนั้นรู้สึกว่เธอเป็นเพื่อนที่ ดีจริง ๆ ดังที่เขาเล่าลือกันเธอพูดตรง ๆ และแยบคายน่าคิดเป็นนิสัย ชอบพูดคุยตกลงไปชากับเพื่อน ๆ ถึงอดีตอันไม่สู้ จะสดใสของเธอโดยไม่อายผู้ใด การพูดคุยของเธอโดยมากสนุก เพราะเธอเป็นคนที่ชอบพูดตรงไปตรงมา

(ต้นธันวาคม ๒๔๙๔)

ตัวอย่างการ์ตูน

(ต้นธันวาคม ๒๔๙๘)

ภาพที่ ๑๖ แสดงตัวอย่างภาพการ์ตูน

ตัวอย่างกลอน

อนงค์ในฝัน

เหม่อมองท้องฟ้าคราดึก	หัวใจให้นึก
ระทึกหาพวงงาม	
ตรวจจบจนพบทั้งสาม	หญิงใดไปงาม
พอทาบทามเทียบเปรียบเธอ	
งามพัคตร์งามอนงค์ทรงเสมอ	หงษ์เหิรเลิศเลอ
ก็เปรียบก็เทียบทันกัน	
งามเลิศเธองามเจิดฉ้าน	เที่ยวเสาะเที่ยวสรร
ทั่วตรีภพจพบถามี	
งามศักดิ์งามลักษณ์ราศี	งามดวงฤดี
งามจบไม่มีมลทิน	
งามเนตรตั้งเนตรมฤคิน	งามเส้นเกศิน
ตั้งจะเยยนิลให้อาย	
งามผิวพรรณตั้งจันทร์ฉาย	ผิวนวลชวนชาย
ใฝ่จิตต์คิดเพื่อละเมอมอง	
งามทนต์เทียบมุกด์มุกด์หมอง	มุกด์นั้นเป็นรอง
มองไหนไม่เบื่อบังอร	
งามขนงวงนั้นคันศร	จักราโก่งงอน
คิ้วบังอรก็ปานกัน	
สดับสำเนียงจันทร	ไพเราะเพราะฉั้น
ดนตรีเทพีมาครวญ	
อีกอริยาบทน้มนวล	พิศยั้งรัญจวน
เจียนจักขาดชีวาตวาย	
เปรียบนางก็ตั้งเดือนฉาย	ดาราเรียงราย
แสงพรายเคลื่อนที่ข้มพร	
ฤาจักสู์ศศิธร	ดวงเด่นขจร
ดาวขจายตื่นฟ้าอย่าทัน	
นางเอยไอนางในฝัน	นางอยู่ไหนกัน
ข้า้นั้นคร่ำครวญหาพลหา	
ชูดา สดาภิรมย์	

(ต้นกุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)

จากเนื้อหาเพื่อให้ความบันเทิงในลักษณะต่างๆ ข้างต้นพบว่า เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน และบทกลอนปรากฏในนิตยสารตั้งแต่ระยะแรกจนถึงวาระสุดท้ายของนิตยสาร ส่วนภาพการ์ตูนตลกปรากฏอยู่ประมาณ ๒-๓ ปี โดยเฉพาะนวนิยายที่ลงเป็นตอนสั้นๆ อาจมีอิทธิพลที่ทำให้ผู้อ่านติดตามอ่านนิตยสารได้อย่างสม่ำเสมอ และยังผลให้ผู้อ่านชื่นชอบนักเขียนเป็นพิเศษจึงได้ติดตามผลงานของนักเขียน จนทำให้นักเขียนหลายคนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักจนถึงยุคปัจจุบัน เช่น ช่อมู่ ปัญจพรรค์ กาญจนานาคินทร์ สีฟ้า โบตัน กฤษณา อโศกสิน ไสภาค สุวรรณ ประภัสสร เสวิกุล และวัฒน์ วรรณยางกูร เป็นต้น

นอกจากนี้ช่วงหลังของนิตยสารได้มีการเพิ่มเรื่องราวทางศิลปะ เช่น “ศิลปะทัศน” โดย เทพศิริ สุขโสภา (๒ ธันวาคม ๒๕๑๖) ใน คอลัมน์ศิลปะ-ตกแต่ง-งานอดิเรก มีทั้งภาพศิลปะ รวมถึงความรู้ทางศิลปะผ่านความเห็นของนักเขียน อีกทั้งยังมีเรื่องที่ตั้งสำหรับเด็ก เช่น “บทเรียนที่ยังไม่มีใครสอน” หัวข้อประจำของ “บ้านและโรงเรียน” โดย ผกาวัต อุตโตมโทย (๕ มกราคม ๒๕๑๘) ใน คอลัมน์เสื้อผ้า-บ้านเรือน-อาหาร-สุขภาพ เพื่อให้แง่คิดคติสอนใจแก่เยาวชนนอกเหนือไปจากการเล่านิทาน และผู้ผลิตยังให้ความสำคัญกับคนรุ่นใหม่โดยให้ส่งเรื่องสั้นหรือบทกวีมาลงหัวข้อ “วัยสาวหนุ่ม/ล่าน่า” (๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ ซึ่งภายหลังได้แยกออกมาเป็นคอลัมน์วัยสาวหนุ่ม/ล่าน่าออกมาต่างหาก เพราะมีจำนวนเรื่องของคนรุ่นใหม่ส่งมามากขึ้นจึงต้องแยกคอลัมน์ออกมา อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความนิยมที่ผู้อ่านมีต่อสตรีสาร โดยเฉพาะเรื่องของความบันเทิงประเภทเรื่องสั้น นวนิยายและบทกวีเป็นความชื่นชอบของผู้อ่านเป็นพิเศษ หลังจากนั้นก็มีการพูดถึงรายการทางโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ในลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ เช่น “คนหน้าใหม่กับรายการใหม่” หัวข้อประจำของ “บันเทิงสุนทรีย์” โดย ศิลป์ฟ้า ดันตราวุธ (๓ กันยายน ๒๕๓๒) ใน คอลัมน์ข่าว-สารคดี-ทรรศนะ-บันเทิงสุนทรีย์และโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการพูดถึงรายการโทรทัศน์กับการวิพากษ์วิจารณ์พิธีกรในรายการ ช่วงสุดท้ายนี้จึงแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่นิตยสารกลายเป็นสื่อที่รองรับหรือรับใช้สื่อทางโทรทัศน์ อันอาจจะแสดงให้เห็นว่า สื่อทางโทรทัศน์เริ่มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนส่งอิทธิพลมาสู่สื่อสิ่งพิมพ์ด้วย

กลุ่มที่มีเนื้อหาเพื่อให้ความบันเทิง เช่น เรื่องสั้น นิทาน บทกวีและนวนิยายนั้น นอกจากจะเป็นการสรรสร้างจินตนาการของมนุษย์ เนื้อหาที่แต่งขึ้นยังช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดให้กับผู้อ่าน และเป็นการส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้ใช้จินตนาการตั้งแต่เด็กจนถึงวัยรุ่นก็จะส่งเรื่องสั้น นิทาน บทกวีมายังนิตยสารเพื่อเข้าประกวดบ้างหรือเพื่อลงในนิตยสารบ้าง สตรีสารจึงเหมือนกับเป็นนิตยสารครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับเด็ก และวัยรุ่น หรืออาจทำให้คิดว่า เนื้อหาของความบันเทิงจะเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยสำหรับนิตยสารผู้หญิง ดังนั้นสตรีสารจึงถือเป็นนิตยสารประเภทบันเทิงคดีที่มีความบันเทิงควบคู่กับสาระความรู้เพื่อผู้หญิง

๔) กลุ่มปฏิสัมพันธ์

นอกจากนิตยสารจะนำเสนอทั้งในส่วนของความรู้ ความเห็น และความบันเทิงแล้ว นิตยสารซึ่งถือเป็นสื่อทางเดียว คือ ผู้เขียนส่งสารผ่านข้อเขียนไปสู่ผู้อ่าน โดยไม่ได้มีการโต้ตอบ แบบเผชิญหน้าเหมือนการสนทนา ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว อาจไม่สามารถดึงความสนใจจากผู้อ่านได้เท่ากับการมีพื้นที่ให้ผู้อ่านรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในนิตยสารนั้นด้วย ดังนั้นพื้นที่ที่เปิดให้ผู้อ่านเข้ามาพูดคุยในนิตยสารสตรีสาร ได้แก่ “ถ้อยแถลง” (หรือบรรณาธิการ) ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบรรณาธิการและผู้อ่าน มีเนื้อหาที่บรรณาธิการต้องการบอกผู้อ่านโดยตรงว่า สตรีสาร มีเนื้อหาที่น่าสนใจอะไรในฉบับนั้น และยังเป็นการบอกหรือชี้แจง ทำความเข้าใจกับผู้อ่านรวมถึงการแนะนำนักเขียนในเล่มด้วย ระยะเวลาสตรีสารจึงมีเนื้อหาของถ้อยแถลงไม่ยาวนาน แต่ระยะหลังมีเนื้อหาค่อนข้างยาว เพราะนอกจากบรรณาธิการจะบอกรายละเอียดเหมือนระยะเวลาแล้ว ยังมีการลงจดหมายที่ผู้อ่านเขียนแสดงความเห็นเกี่ยวกับบรรณาธิการ นักเขียนและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับนิตยสารถึงบรรณาธิการหลายฉบับ โดยบรรณาธิการก็ได้ลงคำตอบท้ายจดหมายของผู้อ่านจึงทำให้บรรณาธิการหรือถ้อยแถลงระยะหลังยาวเป็นพิเศษ เช่น

ถ้อยแถลง

เรียนคุณย่า บ.ก.

“ติดตามสตรีสารมานานด้วยชื่นชอบในเนื้อหาสาระ ชอบไปหมดแม่หน้าตา (หน้าปก) จะไม่เฉียบเฉียวเพียวฟ้าเหมือนสาว ๆ นิตยสารสตรีอื่น ๆ แต่บุคลิกของสาวใหญ่เล่มนี้ก็มีเสน่ห์จริงๆ ชอบวัยสาวหนุ่ม เพราะได้อ่านเรื่องที่ตลกๆ เดียวกันถ่ายทอดมา (แน่ะ จะบอกว่าตัวเองยัง ‘สาวหนุ่ม’ อยู่...) ชอบนักเขียนมากมายโดยเฉพาะผู้แต่งเรื่องสั้นนามปากกาใหม่ๆ เช่น ‘รุ่งพลบ’ ‘ปางบุญ’ ‘ราบสูง’ ฯลฯ อยากให้ชื่อเหล่านี้ อยู่ในสตรีสารอีกนานเท่านาน มือเก่ามือเก่าอย่าง ‘จันทร์ราไฟ’ หนูก็ชอบ อ่านเรื่องของเธอล่าสุดรู้สึกสดใสสบายใจ...เดี๋ยวนี้ไม่เห็น ‘มนัสนยา’ ผ่าฝ่ามือมาเยี่ยมเยียนในสตรีสารเลยนะคะ ลืมคนอ่านทางนี้แล้วหรือ...

ตอนนี้อ่านสนทนาพาทีที่เป็นฝีปากของคุณวาณิช ก็รู้สึกไม่สนุกเหมือนเคย ออกจะมีลักษณะเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น มีสำเนียงดุงๆ ใหญ่ๆ ยังไงบอกไม่ถูก อู้ย นี่หนูยังไม่ได้ว่าอะไรคุณน้าวาณิชนะคะ (ขอบังอาจเรียกน้า) อยากให้หน้าชายคนนี้เขียนอะไรที่น่ารักๆ อย่าง ยามเมื่อลมพัดหวน หรือเคหาสน์ดาว อีกจริงๆ นะคะ ดูใจดีกว่ากันเยอะ

“ท้ายนี้อยากบอกว่ายังรักคุณย่า บ.ก. และสตรีสารอย่างสม่ำเสมอค่ะ”

‘จันทร์ทิพย์’

การติบ้างเป็นธรรมดาของคนรักกันจริงนะคะ บ.ก.ไม่ขัดเคืองเลย...คุณน้าวาณิชคงชอบใจแน่ที่ได้เป็นหน้าเป็นตา ข้อเขียนของเธอเข้มข้นและหนักขึ้นตามวัยกระมังคะเมื่อทราบคำขอของหลานแล้ว ‘คุณน้า’ จะพัดหวนไหวหรือไม๊ ต้องสุดแต่ใจเธอ แต่ถึงอย่างไรเราก็ยังรักกันอยู่

(๔ มีนาคม ๒๕๓๓)

นอกจากนี้ยังมีลักษณะการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหรือนิตยสารเพื่อเล่าเรื่องราวของตนเองให้ฟัง เช่น “จดหมายจากมิตรในแดนไกล” (ต้นกรกฎาคม ๒๕๓๗) ใน คอลัมน์ภาพ-ข่าว-บทความ-สารคดี หรือเป็นลักษณะถาม-ตอบกับบรรณาธิการใน “สนทนาพาที” (๒ มกราคม ๒๕๐๙) ใน คอลัมน์ข่าว-ภาพ-สารคดี-ทรรศนะ หรืออาจจัดอยู่ในการพูดคุย เช่น หัวข้อ “สนทนาปราศรัย” เรื่อง “สัมภาษณ์นางสาวพะม่า” โดย สมจิตต์ สิทธิไชย (ต้นมิถุนายน ๒๕๓๖) ใน คอลัมน์ภาพ-ข่าว-บทความ-สารคดี

ส่วนคอลัมน์ที่เกี่ยวกับการถาม-ตอบ ได้แก่ การตอบปัญหาสุขภาพ เช่น เรื่อง “มดลูกไปข้างหลัง” หัวข้อประจำของ “ตอบปัญหาทางการแพทย์” (๕ พฤษภาคม ๒๕๑๗) ใน คอลัมน์เสื้อผ้า-บ้านเรือน-อาหาร-สุขภาพ แต่สำหรับคอลัมน์ที่ปรากฏมาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มแรกจนระยะสุดท้ายของนิตยสาร คือ คอลัมน์ที่เป็นการถาม-ตอบปัญหากับผู้อ่าน ได้แก่ คอลัมน์เวทีชีวิตหรือปัญหาชีวิต โดย พนิจดา คอลัมน์ตอบปัญหา โดย จินตนาหรือจินตนา๒ และคอลัมน์ตอบจดหมายของผู้อ่านที่มีถึงสตรีสาร โดย พาณี (ช่วงสุดท้ายจะเหลือเฉพาะคอลัมน์ตอบปัญหาของจินตนา ๒) รูปแบบของการถามตอบจดหมายส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนร้อยแก้ว และมีบางส่วนที่ถามตอบเป็นคำกลอนโดยเฉพาะระยะแรกของสตรีสาร เช่น

ท่านถามเราตอบ (จินตนา)

คำถามของ พ.พระจันทร์ บ้านโนน อุดรธานี

สตรีสารคือผลงานของสตรี	บริสุทธิ์บอกแจ้งแห่งศักดิ์ศรี	ถึงเขามีกี่ไม่มากหลากเหลือใจ
เป็นเครื่องชี้บอกแจ้งแถลงไข	สตรีไทยคู่ชายไทยไม่ราศี	แต่ของไทยเราสิมากเห็นหลากตา
ว่าสตรีดีไม่เบาเหล่าหญิงไทย	เป็นสิ่งที่น่าชื่นน่าเชยชม	จะว่าไทยไร้บุรุษสุดจะเชื่อ
ตัวฉันไซ้ไรก็เห็นว่าน่านิยม	แต่ยังมีนารีไทยได้ประพฤติ	ยังมีเหลือมากพอใจไม่มุสา
สตรีสารงานมีให้ถามและตอบ	ฝากใจยึดดวงชาติอื่นเพราะเห็นสม	แล้วทำไมสตรีไทยไม่นำพา
แล้วแต่ขอบออยากจะถามตามเหมาะสม	เอาเป็นคู่ชูชู้ขึ้นเรือนอารมณ์	เลือกสรรหาไว้เป็นคู่ชูสกัน
“จินตนา”ว่าไม่ข้องหมองอารมณ์	ไม่นิยมชายไทยไว้ประคอง	ความเรื่องนี้เป็นที่ข้องฤทัยขัด
ปัญหาถมระดมมาไม่ว่าไร	หญิงอย่างนี้ไทยเราเป็นเห็นทั่วกัน	ไม่ทราบขัดชวนในให้ฉงน
ความเบื่องบนให้กระวนกระวายจิต	ไม่เสกสรรปั้นแต่งแกล้งสนอง	เป็นปัญหาพาปัญญาให้อับจน
ให้ครุ่นคิดถึงปัญหาน่าสงสัย	พวกอาเฮียเหล่าอ่าบังฝรั่งจง	จึงได้สนใจจำนำแสดง
อยากจะถาม “จินตนา”ให้แจ้งใจ	ได้สมสองครองสตรีนารีไทย	“จินตนา”วรุณษสุดฉลาด
ขออย่าได้รำคาญวานตอบที่	สตรีอื่นชาติอื่นมีหมั้นแสน	ผู้เปรี๊ยะปราชญ์ตอบคำถามตามแถลง
อันสตรีที่เกิดมาคู่บุรุษ	ไม่เหมือนแหม่นไทยผกาน่าสงสัย	กรุณาพาใจให้หายแคลง
		ขอได้แจ้งแจ้งปัญหาอย่าช้าเอย

ตอบ

อยู่สำราญบ้านโนนโนนโกลเหลือ
 อุตสาห์เมื่อใจมากรุงให้ยุ่งชิง
 ส่งปัญหาถามถามเป็นความจริง
 พวกผู้หญิงสมัยนี้ที่ชอบกล
 เขากลับหลังยังเมืองเขาเฝ้าแต่ครวญ
 เสียดายนวนฝ่ายหมอมต้องตรอมใจ
 ปลุกพิชิตได้ผลที่ตนหวาน
 จะระรานนี้มนวลหาควรไม่
 ตัวอย่างมีดังที่กล่าวออกฉาวไป
 ริมาแกว่งเท้าไกวให้เสียนค่า
 แหม่มขาว ๆ สาวสวยสำรวยร้าง
 แหกฝรั่งมั่งคั่งว่ากันเปราะ
 ดูละเอะเทอะซ้อนทับกันลับสน

พูดกันไปโยเล่าเขาก็คน
 จะปะปนกันบ้างข้างเป็นไร
 อันความรักชกพาให้ตาบอด
 แลส้าอาจค้่น่าชมดูคมขำ
 แต่มีจิตคิดแปลกชอบแขกดำ
 ตัวจ้ำมำราวกับมารำราคาญตา
 เรื่องเช่นนี้มีอยู่ตีนพื้นพิภพ
 เคยประสบมาก็หลากหลายภาษา
 เขาคูสร้างปางบรรพ์แก่กันมา
 เสียเวลาพูดไปใครอยากฟัง
 ฉวยคั้นถ้องส่งดูเทศคุณี
 ช่างเหลือดีแล้วละอภิถึง
 จะก่อนขอคให้เขาซึ่งไปถึงไหน

เราก็จิตคิดดูเล่าเขาก็ใจ
 จะใส่โคล้กันเล่นไม่เห็นควร
 คนต่างชาติศาสนาภาษาถิ่น
 ไม่ช้าวันต้องวิโยคโทรก่าตรวล
 มีหลายหลากมากกว่ากันอนันต์
 พูดไปรังแต่จะคิดให้ผิดทาง
 สตรีไทยใช้ว่าต้อยน้อยชาติไหน
 ผ่องอำไพสวยสดหมดทุกอย่าง
 เมื่อชายไทยไม่ใฝ่ใจในตัวนาง
 จะหงนคางคอยง้อก็ผิดที่
 ชายมีได้จะให้หญิงนั่งดูตาย
 เพราะมัวอามัวรักแต่ศักดิ์ศรี
 จะพูดมากอยากจริงหนอขอหยุดที่
 เชิญผู้ปรีชาชาญพิจารณาเทอญ

(ต้นเมษายน ๒๔๙๕)

นอกจากนี้กลุ่มปฏิสัมพันธ์ซึ่งเป็นการโต้ตอบกันทางจดหมายเป็นส่วนใหญ่ นั้น ผู้วิจัยพบว่า มีการสร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านด้วยการใช้สรรพนามเรียกผู้อ่านเป็นเหมือนเพื่อนของผู้เขียนคนหนึ่ง เช่น เพื่อนสตรี สหายสตรี หรือช่วงท้ายนิตยสารก็มีผู้อ่านเขียนจดหมายมายังบรรณาธิการ และเรียกบรรณาธิการว่า คุณยาบ.ก. คุณยายบ.ก. คุณป้าบ.ก. อาจารย์บ.ก. หรือผู้อ่านเขียนจดหมายมาในคอลัมน์ตอบปัญหาของ จินตนา๒ แล้วขอเรียก จินตนา๒ ว่า คุณแม่ หรือคุณป้า การใช้สรรพนามแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างผู้อ่านและผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้สึกเหมือนครอบครัวเดียวกัน ทำให้ง่ายต่อการแนะนำหรือรับฟังคำชี้แนะจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่าน

ในเรื่องที่เกี่ยวกับคอลัมน์การถาม-ตอบปัญหาชีวิตหรือเป็นการตอบจดหมายของผู้อ่านนั้น ไสลทิพย์ จารุภูมิ และ อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี (๒๕๓๕: ๒๓๙-๒๔๐) ได้กล่าวถึงบทบาทคอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตไว้ ดังนี้

๑. บทบาทในการเป็นผู้ให้คำแนะนำ (Advocator) เพื่อให้ผู้มีปัญหาสามารถเผชิญและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ อย่างเช่นให้คำแนะนำแก่พ่อหรือแม่ในการที่จะอธิบายลูกให้เข้าใจถึงการหย่าร้างของตน หรือให้คำแนะนำถึงการปฏิบัติตัวในปัญหาชีวิตรัก เป็นต้น
๒. บทบาทในการเป็นผู้ชักชวน (Persuader) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะเข้าไปมีอิทธิพลและเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของผู้มีปัญหาให้เข้ารูปเข้ารอย และสอดคล้องกับประเพณีนิยม

๓. บทบาทในการเป็นตัวแทนของพ่อแม่ (Parent Figure) ซึ่งทำหน้าที่อบรมสั่งสอนผู้มีปัญหาให้ปฏิบัติตนสอดคล้องกับค่านิยมที่ดีในสังคม ดังเช่นการตอบปัญหาของจินตนา ๒ เป็นต้น

๔. บทบาทในการเป็นผู้เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคม (Social Broker) ให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อลดความตึงเครียดและความกดดันให้น้อยลง อย่างเช่น ในกรณีนี้หญิงโสดไปรักชายที่มีภรรยาแล้ว ผู้ตอบก็จะพยายามให้สติแก่ผู้มีปัญหา ให้ระลึกถึงศีลธรรมและความถูกต้อง รวมทั้งเสนอทางออกที่ดีที่สุดให้ด้วย

๕. บทบาทในการเป็นผู้จัดระเบียบชุมชน (Community Organisor) โดยให้คำแนะนำที่เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันหรือคล้ายๆ กันแต่มีได้เขียนมาถาม

คอลัมน์ตอบปัญหาในแต่ละบทบาทข้างต้น ถือเป็นคำอธิบายในสิ่งที่คอลัมน์นี้ถาม-ตอบของนิตยสารสตรีสารได้จัดให้มีคอลัมน์นี้ขึ้น อีกทั้งเนื้อหาส่วนใหญ่ของคอลัมน์ตอบปัญหายังเป็นเรื่องราวปัญหาชีวิตของผู้อ่านเพื่อขอคำปรึกษา ขอความเห็น หรือระบายความคับข้องใจจากผู้ถามปัญหา อาจเกิดจากผู้ถามไม่เคยเห็นหน้าผู้ตอบปัญหาจึงทำให้ผู้อ่านไว้วางใจและยินยอมที่จะเปิดเผยเรื่องราวส่วนตัวของตนในพื้นที่สาธารณะได้ และคอลัมน์ตอบปัญหาก็จัดเป็นคอลัมน์ประจำที่ได้รับความนิยมตั้งแต่ช่วงแรกจนถึงช่วงสุดท้ายของนิตยสาร

๕) กลุ่มธุรกิจ

กลุ่มนี้ค่อนข้างแตกต่างอย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ เพราะจุดประสงค์หลักของกลุ่มนี้คือ การหวังผลทางธุรกิจที่ต้องการขายสินค้าให้แก่ผู้อ่านผ่านนิตยสารสตรีสาร เช่นเดียวกับความอยู่รอดของนิตยสารจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับกลุ่มนี้ด้วยเช่นกัน นั่นก็คือ โฆษณา แม้กลุ่มนี้จะไม่ปรากฏที่หน้าสารบัญ แต่โฆษณาก็มีอยู่ในเนื้อหาของนิตยสารตลอดทั้งเล่ม ระยะเวลาอาจมีเนื้อความบรรยายสรรพคุณของสินค้านั้นค่อนข้างมาก โดยเน้นที่อรรถประโยชน์ของสินค้าเป็นหลัก และบางครั้งอาจมีลักษณะของข้อความเกินความจริง ซึ่งภาพที่นำมาประกอบในระยะแรกนี่จะเป็นลักษณะของการใช้ภาพวาดมากกว่าจะเป็นนางแบบที่เป็นคนจริงๆ แต่ข้อสังเกตหนึ่งคือ นางแบบโฆษณาส่วนใหญ่ที่เป็นแบบภาพวาดมักเป็นผู้หญิงตะวันตกมากกว่าจะเป็นผู้หญิงไทย ซึ่งอาจเป็นเพราะการได้รับอิทธิพลความงามจากตะวันตกหรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับความงามส่วนหนึ่งระบุไว้ว่าเป็นค่านำเข้าจากต่างประเทศ เช่น

ไม่ได้เห็นการลงโฆษณา เมื่อเปรียบกับนิตยสารสตรีฉบับอื่น ตามเจตนาของผู้ผลิตนิตยสารที่ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไรจากการผลิตนิตยสารมากเท่ากับการดำเนินถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับ

สำหรับการจัดวางโฆษณาในสตรีสารนั้น ส่วนใหญ่จะปรากฏโฆษณาทั้งส่วนหน้าและท้ายเล่ม ส่วนที่เหลือมักปรากฏเป็นกรอบเล็กๆ แทรกอยู่ในเนื้อหา ประเภทสินค้าที่นำมาลงโฆษณา ได้แก่ เครื่องสำอาง เสื้อผ้า นมผง ยารักษาโรค โรงเรียนหรือสถานศึกษา จักรเย็บผ้า ตู้เย็น เครื่องซักผ้า ผงซักฟอก เครื่องครัว นวนิยาย เป็นต้น

จากประเภทของสินค้าดังกล่าว พบว่า สินค้าโฆษณาส່ว่นใหญ่จะเกี่ยวข้องกับผู้หญิง ในลักษณะของการตกย่ำกับความคิดของการเป็นแม่บ้านแม่เรือน และความสวยงามของผู้หญิง เป็นหลัก เพราะผู้ชายสินค้ารู้ว่าสตรีสารเป็นนิตยสารผู้หญิง ดังนั้นผู้ชายจึงได้เลือกสินค้าที่คิดว่าเป็นความต้องการของผู้หญิงมานำเสนอ ตัวสินค้าจึงเป็นการผลิตซ้ำแบบฉบับความเป็นผู้หญิงได้อีกทางหนึ่ง

การจัดกลุ่มเนื้อหาเป็นกลุ่มต่างๆ อาจสอดคล้องกับความเห็นของ กาญจนา แก้วเทพ และวิลาสินี พิพิธกุล (๒๕๓๙) ที่สรุปว่านิตยสารสำหรับผู้หญิงนั้นจะมีประเด็นร่วมกัน ๓ เรื่อง คือ ๑) ความห่วงใยในเรื่องของร่างกาย ๒) การใส่ใจปรับปรุงภาระหน้าที่ในฐานะแม่บ้าน-เมีย ๓) ความสนใจในความเป็นไปของโลกกว้าง ซึ่งข้อมูลของนิตยสารสตรีสารจะปรากฏลักษณะรวมทั้ง ๓ ประเด็นนี้หรือไม่นั้น ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์ให้เห็นด้วยกลวิธีทางภาษา

หมายเหตุ นอกจากสตรีสารจะมีรูปแบบเป็นสื่อสิ่งพิมพ์แล้วยังมีการจัดรายการวิทยุ เป็นที่รู้จักกันในอดีต คือ สตรีสารภาควิทยุ ซึ่งจัดรายการเพลงตามคำขอ และรายการข้อคิดควาใจจากความช่วยเหลือของ นายจำนง รังสิกุล และนายเสงี่ยม เผ่าทองสุข นับเป็นนิตยสารฉบับแรกและฉบับเดียวขณะนั้นที่ดำเนินนิตยสารทางอากาศควบคู่กับการผลิตในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ (ไศลทิพย์ จารุภูมิ, ๒๕๕๐: ๒๖๙)

๑.๓ หน้าโฆษณา

ภาพโฆษณาที่ปรากฏในสตรีสารมีสินค้าต่างๆ โดยมีเป้าหมายที่เป็นกลุ่มบริโภค คือผู้หญิงเป็นสำคัญ ดังนั้น ทั้งประเภทของสินค้านำมาใช้ในการใช้คำและรูปภาพประกอบก็สะท้อนให้เห็นภาพของผู้หญิงซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสื่อความคิดหรืออุดมการณ์ปีศาจได้ โดยสามารถแบ่งกลุ่มของสินค้าที่ลงโฆษณาในนิตยสารสตรีสาร ได้ดังนี้

๑) ผลิตภัณฑ์บำรุงสุขภาพและเกี่ยวกับยาต่างๆ

ภาพที่ ๑๙ แสดงผลิตภัณฑ์บำรุงสุขภาพและเกี่ยวกับยาต่างๆ

ผลิตภัณฑ์หรือยาของสตรีจะพบเป็นส่วนใหญ่ในสตรีสารโดยเฉพาะช่วงแรกของสตรีสาร โฆษณาที่เกี่ยวกับยาหรือผลิตภัณฑ์บำรุงสุขภาพทั้งของผู้หญิงและเด็กนั้น พบว่า ยาหรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการบำรุงโลหิตที่เกี่ยวกับมดลูก หรือประจำเดือนปรากฏค่อนข้างมากในสตรีสาร เช่น ภาพที่ ๑ ๓ ๔ ๕ และ ๘ ส่วนภาพที่ ๒ และ ๖ เป็นยาบำรุงสุขภาพของผู้หญิงที่นอกจากจะเป็นการโฆษณาเพื่อบำรุงสุขภาพดี หรือเป็นการเจริญอาหารแล้วนั้นยังเป็นการโฆษณาเพื่อเน้นความสวยงามของผู้หญิง คำโฆษณาส่วนใหญ่ก็เป็นไปเพื่อความสวยงามทั้งผิวพรรณ หน้าตา อุดมคติที่เกี่ยวกับความงามก็เป็นส่วนหนึ่งที่อุดมการณ์ปีศาจไปโดยครอบงำผู้หญิงมาโดยตลอด นอกจากนี้ก็ยังมียาบำรุงที่เกี่ยวกับเด็กด้วยซึ่งยังมีโฆษณาที่เกี่ยวกับเด็กอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของความเป็นแม่ของผู้หญิง

๒) เครื่องสำอางหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับความงาม

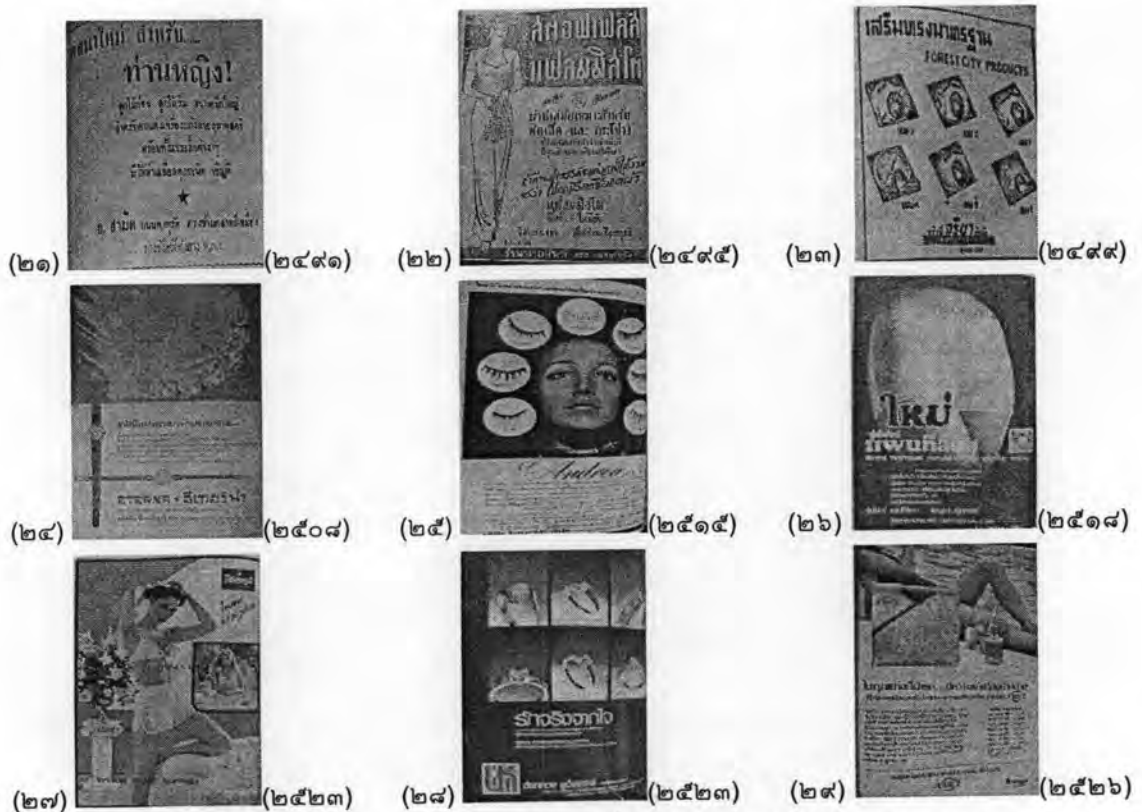

ภาพที่ ๒๐ แสดงเครื่องสำอางหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับความงาม

ผลิตภัณฑ์หรือเครื่องสำอางต่างๆ มีวัตถุประสงค์สำคัญในการโฆษณาเพื่อความสวยงามของผู้หญิง เช่น ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับใบหน้า ผิวพรรณ ได้แก่ ภาพที่ ๒ ๑๑ ๑๓ ๑๗ ๑๘ และ ๑๙ ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผม ได้แก่ ภาพที่ ๑ ๑๒ และ ๑๖ ผลิตภัณฑ์ทาเล็บ ได้แก่ ภาพที่ ๑๕ ผลิตภัณฑ์ระงับกลิ่นกายหรือน้ำหอม ได้แก่ ภาพที่ ๑๔ และ ๒๐ เป็นต้น พบว่า โฆษณากลุ่มนี้ปรากฏค่อนข้างมากพอสมควรในสตรีสารอันอาจเกิดจากเครื่องสำอางต่างๆ ผุดขึ้นเพื่อผู้หญิง นิตยสารผู้หญิงจึงเป็นอีกแหล่งเป้าหมายสำคัญของผู้ผลิตสินค้า ภาพโฆษณาส่วนใหญ่ช่วงแรกจะเป็นภาพวาดผู้หญิงตะวันตก ซึ่งทำให้เห็นอิทธิพลความงามจากชาติตะวันตกที่เข้ามา ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับหน้าตา ผิวพรรณ หน้าอก และทรงผม ก็เป็นความงามเฉพาะส่วนที่ได้เคยถูกรอบความคิดความงามเข้าครอบงำไว้ จึงได้มีผลิตภัณฑ์มารองรับ

อุดมคติที่เกี่ยวกับความงาม โดยการเลือกใช้คำศัพท์ส่วนใหญ่ในหน้าโฆษณาแสดงลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้หญิง เช่น สวย สาว เสน่ห์ น่ารัก พรหมจารี ฯลฯ โฆษณาที่เกี่ยวกับความงามของผู้หญิงในที่นี้สะท้อนให้เห็นวิธีในการจัดการกับร่างกายของตัวเองเพื่อให้งาม ทั้งนี้ความงามของผู้หญิงอาจเป็นไปเพื่อผู้ชาย โดยเฉพาะโฆษณาบางภาพมีการแสดงความพึงพอใจของผู้ชายกับการใช้สินค้าของผู้หญิง เช่น ภาพที่ ๑๓ ๑๔ ๑๗ และ ๒๐ ภาพโฆษณาเหล่านี้จึงอาจสะท้อนให้เห็นอุดมคติเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงได้

๓) เครื่องแต่งกายและวัสดุเครื่องใช้ต่างๆ ประกอบการแต่งกาย

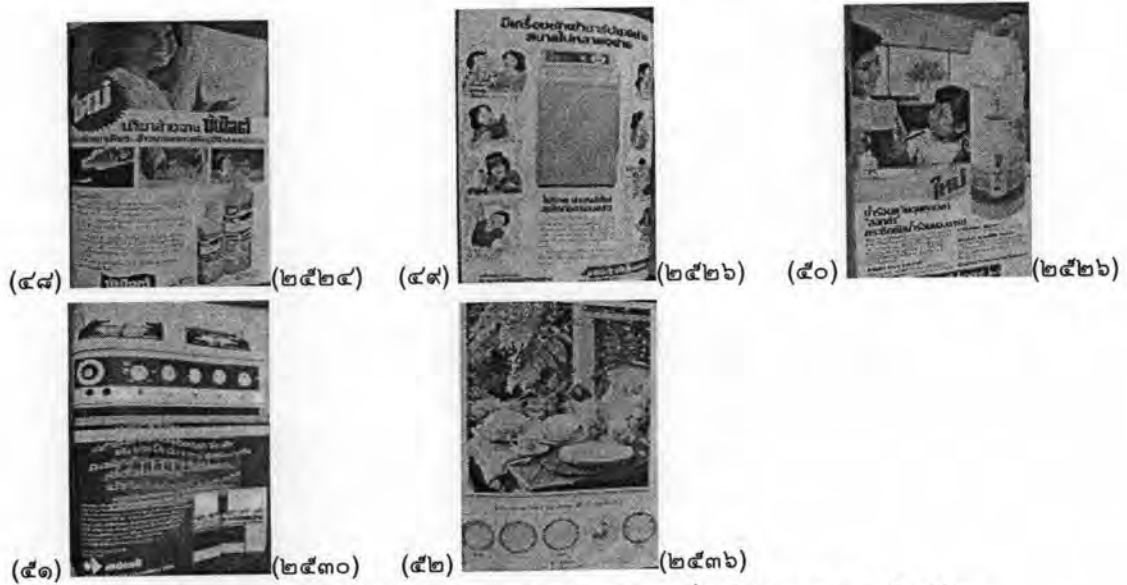

ภาพที่ ๒๑ แสดงเครื่องแต่งกายและวัสดุเครื่องใช้ต่างๆ ประกอบการแต่งกาย

ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ในที่นี้มีทั้งโฆษณาร้านที่ขายผ้า ได้แก่ ภาพที่ ๒๑ และ ๒๒ ชุดชั้นใน ได้แก่ ภาพที่ ๒๓ ๒๖ ๒๗ และ ๒๘ เครื่องประดับหรือเครื่องใช้ ได้แก่ ภาพที่ ๒๔ ๒๕ ๒๙ และ ๓๐ เป็นต้น จากภาพผู้หญิงประกอบ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นภาพผู้หญิงชาวตะวันตกโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับชุดชั้นใน โดยมีคำประกอบที่ยังเน้นความสวยงาม เช่น “ราชินีแห่งอาณาจักรความงาม” (ภาพที่ ๒๔) “ในทุกแห่งที่มีเธอ...มีความเก๋เคียงข้างกาย เก้าให้สวยหรรษาด้วยกระเป๋าทองแดง จากออร์จินัล โอเดอโคโลญจ์” (ภาพที่ ๒๙) “ซูปเปอร์ เพนท์สีอ่อน แบบสวย ลวดลายเก๋” (ภาพที่ ๒๖) จากถ้อยคำที่ใช้แสดงให้เห็นว่าเครื่องแต่งกายเครื่องประดับ หรือเครื่องใช้สำหรับผู้หญิงก็ยังคงเน้นไปในเรื่องของความสวยงามของผู้หญิง

๔) ผลิตภัณฑ์สำหรับผู้หญิง หรือเครื่องใช้ต่างๆ ภายในบ้าน

(๓๐)	(๒๔๙๑)	(๓๑)		(๒๔๙๕)	(๓๒)		(๒๔๙๙)
(๓๓)	(๒๕๐๐)	(๓๔)		(๒๕๐๐)	(๓๕)		(๒๕๐๘)
(๓๖)	(๒๕๐๘)	(๓๗)		(๒๕๑๕)	(๓๘)		(๒๕๑๕)
(๓๙)	(๒๕๑๕)	(๔๐)		(๒๕๑๘)	(๔๑)		(๒๕๑๘)
(๔๒)	(๒๕๒๐)	(๔๓)		(๒๕๒๓)	(๔๔)		(๒๕๒๓)
(๔๕)	(๒๕๒๓)	(๔๖)		(๒๕๒๓)	(๔๗)		(๒๕๒๓)

ภาพที่ ๒๒ แสดงผลิตภัณฑ์สำหรับผู้หญิง หรือเครื่องใช้ต่างๆ ภายในบ้าน

สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในสตรีสารส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้ภายในบ้าน และเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเครื่องใช้สำหรับผู้หญิง เช่น ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด ได้แก่ ภาพที่ ๓๓ ๓๗ ๔๗ และ ๔๘ เครื่องใช้ไฟฟ้า ได้แก่ ภาพที่ ๓๐ ๓๖ ๓๘ ๔๐ ๔๙ และ ๕๐ เครื่องครัว ได้แก่ ภาพที่ ๓๙ ๔๒ ๔๓ ๕๑ และ ๕๒ ผ่าอนามัย ได้แก่ ภาพที่ ๓๔ และ ๔๔ ผ่าห่ม ได้แก่ ภาพที่ ๔๕ รวดตากผ้า ได้แก่ ภาพที่ ๔๖ เป็นต้น ภาพโฆษณาส่วนใหญ่นอกจากจะมีภาพผู้หญิงประกอบเป็นส่วนใหญ่แล้วยังมีภาพผู้หญิงกับเด็กและผู้ชายในลักษณะที่เป็นภาพของครอบครัว โดยถ้อยคำส่วนใหญ่ที่ใช้ในภาพโฆษณาก็มักจะเรียกผู้หญิงว่า “แม่บ้าน” ดังนั้นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เหล่านี้จึงมีขึ้นเพื่อแม่บ้านเป็นสำคัญ นอกจากโฆษณากลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะให้ความหมายสื่อถึงผู้หญิงในแบบแม่บ้านแม่เรือนหรือหน้าที่ของผู้หญิงภายในบ้านแล้ว ยังมีภาพโฆษณาบางภาพที่เป็นอุปกรณ์เพื่อความงาม เช่น เครื่องออกกำลังกาย ภาพที่ ๔๑ โดยเน้นความงามของรูปร่าง ดังนั้น ภาพโฆษณาหลายภาพจึงพบว่า สินค้าที่เกี่ยวข้องกับงานบ้านจะมีแต่ภาพผู้หญิงปรากฏอยู่ หากมีภาพผู้ชายปรากฏก็จะเป็นภาพที่ผู้หญิงรับใช้ผู้ชาย เช่น ภาพที่ ๔๒ และ ๔๙ ภาพการ์ตูนแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวกับผู้หญิงทำอาหารให้สามีและดูแลลูก ภาพโฆษณาในที่นี้จึงมีทั้งเรื่องของหน้าที่ภายในบ้านและความงามของผู้หญิง

๕) ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก

ภาพที่ ๒๓ แสดงผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก

ภาพโฆษณาที่เกี่ยวกับเด็กในที่นี่มีสินค้าที่เกี่ยวกับเด็กหลายลักษณะซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น นมผง ได้แก่ ภาพที่ ๕๓-๕๖ และ ๖๑ หรือที่เกี่ยวกับขวดนม ได้แก่ ภาพที่ ๖๐ นอกจากนี้ก็มีผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด ได้แก่ ภาพที่ ๕๗ และ ๕๘ ครีมหาผิว ได้แก่ ภาพที่ ๕๘ เป็นต้น โดยภาพโฆษณาในกลุ่มนี้พบว่า มีผู้หญิงเป็นภาพประกอบสำคัญทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่และลูก ทำให้เห็นว่าลูก คือ ภาระรับผิดชอบสำคัญของผู้เป็นแม่ฝ่ายเดียว การดกย้าความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ทำให้ผู้ชายนอกจากไม่ต้องเลี้ยงดูลูกเช่นเดียวกับผู้หญิงแล้ว ยังเป็นการปิดโอกาสให้ผู้หญิงจะต้องทำหน้าที่อยู่เฉพาะภายในบ้านเท่านั้น

๖) ผลงานที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ นวนิยายและอื่นๆ

ภาพที่ ๒๔ แสดงผลงานที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ นวนิยายและอื่นๆ

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่เป็นภาพโฆษณาเกี่ยวกับหนังสือ เช่น “ตำราแม่บ้านสาระพัดช่าง” ภาพที่ ๖๒ นวนิยายเรื่อง “ชีวิตหวาน” และ โฆษณาผู้เขียน “นวนิยายของดวงดาว” ภาพที่ ๖๓ และสถานศึกษา เช่น “นารีศิลป์วิทยาลัย” ภาพที่ ๖๕ โรงเรียนสยามกมลการและโรงเรียนยามาฮ่า ภาพที่ ๖๖ ภาพโฆษณาในกลุ่มนี้ก็ยังคงมีภาพความเป็นผู้หญิงทั้งความเป็นแม่บ้าน แม่เรือน ความเพ้อฝัน และเรื่องราวที่เกี่ยวกับเด็ก จากการศึกษาจะไม่พบโฆษณาที่เป็นหนังสือให้ความรู้ที่ทันสมัยหรือเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า หรือตำราเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงาน ดังนั้น ภาพโฆษณาดังกล่าวจึงอาจสะท้อนให้เห็นความคิดที่ได้ครอบงำสังคมไทยมาอย่างยาวนานว่า ชีวิตของผู้หญิงยังต้องผูกพันอยู่กับพื้นที่ภายในบ้านและลูกซึ่งได้กลายเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้หญิงเท่านั้น

๗) สินค้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้หญิง

ภาพที่ ๒๕ แสดงสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้หญิง

ภาพโฆษณาที่ ๑ และ ๒ มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ปากกาและน้ำยาลบคำผิด จัดอยู่ในเครื่องเขียนทั้ง ๒ ประเภท ส่วนภาพที่ ๓ เป็น หมึกหลอดที่ไว้ใช้กับเครื่องโรเนียว จัดอยู่ในอุปกรณ์สำนักงานที่ทั้ง ๒ ประเภทแรกก็สามารถจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันนี้ได้ โดยภาพโฆษณาทั้ง ๓ สื่อความหมายถึงการทำงาน หรือการเรียน พื้นที่ภายนอกบ้านของผู้หญิงให้ผู้หญิงได้ทำหน้าที่ที่นอกเหนือจากการทำหน้าที่ภายในบ้านเท่านั้น โดยเฉพาะภาพที่ ๓ มีการระบุถึงอาชีพของบุคคลที่อยู่ในภาพว่าเป็นอาจารย์ของวิทยาลัยกรุงเทพ

จากการวิเคราะห์ด้วยทที่มีทั้งหน้าปก เนื้อหาและหน้าโฆษณา ซึ่งสามารถทำให้ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์หากลวิธีทางภาษาบทต่อไปได้ แต่ในการผลิตด้วยทยังมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคด้วยท ดังประเด็นที่จะกล่าวถึงต่อไป

๒. ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) ในที่นี้ประกอบด้วย ผู้ผลิต คือ บรรณาธิการและนักเขียน ผู้บริโภค คือ ผู้อ่าน โดยจะพบกระบวนการผลิตด้วยทที่ผู้ผลิตระบุวัตถุประสงค์ในการผลิตนิตยสารเพื่อผู้หญิงเป็นสำคัญ ซึ่งจะมีผลต่อการตีความด้วยทต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ บรรณาธิการและนักเขียน

ระยะแรกของนิตยสารสตรีสาร มีนางสาวจรรยาพร พัฒนางกูร เป็นบรรณาธิการ ต่อมาปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๒ จึงเปลี่ยนบรรณาธิการเป็น นางสาวนิลวรรณ ปิ่นทอง ข้อความในถ้อยแถลงของปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ทำให้รู้ว่ามี การเปลี่ยนแปลง การดำเนินกิจการภายในของสตรีสาร และได้จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดขึ้น จึงต้องมีการเปลี่ยนคณะผู้ทำงานด้วย แต่ถึงอย่างไรจุดประสงค์หลักของการผลิตนิตยสารสตรีสารก็ปรากฏชัด โดยเฉพาะคำชี้แจงในฉบับแรกของนิตยสาร ได้แก่

“สตรีสาร” สมานพจน์พร้อม	พาที
มุ่งจิตต์คิดไมตรี	กอบกู้
เกียรติกิจแก่นารี	นำระลึก
ถึงเหล่ามาตุคามผู้	หล่อเลี้ยงโลกมา.

ส.ณ. อรุณยา

คำกลอนนี้เป็นการแจ้งเจตนารมณ์ของผู้ผลิตนิตยสารนิตยสารสตรีสาร ซึ่งอยู่ในถ้อยแถลง (หรือบทบรรณาธิการ) ฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ ต้นมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๑ เพื่อให้เห็นจุดมุ่งหมายของนิตยสารว่าจัดทำขึ้นเพื่อผู้หญิง แม้กระทั่งการตั้งชื่อคอลัมน์ บรรณาธิการก็คำนึงถึงผู้หญิงเป็นหลัก ดังที่ปรากฏการตอบคำถามของผู้อ่านในถ้อยแถลง ดังนี้

ถ้อยแถลง

“เรียนคุณย่า บ.ก.

“สำหรับ ้วยสาว-หนุ่ม ทำไม่ถึงชื่อนี้ละคะ ทำไมไม่ใช้ว่า หนุ่ม-สาว คืออยากทราบเหตุผลนะคะ แต่ชื่อนี้ก็แก่แล้วละ...”

‘ภิดา’

ชื่อคอลัมน์ ้วยสาว-หนุ่ม จงใจตั้งเช่นนั้นละ ‘หนุ่ม’ อยู่ข้างหน้ามานานแล้ว ให้ ‘สาว’ ขึ้นหน้าเสียบ้างไงละคะ ย่า บ.ก. ก็รู้สึกว่่าแก่ อย่างที่ ‘ภิดา’ ว่าเหมือนกัน

(๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๗)

โดยเฉพาะความต้องการที่จะพัฒนาผู้หญิงด้านต่างๆ เช่น ความรู้ของการเป็นแม่บ้านแม่เรือน การสนับสนุนให้ผู้หญิงมีการศึกษา การประกอบอาชีพ อีกทั้งยังมีการเรียกร้องสิทธิสตรีให้กับผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายด้วย การมีจุดประสงค์ถือเป็นแก่นหลักของผู้ผลิตนิตยสารที่จะผลิตนิตยสารขึ้นมาสักเล่มหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ผลิตนิตยสารสตรีสารล้วนแต่มีผู้หญิงเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้เกิดนิตยสารสตรีสารขึ้นมาได้

ดังที่ กาญญา แก้วเทพ (๒๕๓๕: ๗๔-๗๗) กล่าวถึง ความสำคัญของผู้ผลิต (Gate keeper) ที่เป็นผู้หญิง โดยเฉพาะบรรณาธิการจะมีอำนาจมากที่สุดที่จะบอกว่า “จะให้เรื่องราวอะไรบ้างได้รับการผลิต” และ “ให้ผลิตออกไปในรูปแบบไหน เนื้อหาอย่างไร” และยิ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้หญิง ผู้ผลิตก็อาจต้องการแก้ปัญหาอคติทางเพศโดยส่งเสริมให้ผู้ผลิตเป็นผู้หญิง แต่ก็อาจเป็นไปได้อีกว่า ผู้หญิงด้วยกันเองจะเป็นผู้ผลิตซ้ำสืบทอด (Reproduce) บรรดามายาคติ (Myth) ที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ เสียเอง จึงอาจไม่สามารถแก้อคติทางเพศได้ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบรรณาธิการกับนักเขียนก็จะเห็นว่าบรรณาธิการมีอำนาจเหนือนักเขียน เพราะเป็นทั้งผู้ออกมติผลงานของนักเขียนให้ลงตีพิมพ์และยังสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขผลงานของนักเขียนได้

นอกจากนี้คุณนิลวรรณ ยังได้เป็นบรรณาธิการและผู้พิมพ์โฆษณา นิตยสารในเครืออีก ๒ ฉบับ คือ สัปดาหสารเป็นนิตยสารข่าวรายสัปดาห์ และจรุณสารรายเดือนสำหรับเด็ก แต่ไม่นานก็ต้องยุติเนื่องจากขาดทุน คุณนิลวรรณจึงนำแนวคิดของทั้ง ๒ ฉบับมาเป็นส่วนหนึ่งของสตรีสารด้วย และนอกจากการเป็นบรรณาธิการสตรีสารแล้วคุณนิลวรรณยังได้ทำกิจกรรมสาธารณะต่างๆ เช่น การเข้าร่วมก่อตั้งสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมสภาสตรีแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ร่วมก่อตั้งสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ จนในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับเลือกให้เป็นผู้ได้รับรางวัลมูลนิธิแมกไซไซ แห่งประเทศฟิลิปปินส์ สาขาบริการสาธารณะ ในฐานะที่ “เป็นผู้มีส่วนร่วมในงานอาสาสมัครและเป็นผู้นำในการพัฒนางานของส่วนรวม ทำให้สตรีไทยมีบทบาทใหม่ในทางสร้างสรรค์” (คำประกาศเกียรติคุณ ในพิธีมอบรางวัลมูลนิธิแมกไซไซ) เป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกที่คนไทยและสตรีไทยได้รับรางวัลนี้หลังจากนั้นหนึ่งปี จึงได้รับพระราชทานอิสริยาภรณ์

จากนางสาว นิลวรรณ ปิ่นทอง เป็น คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง (ไศลทิพย์ จารุภูมิ, ๒๕๕๐: ๒๖๘-๒๖๙)

คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ได้เป็นบรรณาธิการสตรีสารจนถึงวาระสุดท้ายของสตรีสาร จึงต้องยอมรับว่าสตรีสารมีอิทธิพลความคิดของบรรณาธิการแทรกซึมอยู่ค่อนข้างมาก ตัวตนของบรรณาธิการเด่นชัดมากในคอลัมน์ถ้อยแถลง ทรงพร ศรีช่วย (๒๕๔๔: ๖๕) กล่าวว่า “คอลัมน์ถ้อยแถลงของคุณนิลวรรณ ซึ่งเปรียบเหมือนบทบรรณาธิการที่แสดงจุดยืนบางประการเกี่ยวกับเรื่องสตรีและทำหน้าที่เป็นปากเสียงของสตรี บางขณะทำหน้าที่เป็นห้องรับแขกของผู้อ่านหน้าใหม่ รวมทั้งยังเป็นห้องเรียนภาษาไทย เป็นห้องเรียนเรื่องการเขียนและวรรณกรรม เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งให้การศึกษาเรื่องการผลิตนิตยสารอีกด้วย การสื่อสารในลักษณะที่คุณนิลวรรณเรียกว่าเป็น วิสาสา ปรมา ญาติ หมายถึงการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การปรับทุกข์ ปรีกษาหาหรือประสาญาติในครอบครัวเดียวกัน เหล่านี้น่าจะเป็นจุดเด่นอีกข้อหนึ่งของคอลัมน์จดหมายถึงบรรณาธิการที่แตกต่างจากหนังสือพิมพ์อื่นๆ”

ความเป็นตัวตนของบรรณาธิการบางครั้งก็ได้รับภาพสะท้อนจากผู้อ่านที่ติดตามอ่านสตรีสารมาโดยตลอด เช่น ผู้อ่านท่านหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า “ชอบหน้าถ้อยแถลงมาก รู้สึกเป็นกันเอง อบอุ่น ดิฉันวาดภาพว่า บ.ก.คงเป็นผู้ใหญ่ที่สุภาพ อ่อนโยน เมตตา กรุณา ในขณะเดียวกันก็เป็นคนที่หนักแน่นเข้มแข็ง นำเกรงขามด้วย ไม่ทราบว่าคุณต้องบ้างหรือไม่” (ถ้อยแถลง ๔ กันยายน ๒๕๒๖) หรือจะเป็นความเห็นที่มาจากบรรณาธิการในถ้อยแถลง (หรือบทบรรณาธิการ) ในการเน้นย้ำหรือชี้แจงจุดยืนของสตรีสารและอาจเพื่อประกาศเจตนารมณ์ที่ต้องการยกระดับผู้หญิงให้เท่าเทียมผู้ชาย ดังนั้น แม้ว่าสตรีสารจะมีวัตถุประสงค์ที่จะผลิตนิตยสารเพื่อผู้หญิงแต่ก็ไม่ได้จำกัดว่าผู้อ่านจะต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น ผู้ผลิตประสงค์จะให้ นิตยสารสตรีสารเป็นหนังสือสำหรับครอบครัวด้วย ดังคำกล่าวของบรรณาธิการ ได้แก่

ถ้อยแถลง

เราสังเกตพบอยู่ทุกวันนี้ หนังสือพิมพ์จำนวนมากใช้คำขวัญคล้ายๆ กันว่าเป็นหนังสือประจำครอบครัว สตรีสารเองก็ตั้งปวารณาไว้แต่แรกเริ่มมาแนวทางของเรานั้นเพื่อเป็นเพื่อนที่ดีของสตรีไทยและครอบครัว การสร้างสรรค์ทุกอย่างของเราที่ๆ เพิ่มเติมเสริมต่อ ก็ล้วนมุ่งไปสู่จุดนั้น เพราะว่าชื่อของเรา คือ “สตรีสาร” เรื่องของสตรีหรือที่สตรีเกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญนำ ฉะนั้นในฉบับนี้ ท่านจึงเห็นเราจัดให้คอลัมน์ “ในวงการสตรี” ไปอยู่หน้าเอกของเล่ม

...และขณะที่เราสำนึกว่าบทบาทของสตรีในกิจสังคมสำคัญมากนั้น กิจในครัวเรือนก็สำคัญอย่างคู่เคียงหน้าสตรีและการบ้านเรือน อาหาร และการฝีมือ จึงเพิ่มความสวยสดเป็นเงาตามตัว เพราะเราเชื่อว่าเมื่อสตรีทำครัวเรือนให้มีระเบียบและเป็นสุขได้ ก็จะก้าวออกไปช่วยจัดระเบียบสังคมได้ด้วยอีกโสดหนึ่ง เพราะทุกวันนี้บุรุษและสตรีมีลักษณะ “เกี่ยวแขนกันเดิน” ในทางสร้างสรรค์ทุกแขนง...

เรายินดีที่ตามสถิติปรากฏว่าท่านชายผู้เป็นผู้นำครอบครัว พวกนี้ให้เกียรติอ่านสตรีสาร ทวีเพิ่มขึ้น เราจึงต้องปรุงรสหนังสือให้ มีคอลัมน์ที่เป็นอาหารสมองมากกว่าเก่า

(ต้นมีนาคม ๒๔๙๖)

จากข้อความดังกล่าว บรรณาธิการจึงวางเป้าหมายที่จะให้สตรีสารได้เป็นเพื่อนของผู้หญิงและเป็นหนังสือสำหรับครอบครัว โดยการคำนึงถึงบทบาทของผู้หญิงทั้งในบ้านและนอกบ้าน เพื่อให้ผู้หญิงและผู้ชายก้าวเดินไปพร้อมกันเหมือนกับที่บรรณาธิการใช้คำว่า “เกี่ยวแขนกันเดิน” และจากย่อหน้าสุดท้ายก็ทำให้รู้ว่าสตรีสารก็เป็นนิตยสารที่เข้าถึงผู้ชายด้วยเช่นกัน ซึ่งลักษณะคำที่ยกย่องผู้ชายให้เป็นทั้ง “ผู้นำครอบครัว” และ “พวกนี้ให้เกียรติอ่านสตรีสาร” จะทำให้เห็นว่าบรรณาธิการไม่ได้ผลิตนิตยสารสตรีสารซึ่งเป็นนิตยสารผู้หญิงขึ้นมาเพื่อต่อต้านหรือตั้งตนเป็นศัตรูกับผู้ชาย แต่สตรีสารยังเป็นนิตยสารที่ต้องการเปิดกว้างให้แก่ผู้ชาย แม้ว่าความเห็นถัดมาว่า “เราจึงต้องปรุงรสหนังสือให้ มีคอลัมน์ที่เป็นอาหารสมองมากกว่าเก่า” จะทำให้เห็นความคิดเบื้องหลังว่านิตยสารผู้หญิงจะไม่เน้นคอลัมน์ที่ให้ความรู้เท่ากับนิตยสารผู้ชายก็ตาม แต่สตรีสารก็ยินดีจะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเนื้อหาหรือคอลัมน์ให้มีความรู้เพิ่มขึ้น เพื่อรองรับกลุ่มผู้อ่านกลุ่มใหม่ซึ่งรวมถึงผู้ชายอยู่ด้วย การเปิดกว้างทางความคิดของบรรณาธิการนอกจากจะเป็นการเห็นความสำคัญของทั้งเพศหญิงและเพศชายแล้ว ยังทำให้เห็นว่าหากนิตยสารมีเนื้อหาที่มีสาระความรู้มากขึ้นประโยชน์ทั้งหลายก็จะตกอยู่กับผู้อ่านส่วนใหญ่ที่เป็นผู้หญิงด้วย

การแจ้งเจตนาารมณ์ของผู้ผลิตที่ต้องการให้สตรีสารเป็นเพื่อนของผู้หญิงนั้นสามารถสังเกตได้จากคำเรียกผู้อ่าน ได้แก่

ถ้อยแถลง

ในทางกลับกัน เมื่อเรายอมเป็นฝ่ายรับฟังแล้ว ก็จะเปิดให้มีคอลัมน์สำหรับสหายสตรีได้แสดงทัศนะให้เพื่อนต่างเพศทราบบ้างว่า สิ่งที่คิดตามประสาหญิงนั้น ท่านจะให้ความสนใจและความเป็นธรรมได้เพียงใด

(ต้นเมษายน ๒๔๙๑)

ถ้อยแถลง

ผลแห่งความนิยม “สตรีสาร” ของบรรดาเพื่อนสตรีทั้งในและนอกพระนคร ที่เรียกหาแม้ฉบับย้อนหลังย่อมชี้ใจจริงของเพื่อนสตรีที่ได้หันมาปรารภหนังสืออันเป็นวิถยามากกว่าหย่อนอารมณ์ นี่แหละคือการก้าวไปข้างหน้าก้าวหนึ่งของสตรีในยุคนี้แล้ว

การยืมอ่าน การขอคัดลอก เราเคยได้ยินบ่อยเมื่องานของเราเพิ่งเริ่มขึ้น แต่บัดนี้คงจะสิ้นไป เพราะเพื่อนหญิงกำลัง “รัก” สตรีสาร และมุ่งสะสมเป็นสมบัติตน และรักที่จะหวงแหนต่อการให้ยืมยิ่งขึ้น

บรรณาธิการ

(ต้นสิงหาคม ๒๔๙๑)

จากทั้งสองตัวอย่างมีการใช้คำเรียกผู้อ่านว่า “สหายสตรี” “เพื่อนสตรี” และ “เพื่อนหญิง” เพื่อแสดงความสัมพันธ์แบบเพื่อนระหว่างนิตยสารกับผู้อ่าน การอ้างถึงผู้อ่านว่าเป็นเหมือนเพื่อนคนหนึ่งของนิตยสารจะพบมากในช่วงแรกของนิตยสาร ซึ่งนิตยสารพยายามทำตัวเหมือนเป็นเพื่อนคุยกับผู้อ่าน ทำให้นิตยสารสามารถเข้าถึงผู้หญิงได้ง่ายเพราะเป็นพวกเดียวกัน สามารถคุยหรือปรึกษาปัญหาได้อย่างเป็นกันเองมากกว่า คำเรียกผู้หญิงในที่นี้จะทำให้เห็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตนิตยสาร และผู้บริโภค (เป้าหมายของนิตยสารก็คือผู้หญิง) ซึ่งอาจเป็นเรื่องง่ายหากผู้ผลิตต้องการนำเสนอความเห็น หรือข้อเสนอไปยังผู้บริโภคในฐานะของความเป็นเพื่อน

ความสัมพันธ์ที่เป็นเหมือนเพื่อน หรือคนในครอบครัวสร้างความผูกพันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี อีกทั้งความมีคุณภาพและการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อ่าน ทำให้ภายหลังที่นิตยสารสตรีสารปิดตัวลง กลุ่มบุคคลในหลายสาขาต่างก็ยังคงพูดถึงสตรีสารในอีกหลายแง่มุม โดยเฉพาะความสามารถของบรรณาธิการที่หลายคนต่างยกย่องให้ท่านเป็นครูของบรรณาธิการรุ่นหลัง ด้วยเจตนาารมณ์ของคนผลิตนิตยสารมุ่งมั่นผลิตนิตยสารเพื่อผู้หญิงอย่างแท้จริง โดยนึกถึงผู้อ่านเป็นหลัก ดังที่คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ได้กล่าวว่า “ดิฉันไม่เคยคิดว่าจะมาหาเงินจากการทำหนังสือ ดิฉันมาทำหนังสือเพราะอยากให้คนอ่านได้อ่านหนังสือดีๆ เพื่อจะได้เกิดอนุสติบางอย่าง เพื่อให้คนอ่านได้รับรู้แง่มุมความคิดเห็นต่างๆ ของคนในสังคม” (วาณิชจรุงกิจอนันต์, ๒๕๓๗ อ้างถึงใน ทรงพร ศรีช่วย, ๒๕๔๔: ๖๖)

นอกจากนี้ การจัดทำนิตยสารขึ้นมานั้น ย่อมมีความคิดของคณะผู้จัดทำนิตยสารสตรีอยู่ร่วมกัน หรือคนที่มีอุดมการณ์เดียวกันมาร่วมกันสร้างผลงานด้วยกัน ตามความคิดของคุณ นิลวรรณ ปิ่นทอง ได้กล่าวว่า

“อุดมการณ์นี้คงต้องคิดให้ดีๆ เราจะทำ เราจะตั้งไว้อย่างไร แล้วเราก็ต้องไม่เบี่ยงเบนจากแนวนั้น อันนี้จะทำให้เราไม่หลงทาง เช่น หนังสือผู้หญิงอย่างน้อยก็เรื่องแต่งตัว เรื่องกิน เรื่องลูก อะไรทำนองนี้ ส่วนเรื่องในเล่มหรือสารบัญ ในสตรีสารก็ค่อยๆ เพิ่มพูนมาเป็นลำดับ อย่างตอนแรกที่ทำ บรรณาธิการคนแรก คุณจรรยาพร ท่านเป็นธรรมศาสตร์บัณฑิต ผู้เขียนก็เป็นคนที่ เป็นเพื่อนฝูงกัน คนรู้จักกัน ใหว่วานกันได้ ก็หนักไปทางกฎหมาย สำหรับดิฉันเองก็หนักไปทางอักษรศาสตร์ ความเบี่ยงเบนของแนวอุดมการณ์ก็เป็นไปตามตัวบุคคล ด้วยเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ดี ก็ต้องมีการประสมประสานกันบ้าง เหมือนส้ารับกับข้าว คือจะต้องมีหลายๆ รส จะต้องมียีสหวาน รสเค็ม รสเปรี้ยว รสมัน รสจืด การทำนิตยสารฉบับหนึ่งนั้นก็ไม่ได้ต่างจากส้ารับกับข้าวส้ารับหนึ่ง เพียงแต่ว่าหนังสือผู้หญิงที่ทำกันนี้ ท่านที่ทำมาก่อนหน้านั้น ท่านทำมาแล้ว มีอยู่เล่มหนึ่งชื่อ ‘แม่ครัวหัวป่าก์’ ท่านผู้ทำก็คือ ท่านผู้หญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ ท่านก็เขียนตำรากับข้าว ตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ.สองพันสี่ร้อยห้าสิบกว่าๆ ก่อนดิฉันหลายปี ท่านเขียนหนังสือสมัยใหม่มาก และท่านรู้ภาษาต่างประเทศ...เรียกว่าผู้หญิงก็ทำหนังสือตาม

ความถนัดของท่าน คือเป็นการบ้านการเรือน หรืออาหาร ซึ่งเป็นความถนัดของท่าน ความจริงอาหารที่ทำต่อๆ มาทั้งหมดนี้ อาจจะมาจกแม่ครัวหัวป่าก์นี้ก็ได้ สัก ๙๐%"(ไพลิน รุ่งรัตน์, ๒๕๔๕: ๖)

จากภูมิหลังที่บรรณาธิการจบมาทางอักษรศาสตร์ อุดมการณ์ของบรรณาธิการย่อมเปลี่ยนไป ตามที่คุณนิลวรรณ ปิ่นทองได้กล่าวมาข้างต้นก็จะเห็นว่า ความคิดของบรรณาธิการที่ต้องการผลิตนิตยสารสตรีเพื่อผู้หญิงในแบบของความเป็นผู้หญิงที่มีเนื้อหาค่อยๆ เพื่อขึ้นตามประสบการณ์ของบรรณาธิการ อีกทั้งสตรีสารยังเป็นนิตยสารที่ผู้อ่านส่วนใหญ่ต่างยอมรับว่ามีการใช้ภาษาไทยได้ดี เนื่องจากบรรณาธิการ คือ คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาไทยอย่างมาก จนได้รับรางวัลต่างๆ มากมายจนกระทั่งส่งผลถึงปัจจุบัน คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ยังคงได้รับรางวัลจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคคลด้านภาษาไทยและผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ปี พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๙ กรกฎาคม และเป็นปีภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษาวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๐ จึงได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลผู้มีคุณูปการในด้านการใช้ภาษาไทยต่อสังคม และประเทศชาติมาเป็นระยะเวลายาวนาน ได้แก่ คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง เป็น "ปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย"

อีกทั้ง ผู้ร่วมงานและนักเขียนส่วนใหญ่ของสตรีสารเป็นมิตรสหายของคุณนิลวรรณ ปิ่นทอง จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉพาะคุณนิลวรรณใช้นามปากกาในการเขียน ได้แก่ น.เสน่ห้วงศ์ พรรณราย นวลนารี คุรูป. น.ณ. โดยเลือกใช้ต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของงานเขียน เช่น หากเป็นเรื่องของความงามก็จะใช้ น.เสน่ห้วงศ์ หากเป็นการให้ข่าวสารก็จะใช้ น.ณ. เป็นต้น ส่วนนักเขียนคนอื่นๆ หากเป็นงานเขียนแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ผู้เขียนก็จะเลือกใช้นามปากกาในการเขียนเช่นกัน และผู้วิจัยยังพบว่า มีนักเขียนบางคนที่มีความสามารถทางการเขียนในงานเขียนหลายประเภท เช่นเดียวกับคุณนิลวรรณ ปิ่นทอง เช่น สมศรี สุกุมลันนันทน์ มีงานเขียนทั้งในส่วนของการให้ความรู้เรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้าและภายหลังก็มีบทความแสดงความคิดเห็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงด้วย วัณณ์ วรลยางกูร มีงานเขียนทั้งนวนิยาย และบทความแสดงความคิดเห็น ทั้งเรื่องทั่วไปและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง และบรรจบ พันธุเมธา มีงานเขียนทั้งนิทาน ความรู้ทางอักษรศาสตร์ รวมถึงสารคดีที่เกี่ยวข้องประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม เป็นต้น รวมถึงนามปากกาที่ปรากฏในคอลัมน์ทัศนะหญิง-ชาย โดยผู้เขียนในคอลัมน์นี้ก็มีทั้งที่เป็นนักเขียนประจำ และนักเขียนที่บรรณาธิการให้โอกาสในการลงเรื่องเป็นครั้งคราว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการส่งบทความทางจดหมายที่ผ่านการพิจารณาจากบรรณาธิการ นักเขียนประจำคอลัมน์นี้ในทัศนะชาย ได้แก่ ล.จุลกนิษฐ ระพิพันธ์ พุ่มพวง และนายระทวย รื่นระทม เป็นต้น ในทัศนะหญิง ได้แก่ รัชณีฉายา ยุพดี มงคลวัจน์ และ ประนอม สัชฎกร เป็นต้น นามปากกาส่วนใหญ่ในนิตยสารสตรีสารจะไม่ระบุว่าผู้เขียนคือใคร แต่ภายหลัง

คาดกันว่านามปากกา เชี่ยว เชิงคำ และ จ.อนันต์ เป็นนามปากกาของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ เพราะในฉบับที่จะพบว่าแม้จะมีผู้อ่านถามเรื่องนามปากกา เช่น นามปากกา “จินตนา๒” มายัง บรรณาธิการในถ้อยแถลง บรรณาธิการก็ได้ชี้แจงเรื่องของนามปากกา ดังนี้

ถ้อยแถลง

กองบรรณาธิการขอขอบคุณที่ท่านผู้อ่านทั้งที่เป็นขาประจำเดิมและที่ได้มาเป็นแฟนรุ่นใหม่ต้อนรับคอลัมน์ “จินตนา” ตอบปัญหากันอย่างพอกพองใจ บางท่านถามว่า “จินตนา๒” เป็นใคร และว่าน่าจะใช้นามจริงเสียมิได้หรือเพื่อจะได้รู้จักกันให้สนิทยิ่งขึ้น และบางท่านก็ว่า ในหนังสือพิมพ์ฝรั่งผู้เขียนคอลัมน์ต่างๆ ลงรูปให้เห็นหน้าเห็นตากันเสียด้วยซ้ำ

ขอเรียนว่า “จินตนา๒” เป็นคนละคนกับ “จินตนา” และที่เรียกตัวเองว่า “จินตนา๒” เพราะมารับประจำคอลัมน์ต่อจากท่านผู้เป็น “จินตนา” เดิมซึ่งยกเป็น จินตนา๑ ส่วนการจะเปิดชื่อเปิดหน้านั้น “จินตนา๒” ให้ช่วยเรียนว่า ถ้าเป็นอยู่ในเมืองฝรั่งก็ทำได้แน่ แต่เมื่อต้องตอบกันในเมืองไทยก็ขอทำแบบไทยๆ คือเขียนอย่างแฝงนามกันไปก่อนจะได้ไม่ผิดเพื่อนักตอบปัญหาอื่นๆ เขา และ “จินตนา๒” บอกว่าปัญหาที่อยากช่วยตอบมากที่สุด คือ ปัญหาของสาวหนุ่มวัยรุ่น และอยากช่วยสนทนาเป็นเพื่อนแก้ปัญหาคำหัวใจ แต่ปัญหาสังคมทั่วไปก็ยินดีร่วมสนทนากับท่านถ้าถามมา

(ปลายสิงหาคม ๒๕๐๗)

ความเห็นดังกล่าวทำให้เห็นว่านามปากกาส่วนใหญ่ในสตรีสาร เป็นไปเพราะขนบธรรมเนียมการเขียนหนังสือในแบบของไทย แต่ถึงอย่างไรภายหลังก็เป็นทีที่คาดกันอีกว่า “จินตนา๒” ก็คือ คุณหญิงจินตนา ยศสุนทร โดย “จินตนา๒” ได้เคยแสดงความเป็นตัวเองในคอลัมน์ตอบปัญหาว่า

ตอบปัญหา (จินตนา๒)

จะมาร้องหาสวรรค์วิมานอะไร

ถาม- อัครวินที่ตายไปแล้ว พิษณุโลก

ตอบ

เรื่องนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหามาให้ ‘จินตนา๒’ ต้องตอบอีกเลย เพราะคิดว่าเมื่อตอบปัญหาที่แล้วไปในเดือนกันยายนนั้น ได้ตอบแทนฝ่ายผู้ชายเสียด้วยซ้ำ ในฐานะที่ตัวเองก็เป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิที่เท่าเทียมของสตรีมาตลอดชีวิต

(๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙)

เจตนาของของผู้ผลิตทั้งบรรณาธิการและนักเขียน โดยเฉพาะความเห็นของ “จินตนา๒” ข้างต้นก็ทำให้ทราบถึงเป้าหมายสำคัญ ที่ผู้ผลิตนำเสนอเนื้อหาหรือความเห็นในนิตยสารสตรีสารว่าต้องการให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศ เพราะผู้ผลิตนิตยสารสตรีสารมีความเชื่อว่าผู้หญิงไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย ดังนั้น สตรีสารจึงถือเป็นสื่อกลางสร้างความเท่าเทียมทางเพศสื่อหนึ่งที่ผู้ผลิตต้องการส่งผ่านไปยังผู้อ่านนิตยสารสตรีสาร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า นักเขียนของสตรีสารจำนวนหนึ่งมาจากบุคคลในวงสังคมชั้นสูง โดยการลงชื่อเต็มพร้อมตำแหน่งที่เป็นคำนำหน้าชื่อ เช่น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า จุลจักรพงษ์ ม.จ.สิบลักษณ์พารเสนอ โสณกุล ม.จ.พูนพิศมัย ดิสกุล ม.ร.ว.กิตินัดดา กิติยากร ม.ร.ว.สวางโสม โรจนะบุรานนท์ ม.ล.ปอง มาลากุล หม่อมกอบแก้ว อาภากร ณ อยุธยา และพ.ญ.สุพัฒนา เตชาติวงศ์ ณ อยุธยา เป็นต้น ทำให้คิดได้ว่าสตรีสารอาจเป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิงชนชั้นสูง หรืออาจเกิดจากผู้ที่อยู่ในชนชั้นสูงได้รับการศึกษามากจึงต้องการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ที่มีผ่านนิตยสารสตรีสารก็เป็นได้ และนอกจากตำแหน่งที่แสดงยศศักดิ์แล้ว ยังมีการลงตำแหน่งที่ได้จากการศึกษาของผู้เขียน หรืออาจใช้การย่อวุฒิที่ผู้เขียนจบการศึกษามาเพื่อให้รู้ว่าผู้เขียนมีความรู้ในด้านใด ดังนั้น นักเขียนกลุ่มที่ได้ลงรายละเอียดเหล่านี้จึงมักอยู่ในกลุ่มแสดงความรู้(หรือข้อเท็จจริง) เช่น นายแพทย์หญิง^๓บุญพอ เหราบัตย์ พ.บ. นายแพทย์หญิงสมพร ศรีเพ็ญ พ.บ. ยงลาภ วสุวัต วท.บ.,ป.ม. พ.ญ.กนก บุญะรัตเวช ดร.หยุด แสงอุทัย และนันทกา สุประภาตะนันท์ ร.ม. การลงวุฒิการศึกษาของผู้เขียนสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเนื้อหาหรือบทความของผู้เขียน และทำให้ผู้อ่านเชื่อมั่นในความรู้ หรือประสบการณ์ที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ

นักเขียนหลายคนถือได้ว่ามีชื่อเสียงจากนิตยสารสตรีสาร ดังที่ สมบูรณ์วรรณพงษ์ (๒๕๕๖, ๑๑๒-๑๑๓) ได้ให้ความเห็นว่า “คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง เป็นบรรณาธิการที่เป็นบรรณาธิการผู้หนึ่งในอดีตที่สร้างนักเขียนที่ดีขึ้นมากมายในวงวรรณกรรมยุคใหม่ ไม่ว่าจะ “ประกัสสร เสวิกุล” ก็ดูเหมือนจะเกิดขึ้นที่นั่น โชติ ศรีสุวรรณ นักเขียนเรื่องเกี่ยวกับเด็กก็เกิดขึ้นที่นี้ แม้ “สตรีสาร” จะเลิกกิจการไปพร้อมกับความเป็นบรรณาธิการของคุณนิลวรรณ ปิ่นทอง” ผู้วิจัยจึงเห็นว่า นอกจากบรรณาธิการจะมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดนิตยสาร ในฐานะผู้คัดเลือกเนื้อหา รวมไปถึงการจัดวางโครงสร้างทั้งหมดของนิตยสารแล้ว บรรณาธิการยังมีส่วนช่วยส่งเสริมหรือผลักดันให้เกิดนักเขียน หรือให้พื้นที่แก่นักเขียนในการถ่ายทอดความคิดของนักเขียนออกสู่สาธารณชนภายใต้การกำกับของบรรณาธิการ โดยเฉพาะผู้อ่านจำนวนมากที่ติดตามอ่านนิตยสารส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะชื่นชอบนักเขียนเป็นพิเศษ การมีชื่อเสียงของบรรณาธิการหรือนักเขียนจึงถือเป็นข้อพิสูจน์หนึ่งว่า สังคมให้การยอมรับในผลงานหรือความคิดเห็นของคนที่อยู่ในแวดวงสื่อสารมวลชนที่มีสื่อสาธารณะอยู่ในมือ ดังนั้น หากบรรณาธิการหรือนักเขียนมีความคิดที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาสตรีก็ย่อมสื่อให้เห็นได้จากงานเขียน

โดยเฉพาะผลจากการศึกษาของ ทรงพร ศรีช่วย (๒๕๕๔: ๑๕๙) ได้วิเคราะห์แนวคิดของบรรณาธิการไว้ว่า “คุณนิลวรรณมีแนวคิดเรื่องสตรีในเชิงเสรีนิยม ที่เน้นให้สตรีมีบทบาททางสังคมและการเมืองที่เท่าเทียมกับชาย ในขณะที่เดียวกันเธอก็ให้ความสำคัญกับหน้าที่ของสตรีที่เป็นความคาดหวังเดิมของสังคมเช่นกัน โดยมีได้ทำทาบกับระบอบชายเป็น

^๓ คำว่านายแพทย์หญิงนั้นปรากฏเฉพาะช่วงแรกของนิตยสารภายหลังเปลี่ยนเป็นแพทย์หญิงเช่นในปัจจุบัน

ใหญ่ที่มีอยู่ก่อน และเชื่อว่าในกระบวนการพัฒนาสตรี จำเป็นต้องมีผู้ชายเข้าร่วมด้วย โดยใช้ ท่วงทำนองการนำเสนอที่ชี้ให้เห็นเหตุผลโดยการให้ข้อมูลข่าวสาร และแง่คิดที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้อ่านใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจด้วยตนเอง”

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสารทำให้เห็นว่า ความคิดของบรรณาธิการได้ สื่อผ่านการเลือกคอลัมน์ต่างๆ โดยส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความงาม การบ้านการเรือน และ เรื่องเกี่ยวกับเด็ก ฯลฯ ด้วยจุดมุ่งหมายที่ต้องการผลิตหนังสือเพื่อผู้หญิง ความคิดของผู้ผลิตที่ ผ่านเนื้อหาหรือกลวิธีทางภาษา จึงอาจทำให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงมาเกี่ยวกับความคิดของผู้ผลิตที่อยู่ในบริบททางสังคมเดียวกันทั้งจากผู้เขียนและผู้อ่านได้

บรรณาธิการและนักเขียนถือเป็นปัจจัยสำคัญของนิตยสาร โดยเฉพาะในฐานะ ผู้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์สาธารณะที่จะมีผลไปยังผู้อ่านนิตยสารจำนวนมากได้ การคัดกรองเนื้อหาที่ ต้องผ่านกองบรรณาธิการย่อมมีผลต่อเนื้อหาที่นำเสนอ เป้าหมายของนิตยสารที่ต้องการทำเพื่อ ผู้หญิง หรือต้องการเห็นความเท่าเทียมกันทางเพศ ดังนั้นการจัดคอลัมน์หรือเนื้อหาต่างๆ ใน นิตยสารก็จะส่งสารไปยังผู้อ่านโดยมีหลักยึดเดียวกันนี้ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากงาน เขียนแสดงความคิดเห็นต่างๆ ได้แก่ บทความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิง คอลัมน์ตอบ ปัญหา และถ้อยแถลงหรือบทบรรณาธิการ ดังที่ได้จัดเป็นกลุ่มเนื้อหาไว้แล้วข้างต้น

๒.๒ ผู้อ่าน

จากการศึกษาสตรีสารทำให้คาดว่า กลุ่มผู้อ่านสตรีสารน่าจะเป็นผู้หญิงที่มี การศึกษาที่อยู่ในชนชั้นกลาง หรือกลางค่อนข้างสูง ดังที่มัทนา อิทธินันท์ชัยและศิริพร สะโครบานะ (๒๕๒๙: ๒๑๖) ได้กล่าวไว้ว่า “สตรีสาร” จัดเป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิงปัญญาชน ชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ (ผู้อ่านที่จบปริญญาตรี ๕๖.๘%) และอยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๒๕-๔๔ ปี ความเห็นของผู้อ่านอาจมีส่วนในการสะท้อนภาพความเป็นผู้หญิงในนิตยสารได้ ทั้งในรูปของ การเขียน จดหมายถึงบรรณาธิการ หรือถามปัญหาในคอลัมน์ถามตอบปัญหา ความเห็นของ ผู้อ่านจึงอาจมีอิทธิพลให้ผู้ผลิตปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนิตยสารให้ตรงกับความต้องการของผู้อ่าน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่านของนิตยสารสตรีสารที่ส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีการศึกษา

ดังที่ อุบลวรรณ ปิติพัฒนาโชษิต และ อวยพร พานิช (๒๕๓๒: ๓๘) ให้ ความเห็นว่า ผู้อ่านสตรีสาร น่าจะเป็นผู้หญิงวัยทำงานที่มีการศึกษา โดยมีกลุ่มคนที่หลากหลาย วัย ได้แก่ วัยเด็ก วัยรุ่น วัยสาว และ วัยกลางคน และจากข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษายังพบว่า มีผู้อ่าน ทั้งที่เป็นเพศชาย และเพศที่สามด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นความนิยมของนิตยสารที่มีกลุ่มผู้อ่าน กว้างขวางตามอายุของนิตยสารที่มีมาอย่างยาวนาน

ส่วนอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (๒๕๔๑: ๘๐-๘๑ อ้างถึงใน ทรงพร ศรีช่วย, ๒๕๔๔: ๗๓) ได้ให้ความเห็นว่า สตรีสารต่างจากนิตยสารผู้หญิงฉบับอื่นตรงที่สตรีสารอยู่ได้ด้วยคนอ่าน ไม่ใช่รายได้จากค่าโฆษณา เพราะผู้ผลิตนิตยสารคำนึงถึงคุณภาพของเนื้อหาจึงได้ตั้งราคาของ

สตรีสารอยู่เป็นเวลานาน โดยนึกถึงประโยชน์ของผู้อ่านมากกว่าประโยชน์ทางธุรกิจของนิตยสาร อีกทั้งจุดยืนที่มั่นคงของสตรีสารในการสนับสนุนให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของผู้หญิงที่มีปัญญา มีความงามทั้งกายและใจ เพียบพร้อมและเข้าใจโลก และแม้ว่าสตรีสารจะครองใจผู้อ่านเป็นจำนวนมากได้ก็ตาม สตรีสารก็ต้องสิ้นสุดลงด้วยภาวะการแข่งขันทางธุรกิจที่มีสูงอยู่ในขณะนั้น

ความเห็นของผู้อ่านที่มีมาถึงสตรีสารในรูปของจดหมายสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่เกี่ยวกับสตรีสารได้ เช่น

ถ้อยแถลง

“เรียนคุณย่า บ.ก.

...ติดตามสตรีสารมานานด้วยชื่นชอบในเนื้อหาสาระ ชอบไปหมด แม้หน้าตา (หน้าปก) จะไม่เฉียบเฉียวเพียวฟ้าเหมือนสาว ๆ นิตยสารสตรีอื่น ๆ แต่บุคลิกของสาวใหญ่เล่มนี้ก็มีเสน่ห์จริง ๆ...

(๔ มีนาคม ๒๕๓๓)

ถ้อยแถลง

เรียน บ.ก.

“อีกเรื่องหนึ่งที่ยากถามคือคุณกมลชนก หรือ อังศุมาลิน แห่งคูกรรม เป็นอะไรกับ คุณย่าจิตต์สมาน โคมลฐิติ ของเราคะ ขออนุญาตเรียกคุณย่า เพราะตั้งแต่จำความได้ ดิฉันก็เห็นชื่อนี้อยู่คู่กับสตรีสารมานานานแล้ว รู้สึกผูกพันกับทุกชื่อที่ปรากฏในสตรีสาร เสมือนเป็นบุคคลในครอบครัวจริงๆคะ (ไม่เคยมีความรู้สึกนี้กับหนังสืออื่น) ขอให้ บ.ก.มีความสุขและมีสุขภาพดีนะคะ

‘จิรภา’

(๕ สิงหาคม ๒๕๓๓)

ถ้อยแถลง

“นายวิน-นายวาว บอกว่า จะเรียกคุณทวด เพราะวินอยากมีทวดมากกว่าย่า ผมเลยสงสัยว่าคุณย่า บ.ก.ใครเป็นคนเริ่มใช้ก่อน และมีมาตั้งแต่ตอนไหน”

คนอายุมากเป็นย่า-ยายและทวดนี้มักหลงลืมเป็นธรรมดา จำไม่แม่นยำใครเริ่มเรียกย่า บ.ก.แต่เมื่อไรคะเนตุคงจะเมื่อเริ่มแทรกภาคพิเศษยุคใหม่สำหรับนักอ่านเยาว์ในสตรีสารเมื่อ๘ปีมาแล้ว เดียวนี้นักอ่านรุ่นแรกของภาคพิเศษคงเข้าวัยรุ่นบ้างก็เป็นสาว-หนุ่มแล้ว จึงเป็นหน้าสาว-หนุ่มให้เป็นคอลัมน์เฉพาะอีกส่วนหนึ่ง

(๕ ธันวาคม ๒๕๒๕)

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้อ่านนิตยสารสตรีสารจำนวนหนึ่ง ได้ติดตามอ่านสตรีสารมาอย่างยาวนาน ทั้งที่ตัวอย่างแรกแสดงให้เห็นว่าสตรีสารมีภาพลักษณ์ที่แตกต่างจากนิตยสารสตรีในยุคเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของสตรีสารที่ผู้อ่านเปรียบสตรีสารยุคนี้เป็นสาวใหญ่ทำให้เห็นว่าสตรีสาร ก็มีการปรับตัวเองไปตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไปเช่นกัน อีกทั้งการใช้คำเรียกผู้ผลิตนิตยสาร โดยมีการเลือกใช้คำแสดงเครือญาติ เช่น ย่า ยาย ทวด หรือ ป้า เป็นต้น ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านและผู้ผลิตนิตยสารถึงความใกล้ชิด จึงทำให้

เห็นว่าความเห็นของผู้อ่านก็จะสื่อถึงความใกล้ชิดผูกพัน เช่นเดียวกับความเห็นของผู้ผลิตหรือผู้เขียนก็จะส่งอิทธิพลถึงผู้อ่านได้เช่นเดียวกัน เพราะถือว่าเป็นความเห็นของญาติมิตร โดยบรรณาธิการก็ได้เคยกล่าวถึง การใช้คำเรียกต่างๆ ของผู้อ่านไว้ด้วย เช่น

ถ้อยแถลง

“นายวิน-นายวาว บอกว่า จะเรียกคุณทวด เพราะวินอยากมีทวดมากกว่าย่า ผมเลยสงสัยว่าคุณย่า บ.ก.ใครเป็นคนเริ่มใช้ก่อน และมีมาตั้งแต่ตอนไหน”

คนอายุมากเป็นย่า-ยายและทวดนี้มักหลงลืมเป็นธรรมดา จำไม่แม่นยำใครเริ่มเรียกย่า บ.ก.แต่เมื่อไรคะเนดูคงจะเมื่อเริ่มแทรกภาคพิเศษยุคใหม่สำหรับนักอ่านเยาว์ในสตรีสารเมื่อ๘ปีมาแล้ว เดียวนี้นักอ่านรุ่นแรกของภาคพิเศษคงเข้าวัยรุ่นบ้างก็เป็นสาว-หนุ่มแล้ว จึงเป็นหน้าสาว-หนุ่มให้เป็นคอลัมน์เฉพาะอีกส่วนหนึ่ง

(๕ ธันวาคม ๒๕๒๕)

โดยเฉพาะช่วงสุดท้ายของนิตยสารสตรีสาร ที่ประกาศไว้ล่วงหน้าถึงการจะปิดกิจการยิ่งสะท้อนให้เห็นความผูกพันที่ผู้อ่านมีถึงผู้ผลิต ด้วยการส่งจดหมายจำนวนมากมาย แสดงความอาลัยนิตยสารสตรีสาร เช่น

ถ้อยแถลง

เรียน บ.ก.

ดิฉันตกใจมากแล้วความเสียใจก็ตามมามากมายที่ทราบว่าคุณสตรีสารต้องปิดกิจการ เหมือนเพื่อนสนิทต้องมีอันจากกัน ดิฉันอ่านสตรีสารมา ๓๐ ปีเต็มไม่ว่าจะอยู่ในหรือต่างประเทศ เวลาอยู่ต่างประเทศก็ได้ที่ปริศนาเกือบหนunduแลการเป็นสมาชิกให้ ไม่ว่าจะเวลาสุขหรือทุกข์สตรีสารเป็นเพื่อนที่วิเศษสุดเสมอมา

เคยวิตกเรื่องสุขภาพของ บ.ก.แต่ไม่เคยคิดว่าเรื่องจะจบแบบนี้ เคยหวังว่าจะคงจะหาคนมาดูแลแทน โดย บ.ก.จะคอยเป็นที่เลี้ยงอยู่สักระยะ

ยังหวังอยู่บ้าง ว่าจะมีผู้ที่เห็นคุณค่าของคุณสตรีสารมา take over หนังสือ และให้ของมีค่าชิ้นนี้อยู่ในวงวรรณกรรมต่อไป แม้ว่าคุณหวังจะรีบหรือเต็มทีก็ตาม

ขอบคุณที่ช่วยทำหนังสือมีคุณค่าให้อ่านมา ๓๐ ปี ขอขอบคุณนักเขียนทุกท่านที่ให้ความรู้ ความบันเทิงมาตลอด ขอคุณเจ้าหน้าที่สตรีสารทุกคนที่น่ารักมากกันสมาชิก ผูกความระลึกถึง อ.สมศรี และ อ.จินตนาด้วย

‘กรรณิการ์’

(๓ มีนาคม ๒๕๓๙)

ถ้อยแถลง

เรียน บ.ก.

พออ่านถ้อยแถลงของคุณสตรีสารเล่ม ๔๘/๔๗ รู้สึกซึ้งและน้ำตาซึมมาทันที เพราะได้อ่านสตรีสารมาตั้งแต่เล่มแรกเมื่อยังเป็นโสคอยู่กับคุณพ่อ คุณแม่ จนปัจจุบันนี้เกษียณมาได้ ๖-๗ ปี ก็ไม่เคยว่างเว้นแม้แต่สักเล่มที่จะติดตามอ่าน

สตรีสารเปรียบเหมือนบ้านคลาสสิกที่ออกแบบโดยสถาปนิกเอกซึ่งทั้งงดงามและใช้พื้นที่ทุกจุดในบ้านอย่างเป็นประโยชน์ที่สุด พอทราบว่าจะถูกรื้อ มีความรู้สึกเหมือนใจจะขาดในอดีตเคยรับหนังสือรายปักษ์หลายเล่ม ภายหลังไม่สู้จะมีเวลาอ่าน เลยคิดเหลือเพียง ๓ เล่มคือ สตรีสารสกุลไทย และหนังสือของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยซึ่งใช้ชื่อย่อว่า พ.ส.ล. รับมาตั้งแต่ปีละ ๑๔ บาท จนบัดนี้ราคาปีละ ๑๕๐ บาท ก็ยังคงรับอ่านอยู่ เพราะมีผลดีต่อจิตใจมาก

สตรีสารไม่เป็นเพียงเพื่อน อาจารย์ และบางครั้งเหมือนมีคุณแม่คอยแนะนำสิ่งที่ไม่เข้าใจให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สิ่งที่คุณค่ามากที่สุดเมื่อ ๒๕๓๗ มีเรื่องฮือฮาซึ่งไม่เป็นที่พอใจและยอมรับของผู้อ่าน จึงมิได้ลงข่าวนั้นเลย พวกเราที่อ่านก็วิจารณ์กันว่า สตรีสารถ้าเป็นนักรบเมืองก็คงเป็นพรอคิวสระไม่ขึ้นแก่ใคร ไม่มีแผนหรือสิ่งอื่นใดที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะมาบังคับชี้แนะให้ต้องลงพิมพ์สิ่งที่ตนไม่เต็มใจทำ

สตรีสารเมื่ออ่านแล้ว จะอัดสำเนาข้อความที่ต้องการเก็บไว้แล้วมอบให้โรงเรียนเทศบาลที่อยู่ใกล้บ้าน เพราะทราบดีว่าเป็นที่ต้องการของเด็ก ดูได้จากที่บ้าน พอสตรีสารมาถึง เด็กในบ้านจะรีบเปิดอ่านก่อนผู้ใหญ่เสียอีก ซึ่งดิฉันก็ทำเป็นไม่เห็นไม่รู้ไม่ชี้เพื่อเปิดโอกาสให้แก่อ่านเสียก่อน

ไม่ทราบจะกล่าววาทะเสียใจสักเพียงไร แต่ก็อดขอบพระคุณท่าน บ.ก. ที่ได้สู้สุดสำหรับรากตราเพื่อเป็นผลดีแต่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่ได้มีโอกาสอ่านสตรีสารด้วย ขอท่าน บ.ก. เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ต่อไปให้ยั่งยืนนาน

ประดับ สุวิชชากุล

เรียน อาจารย์ บ.ก.

ดิฉันอายุ ๔๖ ปี เป็นสมาชิกของสตรีสารตั้งแต่อายุยังไม่ ๑๐ ปีค่ะ เมื่อเป็นนิสิตก็ซื้อเองจำได้เล่มละ ๒.๕๐ บาท ปัจจุบันนี้ลูกสาวก็ได้อ่านค่ะ ดิฉันเองก็มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี เพราะนอกจากพระคุณของพ่อแม่ และครูบาอาจารย์แล้ว สตรีสารก็มีพระคุณต่อดิฉันอย่างยิ่ง สารในสตรีสารได้ซึมซับเข้าไปในทุกอณูของร่างกาย ไม่ว่าจะภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ความรู้สึกนึกคิดของ บ.ก. อ.จ.จำนง รังสิกุล อ.จ.จิตนา ยศสุนทร อ.จ.สมศรี สุกมลินนท์ กล่าวได้ว่า ความบันเทิงที่ได้รับจากสตรีสารนี้เต็มไปด้วยความรู้ มีแก่นสาร เรียบง่าย สมถะ มีคุณค่าอย่างสูง

การปิดกิจการของสตรีสาร ดิฉันถือว่าเป็นธรรมดาเพราะหวั่นใจมานานแล้ว ยิ่งเห็นว่าไม่ขึ้นราคาสักที ก็เป็นห่วงเหลือเกิน อยากจะเพิ่มให้ณะคะแล้วให้อยู่ยาวนานๆ ดิฉันรู้สึกเหมือนขาดญาติผู้ใหญ่ ขาดอาหารสมอง แต่ที่เสียใจที่สุดคือเสียใจต่อคนไทย เสียใจต่อประเทศไทย ต่อสังคมไทย สังคมไทยได้สูญเสียอาหารทางสมองที่มีคุณค่า แนวทางการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า ไม่ฟุ้งเฟ้อ

อาจารย์ขา เด็กไทยจะไม่มีโอกาสเช่นที่ดิฉันเคยได้รับอีกแล้วนับแต่ขึ้นไปเขาก็คงได้รับอิทธิพลจากหนังสือที่ไม่มีแก่นสาร มีแต่ความฟุ้งเฟ้อ วัตถุนิยม ช่างนำเสนอสารจับใจเลยคะ

สุดท้ายนี้ ดิฉันขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดลบันดาลให้อาจารย์มีสุขภาพแข็งแรง สุขใจ สุขกาย รวมทั้งชาวคณะสตรีสารทุกท่านนะคะ

'น.พิธาน'

ป.ล. อาจารย์คะ คุณธิดา คุณวานิช คุณสิทธิไชย อาจารย์นิตยา อาจารย์วิวัฒน์น่าจะเป็นทายาทอาจารย์ได้นะคะ

(๓ มีนาคม ๒๕๓๙)

จากตัวอย่างของผู้อ่านทั้งหมด เป็นการส่งจดหมายมาเพื่อต้องการแสดงความอาลัยที่มีต่อสตรีสารซึ่งกำลังจะสิ้นสุดการดำเนินกิจการ ทำให้เห็นความผูกพันระหว่างผู้บริโภคนิตยสารที่มีอายุมาอย่างยาวนานถึง ๔๘ ปี สตรีสารจึงเป็นเหมือนเพื่อนตามที่สตรีสารได้เคยกล่าวไว้ ผู้อ่านเองก็รับรู้ได้ถึงจุดนี้ จึงได้เขียนจดหมายแสดงความอาลัย โดยมีความรู้สึกเหมือนจากกับคนที่ใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวเดียวกัน สตรีสารกับผู้อ่านจึงถือว่ามี ความผูกพันหรือปฏิสัมพันธ์ที่ดีตลอดมา

ผู้อ่านจึงถือเป็นการสำคัญหลัก ที่สตรีสารให้ความใส่ใจนั้นได้ส่งผ่านความเห็นต่าง ๆ มาในรูปแบบของจดหมาย ทั้งการแสดงความเห็นที่มีต่อนิตยสาร บรรณาธิการ นักเขียน ตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิง เช่น ปัญหาสิทธิของผู้หญิง ปัญหาด้านกฎหมาย ปัญหาครอบครัว ปัญหาความสัมพันธ์ทางเพศ ปัญหาความไม่สบายใจของวัยรุ่น หรือปัญหาของพ่อแม่ก็ถ่ายทอดผ่านจดหมาย จึงทำให้รู้ว่าผู้อ่านสตรีสารมีทุกเพศไม่ว่าจะเป็นชายหญิงหรือเพศที่สาม และทุกวัยไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยเรียน วัยทำงาน วัยกลางคน หรือวัยชรา จากผู้อ่านที่มีหลากหลายกลุ่ม ซึ่งอาจเกิดจากความยาวนานของนิตยสารถึง ๔๘ ปี จึงได้ครองใจผู้อ่านอย่างต่อเนื่องและยาวนานจนสามารถขยายกลุ่มผู้อ่านได้กว้างมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรผู้อ่านที่เป็นหัวใจสำคัญของนิตยสารสตรีสารก็คือ ผู้หญิง เพราะฉะนั้นเนื้อหาทั้งหมดที่นิตยสารสตรีสารผลิตขึ้นก็ทำเพื่อผู้หญิงซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของนิตยสารมากกว่ากลุ่มอื่น

๓. ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice) ในที่นี้คือ ความเป็นมา หรือสภาพสังคมที่แวดล้อมนิตยสารสตรีสาร โดยจะกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงในแต่ละช่วงสมัยตั้งแต่ปีแรกของนิตยสารจนไปถึงปีสุดท้ายของการผลิตนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.๒๔๙๑-๒๕๓๙) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สตรีสารเกิดขึ้นในยุคตื่นตัวของนิตยสารผู้หญิง (พ.ศ.๒๔๙๐-๒๕๐๐) เป็นยุคที่นิตยสารผู้หญิงเริ่มมีมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ภาวะเศรษฐกิจในช่วงนี้ยังคงตกต่ำ เนื่องจากผลของภาวะสงครามยังคงมีอยู่ สินค้าต่าง ๆ มีราคาสูง ภาวะเงินเฟ้อสูงถึง ๑๐ เท่าตัว ค่าไฟ ค่าน้ำราคาสูง การเดินทางลำบากถนนสภาพชำรุดจากภัยระเบิด มีช่องว่างระหว่างชนชั้นมากขึ้น พ่อค้ามีฐานะดีขึ้น ประชาชนยากจนลง ส่วนช่วงกลางของยุคจนถึง พ.ศ.๒๕๐๐ เศรษฐกิจทรงตัวและดีขึ้น ประชาชนปรับตัวกับสภาวะเศรษฐกิจได้ กระแสวัฒนธรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามา มาก ผู้หญิงกล้าแสดงออกมากขึ้น แต่งตัวทันสมัย และมีปัญหาโสเภณีสูง (อุบลวรรณ ปิติพัฒนา โฆษิต และ อวยพร พานิช, ๒๕๓๒: ๓๒)

สภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจ ตั้งแต่ผลิตนิตยสารเริ่มแสดงให้เห็นถึงปัญหาบางประการที่อาจเชื่อมโยงมาถึงการผลิตตัวเล่มของนิตยสารด้วย โดยจะสามารถทราบถึงความ เป็นมาตั้งแต่ปีแรกถึงปีสุดท้ายของสตรีสารดังกล่าวได้ จากคำชี้แจงถึงการปิดตัวลงของนิตยสาร

สตรีสารจากบรรณาธิการ ในหนังสือ “สมุดบันทึก ๕๐ ปี ทรงครองราชย์ ๒๔๘๙-๒๕๓๙ กาญจนานิกเชก” ดังนี้

ถ้อยแถลง

๔๘ ปี ของการจัดออกนิตยสารสตรีสาร ตั้งต้นเป็นรายปักษ์และอีกสิบเจ็ดปีให้หลังเปลี่ยนเป็นรายสัปดาห์มิได้เป็น ‘ทางเดินที่โรยด้วยกลีบกุหลาบ’ ต้องระหกระเหินโยกย้ายสถานที่ครั้งแล้วครั้งเล่า จากที่ตั้งอาศัยแห่งแรกบ้านพวงร้อย อาคารถนนราชดำเนิน เมื่อต้นมีนาคม พ.ศ.๒๔๙๑ คุณเรวดี เทียนประภาส และคุณนวรรตน์ กฤษณะ ช่วยทุนก่อตั้ง คุณจรรยาพร พัฒนางกูร เป็นบรรณาธิการคนแรก มาอยู่ที่ห้องเช่า ๒ คูหา ถนนเฟื่องนคร กลุ่มผู้ร่วมงานช่วยกันก่อนตั้งเป็นบริษัทการพิมพ์สตรีสารจำกัดขึ้นในปี ๒๔๙๒ เป็นเจ้าของกิจการ บรรณาธิการปัจจุบันเข้ารับหน้าที่และคุณพาณี วรรณนะประทีปเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการ เริ่มมีแท่นพิมพ์ขนาดกระดาษตัดสี่ ๑ แท่น พิมพ์สตรีสารเองแทนการจ้าง และมีตัวเรียงด้วยมือไม้ก็เคลส ปริมาณพิมพ์เพิ่ม ขยายจำนวนแท่นพิมพ์ไปตั้งที่ถนนบำรุงเมือง สำนักงานคงอยู่ที่เฟื่องนคร ต่อมายกไปรวมกันอยู่ที่ ๖๔ ถนนอนุสาวรีย์ จน พ.ศ.๒๕๑๐ เจ้าของสถานที่เช่าเรียกคืน จึงเคลื่อนย้ายมาที่ ๘๓/๓๖ ถนนประชาธิปไตย ข้างวัดตรีทศเทพ เจ้าของอาคาร จนถึงขณะนี้จะสิ้นสุดสัญญาเช่าระยะเวลาอันยาวนาน เปลี่ยนเป็นปีต่อปี ไม่เหมาะสมสำหรับงานโรงพิมพ์ที่มีแท่นพิมพ์หลายแท่น ประกอบกับสถานการณ์แวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่อำนวยให้อยู่ได้ นอกจากนั้น บรรณาธิการที่เป็นกรรมการผู้จัดการบริษัทด้วย ทำงานนานจนครั้งคราวระงับก็แพ้ต่อชราพยาธิ ขณะนี้วัยเกินแปดสิบ คิดรอบคอบถี่ถ้วนแล้วจึงเสนอคณะกรรมการบริษัทฯ และที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นบริษัทฯ มีมติยุติการพิมพ์สตรีสารเมื่อครบปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๕๒ ณ ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๙

นิลวรรณ ปิ่นทอง

บรรณาธิการสตรีสาร จาก พ.ศ.๒๔๙๒ ถึง ๒๕๓๙

จากความเป็นมาดังกล่าวก็ทำให้เห็นพัฒนาการของสตรีสาร การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดมีทั้งภาวะเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่มีผลต่อการผลิตนิตยสาร และปัจจัยภายใน คือบรรณาธิการและพันธมิตรต่างก็มีส่วนทำให้เกิดนิตยสารสตรีสาร และเพราะผลจากเศรษฐกิจและตัวบรรณาธิการเอง จึงเป็นเหตุผลสำคัญดังกล่าวที่ทำให้นิตยสารต้องปิดตัวลงเช่นกัน

สภาวะทางเศรษฐกิจนับว่ามีผลต่อการผลิตนิตยสารมาก อีกทั้งยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทหรือสถานภาพของผู้หญิงได้อีกด้วย ซึ่งสามารถสังเกตได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในแต่ละฉบับที่เกิดขึ้นโดยสามารถเชื่อมโยงให้เห็นสถานภาพของผู้หญิงได้ ดังนี้

การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๔-๒๕๐๙) ภายหลังจากปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ นั้นได้มีผลทำให้นโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมโดยรัฐ ล้นสุดลง ในทางตรงกันข้ามรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศ และดำเนินนโยบายทางการเมืองที่สนับสนุนบทบาทของสหรัฐอเมริกา เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจของไทยจึงมีลักษณะเป็นทุนนิยมที่ได้รับการคุ้มครอง

จากผู้ทรงอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองหรือผู้ปกครอง และได้กลายเป็นนายทุนผูกขาดที่ทรงอิทธิพลทางเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ(นายทุน) จึงเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีความได้เปรียบ ได้รับประโยชน์และอภิสิทธิ์ต่างๆ จากรัฐมากกว่ากลุ่มเศรษฐกิจอื่นๆ (วิวัฒน์ เยี่ยมไพรวรรณ, ๒๕๕๐: ๗๙๖)

ส่วนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑-๒ (พ.ศ.๒๕๐๔-๒๕๑๔) เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วมีการขยายการพัฒนาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ในด้านการประกอบอาชีพของสตรีในปี พ.ศ.๒๕๑๗ และ พ.ศ.๒๕๑๒ ปรากฏว่าแรงงานสตรีในภาคเกษตรมีจำนวนลดลง จากร้อยละ ๙๒.๗ ในปี พ.ศ.๒๕๑๗ เหลือร้อยละ ๘๒ ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ แต่จำนวนแรงงานสตรีไปเพิ่มขึ้นในภาคหัตถอุตสาหกรรม การค้า และภาคบริการ ภาคหัตถอุตสาหกรรมเพิ่มจากร้อยละ ๓.๗ ในปี พ.ศ.๒๕๑๗ เป็นร้อยละ ๗.๘ ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ และภาคบริการ จากร้อยละ ๑.๖ เป็น ร้อยละ ๖.๐ ของช่วงเวลาเดียวกัน (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๔๕: ๑๓๖)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙) ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลก เนื่องจากวิกฤติน้ำมัน สถานการณ์นี้ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการพัฒนาเศรษฐกิจมหภาค และเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงนี้ มีการบรรจุประเด็นสตรีเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ เนื่องจากผู้หญิงเป็นกลุ่มเป้าหมายของนโยบายการวางแผนครอบครัว ซึ่งทำให้ผู้หญิงต้องอพยพแรงงานเข้าไปทำงานในเมือง (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๔๕: ๑๓๗)

การเข้าสู่แรงงานจำนวนมากของสตรี ทำให้รัฐบาลต้องออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานสตรี ใน พ.ศ. ๒๕๐๑ และต่อมาโดยคำสั่งคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๕ กำหนดการใช้แรงงานสตรี โดยกำหนดเวลางาน ชนิดของงานที่ห้ามสตรีทำ กำหนดอายุสตรีซึ่งนายจ้างจะรับเข้าทำงานตามรายละเอียดในประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง “การคุ้มครองแรงงานสตรี” (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, ๒๕๒๕: ๑๘๙-๑๙๑ อ้างถึงใน วีรวรรณ ศรีสำราญ, ๒๕๓๔: ๑๕)

ผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นตัวกำกับ การเร่งรัดพัฒนาประเทศ ทำให้รายได้ของประเทศต่อปีเพิ่มขึ้นตามเป้าหมาย แต่การกระจายรายได้ระหว่างภูมิภาคยังคงแตกต่างกันอยู่มาก เพราะแผนพัฒนามุ่งเน้นการเพิ่มรายได้มากกว่าการกระจายรายได้ และสืบเนื่องจากการเลียนแบบชีวิตทันสมัยตามอารยธรรมตะวันตก อันมีผลให้เกิดความคาดหวังในชีวิตเกินกว่าที่จะสนองได้ นอกจากนั้น ภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๗ อันเกิดจากวิกฤตการณ์น้ำมัน มีผลให้ครอบครัวส่วนใหญ่ในประเทศมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายทั้งในเมืองและชนบทสตรีจำนวนมากจึงถูกผลักดันให้เข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจนในการหารายได้ช่วยครอบครัวเพิ่มเติมจากการรับผิดชอบงานบ้าน (ชัตติยา กรรณสูตร, ม.ป.ป.: ๑๘ อ้างถึงใน วีรวรรณ ศรีสำราญ, ๒๕๓๔: ๒๘)

ในปี พ.ศ.๒๕๑๘ ประเทศไทยมีประชากรประมาณ ๔๒ ล้านคน ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นสตรี และเข้ามาสู่งานกำลังแรงงานเกือบครึ่งหนึ่งของกำลังแรงงานทั้งประเทศใน พ.ศ.๒๕๒๓ ปรากฏว่าสตรีทำงานเพิ่มขึ้น ๓๙, ๖๗๖, ๐๐๐ คน ภายในระยะเวลา ๕ ปี นับว่าเป็นอัตราที่เพิ่มขึ้นเร็วมาก ซึ่งมีแนวโน้มว่าบทบาททางเศรษฐกิจของสตรีจะมีความสำคัญมากขึ้นด้วย (พวงเพชร สุรัตน์กุล, ๒๕๒๕: ๑๓๓ อ้างถึงใน วีรวรรณ ศรีสำราญ, ๒๕๓๔: ๒๘)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๔) เป็นช่วงที่มีกระแสของทศวรรษสตรีสากล ที่ประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ (พ.ศ.๒๕๑๘-๒๕๒๗) นับเป็นกระแสในระดับสากลที่สร้างขึ้นเพื่อผลักดันนโยบายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการพัฒนา (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๓๕) ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการฝึกอบรมวิชาชีพ ซึ่งเป็นการไปต่อยอดบทบาทสตรีในการเป็นแม่บ้าน และไปต่อยอดบทบาทที่ต่ำต้อยของสตรีที่ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้รับใช้สามีและลูก แม้ว่าแผนนี้จะเน้นการเป็นแม่บ้านของสตรี แต่ก็ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีจากการทำงานนอกบ้านมาสู่การเป็นแม่บ้านดั้งเดิม ตรงกันข้ามการมีส่วนร่วมของสตรีในภาคการผลิตกลับมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในด้านการค้า ซึ่งตัวเลขการมีส่วนร่วมของผู้หญิงสูงกว่าผู้ชายคือ ร้อยละ ๙.๖ เมื่อเทียบกับร้อยละ ๗.๑ ของแรงงานชาย (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๔๕: ๑๓๙-๑๔๐)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๒๙) ผู้หญิงถูกจัดให้เป็นกลุ่มพิเศษกลุ่มหนึ่งใน ๓ กลุ่ม นอกเหนือจากเยาวชนและชาวเขา แม้ปัญหาจะไม่ต่างจากฉบับที่ ๔ แต่ได้ตั้งเป้าหมายในการยกระดับรายได้ประชาชาติของสตรีต่อคนไว้ที่ ๕,๐๐๐ บาท ในช่วงอายุ ๑๒-๔๔ปี (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๔๕: ๑๔๐-๑๔๑)

อมรา พงศ์ศาศิษย์ ตั้งข้อสังเกตว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ เน้นที่การจัดความยากจน และแผนงานที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้หญิงในพื้นที่ที่ยากจนที่สุด ส่วนใหญ่เป็นแผนงานกิจกรรมการสร้างรายได้ ซึ่งเป็นแผนงานที่เพิ่มภาระให้กับผู้หญิงเป็นสองเท่า เพราะแผนงานดังกล่าวไม่ได้มีมาตรการลดภาระงานบ้านของผู้หญิงเลย ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในภาวะที่งานบ้านก็ต้องทำเท่าเดิม และยังคงทำงานนอกบ้านเพิ่มเพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัว (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๔๕: ๑๔๑)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๔) เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการเข้ามาลงทุนของต่างชาติอย่างมาก ทำให้มีความต้องการแรงงานสตรีในภาคอุตสาหกรรมส่งออกมหาศาล จะเห็นว่าสัดส่วนสตรีนอกภาคการเกษตรทั้ง ๓ ภาคสูงกว่าผู้ชายคือ ร้อยละ ๑๒.๒ ในภาคหัตถอุตสาหกรรม ร้อยละ ๑๔.๕ ในภาคการค้า และร้อยละ ๑๓.๒ ในภาคบริการ เมื่อเทียบกับร้อยละ ๑๐.๐, ๙.๘ และ ๙.๘ ของแรงงานชายตามลำดับ แนวโน้มการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีดังกล่าวข้างต้น ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสตรี สตรีได้รับการศึกษามากขึ้นในทุกๆระดับ จำนวนของสตรีที่มีรายได้ของตัวเองมีมากขึ้นทำให้ชีวิตมีอิสระภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากนโยบายการ

พัฒนาประเทศให้เป็นอุตสาหกรรม และนโยบายการรวมผู้หญิงเข้าสู่กระบวนการพัฒนา (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๔๕: ๑๔๓)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๓๙) ในแผนพัฒนาสตรีระยะยาว ๒๐ ปีดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ชายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทและสถานภาพของสตรี โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวและครัวเรือน แนวโน้มของสถานภาพสตรีไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ คือ แรงงานสตรีในภาคการค้าและบริการมีสัดส่วนที่สูงกว่าชาย เช่นในปี พ.ศ.๒๕๓๗ มีร้อยละ ๑๓.๔ และ ๔.๗ ตามลำดับ เมื่อเทียบกับ ร้อยละ ๗.๒ และ ๓.๗ ตามลำดับของแรงงานชาย ทางด้านการศึกษา ก็เช่นกัน สตรีได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นแต่ก็อยู่ในสัดส่วนที่น้อยกว่าชาย ยกเว้นการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นซึ่งมีผู้หญิงมากกว่าชาย คือ ร้อยละ ๕๓.๙ เมื่อเทียบกับ ร้อยละ ๔๖.๑ ของผู้ชายที่อยู่ใน การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กรวิภา บุญชื้อ, ๒๕๔๕: ๑๔๓-๑๔๔)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแต่ละฉบับก็พบการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของผู้หญิง โดยเฉพาะบทบาทที่ผู้หญิงจะเข้าสู่พื้นที่การทำงานมากขึ้นตามการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นการกำหนดจากภาครัฐจึงทำให้ส่งผลกระทบต่อคนในสังคม และนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานของผู้หญิงด้วย โดยแผนแต่ละฉบับจะเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ต้องการเพิ่มศักยภาพของแรงงาน และผู้หญิงก็เป็นแรงงานหนึ่ง แต่แผนในแต่ละฉบับไม่ได้ให้ความสำคัญกับแรงงานภายในครัวเรือน ดังนั้น จึงพบว่าผู้หญิงก็ยังคงทำหน้าที่ภายในครัวเรือนเช่นเดิม สอดคล้องกับข้อมูลในนิตยสารสตรีสารที่พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ภายในบ้านออกไปสู่ภายนอกบ้าน โดยผู้หญิงยังคงทำหน้าที่ทั้งสองอย่างเช่นกัน

นอกจากนี้สภาพสังคมตั้งแต่เริ่มผลิตนิตยสารตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๑-๒๕๓๙ พบว่าผู้หญิงมีบทบาทในทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ แสดงพัฒนาการด้านสถานภาพสตรีไทยในอดีตถึงปัจจุบัน^๔

พ.ศ.	พัฒนาการด้านสถานภาพสตรีไทย
๒๔๙๒ ^๕	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงคนแรกได้รับการเลือกตั้ง (คุณอรพินท์ ไชยกาล จังหวัดอุบลราชธานี) และสมาชิกวุฒิสภาหญิงคนแรก(ท่านผู้หญิงละเอียด และคุณหญิงเลขา)
๒๔๙๗	ประเทศไทยให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางการเมืองของสตรี
๒๔๙๘*	ตีพิมพ์ "The Second Sex" ของ Simone De Beauvoir ในฝรั่งเศส
๒๔๙๙	ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ได้รับเลือกให้เป็นประธานสหพันธ์สหประชาชาติที่กรุงเทพฯ
๒๕๐๒*	ตั้งสภาสตรีแห่งชาติ
๒๕๐๓*	ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น๗ปี พระราชินีโปรดเกล้าฯออกชุดไทยพระราชนิยม
๒๕๐๕*	สตรีเริ่มนิยมแต่งกายแบบบุรุษมากขึ้นทั้งเสื้อเชิ้ต และกางเกง กระโปรงนิวลุคครึ่งแข้ง บานพอง
๒๕๐๘	มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาหญิงคนแรก (คุณชลอจิต จิตตะวุทธะ)
๒๕๑๐	มีวิศวกรอุตสาหกรรมหญิงคนแรก (คุณเนติยา มาผล)
๒๕๑๑*	ทศวรรษแห่ง Maxi Mini & Micro skirts รองเท้าส้นตึกหรือเดารีดเกิดนิยมวิกผมและเสื้อผ้าสำเร็จรูป(จนถึงปีพ.ศ.๒๕๑๖)
๒๕๑๒	นายกเทศมนตรีหญิงคนแรกได้รับการแต่งตั้ง (คุณจินตนา นพคุณ เทศบาลเมืองโพธาราม จังหวัดราชบุรี)
๒๕๑๖*	สำนักนายกรัฐมนตรีประกาศห้ามข้าราชการสตรีนุ่งกระโปรงเลยเข่าขึ้นไปตั้งสหภาพแรงงานกรรมกรหญิงตุลากรม
๒๕๑๗	รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.๒๕๑๗ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกี่ยวกับสถานภาพทางกฎหมายของสตรีโดยมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติไว้ว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืน เจตนารมณ์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ และตามมาตรา ๒๓ ระบุให้รัฐบาลมีเวลา ๒ ปี ในการทบทวน กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เป็น การเลือกปฏิบัติต่อสตรี อย่างไรก็ตาม มาตรานี้ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อมีการปฏิวัติรัฐประหาร ในปี พ.ศ.๒๕๑๙
๒๕๑๘*	ปีสตรีสากล
๒๕๑๙*	รัฐมนตรีหญิงสองท่านแรก ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะ รัฐบาล (คุณหญิง เลอศักดิ์ สมบัติศิริ กระทรวงคมนาคม และรองศาสตราจารย์วิมลศิริ ชำนาญเวช ทบวงมหาวิทยาลัย) และบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิสตรีประท้วง
๒๕๒๒	มีแผนพัฒนาสตรี ระยะยาวฉบับแรก (พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๔๔) จัดทำโดยคณะทำงานในคณะทำงานใน คณะอนุกรรมการพัฒนาบทบาทและสถานภาพสตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๒๕๒๕	มีการแต่งตั้งกำนันหญิงคนแรก (คุณเมลิเชียร์ เฟิงวงษ์) และผู้ใหญ่บ้านหญิงคนแรก (คุณสมทรง สุรพันธ์)
๒๕๒๘	ประเทศไทยให้ภาคยานุวัติอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
๒๕๓๑	*มีรัฐมนตรีหญิงท่านแรกที่มาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี) *ประเทศไทยร่วมรับรองปฏิญญาว่าด้วยความก้าวหน้าของสตรีในภูมิภาคอาเซียน
๒๕๓๒	มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สังกัดสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นองค์กรหลักระดับชาติในการกำหนดนโยบายและแผนงาน ตลอดจนส่งเสริมและประสานงานการพัฒนาสถาน สตรี

^๔ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๕ หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับแรก หลังจากการยกเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

^๕ พ.ศ.ที่มีเครื่องหมาย * กำกับเป็นการเพิ่มเติมข้อมูลจากหนังสือเรื่อง บทบาทและอิทธิพลภริยานายกรัฐมนตรีไทย ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไทยในรอบ ๗๐ ปี (พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๔๐) (พรรณประภา อินทวิทย์นันท์, ๒๕๕๐: ๒๐๑-๒๐๘)

พ.ศ.	พัฒนาการด้านสถานภาพสตรีไทย
๒๕๓๓	ประเทศไทยยกเลิกข้อสงวนในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ(CEDAW) ๒ ข้อ คือ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๕(๓) เป็นผลให้สตรีได้รับความเสมอภาคในเรื่องสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงาน และการทำนิติกรรม ตามลำดับ
๒๕๓๔	<p>*คณะรัฐมนตรีมีมติให้ส่วนราชการทุกแห่งทบทวนระเบียบข้อบังคับที่กีดกันความเสมอภาคในการดำรงตำแหน่งทางราชการของสตรี เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีสามารถดำรงตำแหน่งได้ทุกตำแหน่ง ยกเว้นตำแหน่งที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ นโยบายนี้เน้นว่าเป็นการยกเลิกการปิดกั้นความก้าวหน้าในการรับราชการของสตรีในสายพลเรือน</p> <p>*สิทธิในการลาคลอดของสตรีได้รับการยอมรับมากขึ้น ในภาคเอกชนคนงานหญิงได้รับอนุญาตให้ลาคลอดได้ ๙๐ วันโดย ได้รับเงินเดือน ส่วนข้าราชการหญิงมีสิทธิลาคลอดเพิ่มจาก ๖๐ วันเป็น ๙๐ วัน โดย ๖๐ วันแรกเป็นวันลาจากการลาคลอดส่วนที่ลาต่อเนื่องอีก ๓๐ วันเป็นการลาคลอดที่ต้องลาเพิ่มเติมจากวันลาอีก</p>
๒๕๓๕	<p>*คณะรัฐมนตรีมีมติให้ ปี พ.ศ.๒๕๓๕ เป็น "ปีสตรีไทย" เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ เพื่อเฉลิมพระเกียรติและรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย และประเทศชาติ เพื่อกระตุ้นให้สังคมไทยและสตรีไทยตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ถูกต้องของสตรีไทย ระดมความคิดและทรัพยากรจากภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาสตรี</p> <p>*แผนพัฒนาสตรีระยะยาวได้รับการทบทวนให้เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว</p> <p>*ประเทศไทยยกเลิกข้อสงวนในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ(CEDAW) อีก ๑ ข้อ เรื่องการถือสัญชาติของบุตรที่เกิดจากหญิงไทย ทำให้หญิงไทยที่มีสามี เป็นชาวต่างชาติ มีสิทธิที่จะให้บุตรถือสัญชาติตาม ผู้เป็นมารดาได้ เช่นเดียวกับที่ชายไทยที่มีภรรยา เป็นชาวต่างชาติมีสิทธิให้บุตรถือสัญชาติตามบิดาได้</p> <p>*นับเป็นครั้งแรกที่รัฐบาล (สมัยนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย) มีนโยบายเร่งด่วนเกี่ยวกับปัญหาด้านสตรีที่จะป้องกันและปราบปรามการมีโสเภณี การยกเลิกการมีโสเภณีเด็ก และการเปิดโอกาสให้สตรีสามารถประกอบอาชีพได้เท่าเทียมชาย</p> <p>*ท่านผู้หญิงสุมาลี จาติกวณิช ได้รับเชิญให้เป็นผู้ประสานงานการเตรียมการประชุมระดับโลก ว่าด้วยเรื่องสตรี (ภาคองค์กรเอกชน) ของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก</p>
๒๕๓๖	<p>*คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ นับเป็นชาวเอเชียคนแรกที่ได้รับเชิญให้เป็นประธานการจัดประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรี (ภาคองค์กรเอกชน) ซึ่งจัดควบคู่ไปกับการประชุมสตรีโลกครั้งที่ ๔ ขององค์การสหประชาชาติในปี พ.ศ.๒๕๓๘</p> <p>*คณะรัฐมนตรีมีมติให้ยกเลิกข้อห้ามการแต่งตั้งสตรีเป็นปลัดอำเภอเนื่องจากการกีดกันสตรีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง</p>
๒๕๓๗	<p>*มีการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงคนแรก (คุณเจรัสศรี ที่ปรีช) รองผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงคนแรก และ ปลัดอำเภอหญิงอีก ๑๐ คน</p> <p>*ประเทศไทยร่วมรับรองปฏิญญาจากการ์ตาว่าด้วยความก้าวหน้าของสตรีไทยในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก</p>
๒๕๓๘	<p>*รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๓๘ บัญญัติให้ "ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" อีกครั้งหนึ่งแต่ไม่มีบทเฉพาะกาลให้แก้ไขกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายในกี่ปี</p> <p>*ประเทศไทยยกเลิกข้อสงวนเพิ่มอีก ๒ ข้อ ทำให้หญิงมีโอกาสเท่าเทียมชายในด้านการศึกษา ทุกด้านและด้านการเมืองและกิจกรรมสาธารณะ</p> <p>*มีการแต่งตั้งพนักงานสอบสวนหญิงขึ้นเป็นครั้งแรกจำนวน ๑๕ คน เพื่อประจำที่สถานีตำรวจ ๓ แห่ง ที่มีสถิติเกี่ยวกับคดี ความรุนแรงต่อสตรีและเด็กสูง</p> <p>*ประเทศไทยร่วมรับรองปฏิญญาปักกิ่งและแผนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจากการประชุมระดับโลก ว่าด้วยเรื่องสตรีครั้งที่ ๔</p>

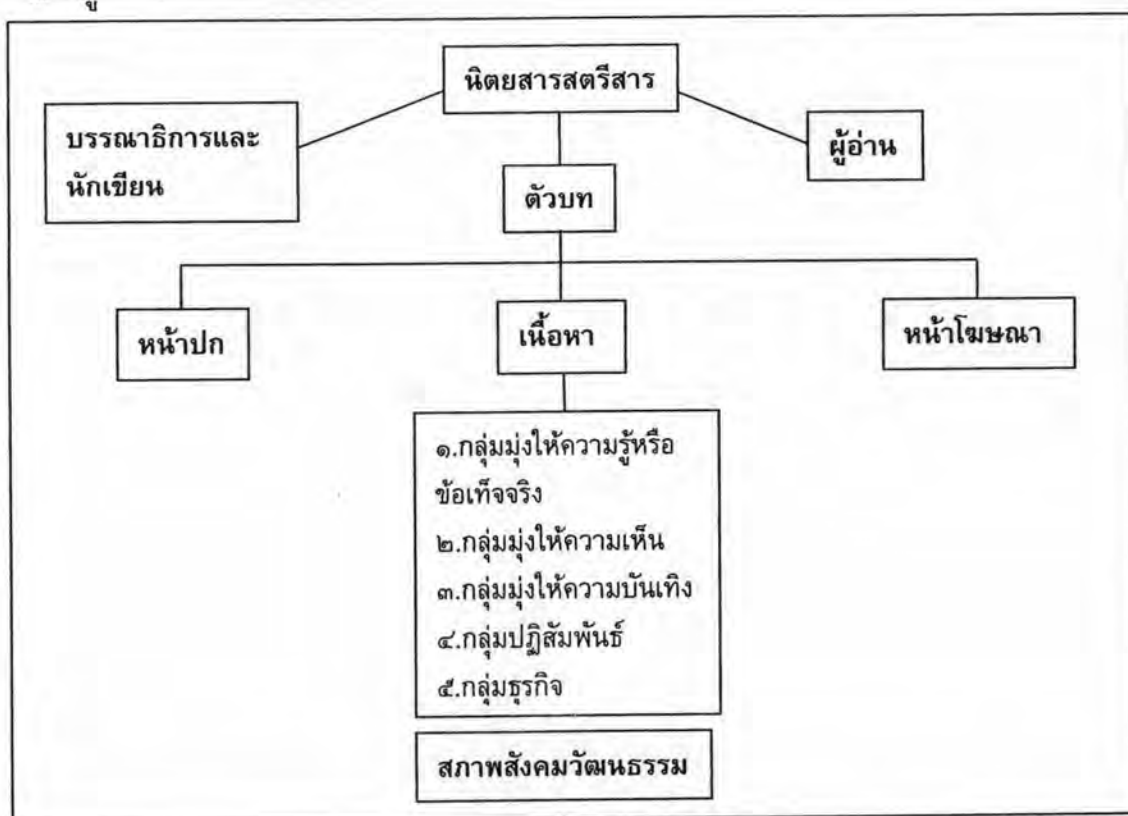
พ.ศ.	พัฒนาการด้านสถานภาพสตรีไทย
๒๕๓๙	<p>*นายอำเภอหญิงคนแรก (คุณประสม ตำริชอบ) ได้รับการแต่งตั้ง มีการแต่งตั้งนายพลหญิงเป็นครั้งแรกในกองทัพไทย จำนวน ๑๐ คน คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบนโยบายและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาธุรกิจบริการทางเพศ</p> <p>*มีการประกาศให้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.๒๕๓๙ ขึ้น หลังจากที่มีการพยายามเสนอ ร่างกฎหมายดังกล่าวว่า ๑๐ปี กฎหมายฉบับนี้ลดโทษผู้ค้าประเวณีให้น้อยลง ให้การคุ้มครองและให้โอกาสในการประกอบ อาชีพแก่ผู้ค้าประเวณีมากขึ้น ในขณะที่มีการเพิ่มโทษผู้เกี่ยวข้องในการนำเด็กเข้าสู่กระบวนการค้าธุรกิจทางเพศ และผู้ใช้บริการให้สูงขึ้น</p> <p>*ข้าราชการและลูกจ้างภาครัฐมีสิทธิในการลาคลอดได้ ๙๐ วัน โดยไม่ต้องรวมอยู่กับวันลาจิจ ตามระเบียบว่าด้วยการลาของข้าราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๙</p> <p>*ประเทศไทยร่วมรับรองปฏิญญาและแผนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจากการประชุมระดับโลกเพื่อต่อต้านการค้าประเวณีเด็ก</p> <p>*คณะรัฐมนตรีมีมติห้ามสถาบันการศึกษาจำกัดจำนวนรับชาย-หญิงในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย</p>

ที่มา: คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ "พัฒนาการด้านสถานภาพสตรีไทย: อดีต-ปัจจุบัน" ค้นคืนวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๕ จาก <http://www.thaiwomen.net/tncwa/html> อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕: ๔๘-๕๑.

จากตารางข้างต้น พบว่า ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในด้านต่างๆ เช่น ทางการเมือง การปกครอง และการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ในทุกบทบาทที่เคยเป็นของผู้ชายก็จะมีผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย จนทำให้เห็นว่า ผู้หญิงจะมีสถานภาพทางสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งอาจคาดได้ว่าอนาคตผู้หญิงจะได้รับการยอมรับจากสังคมให้มีสิทธิเท่าเทียมผู้ชายได้มากขึ้นเรื่อยๆ ข้อมูลทางสังคมดังกล่าวจะทำให้เห็นว่า ความคิดที่เกี่ยวกับผู้หญิงในนิตยสารสตรีสารจะมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยเช่นกัน เพราะระยะเวลา ๔๘ ปี ของนิตยสารก็ทำให้เห็นว่า ความคิดของผู้หญิงที่ต้องการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะการเรียกร้องในเรื่องสิทธิหน้าที่ บทบาททางสังคม เพื่อต้องการความเสมอภาคจากผู้ชายก็ปรากฏให้เห็นอย่างสม่ำเสมอในสตรีสาร โดยเมื่อได้ศึกษากลวิธีทางภาษาอย่างละเอียดแล้วก็อาจจะพบว่า บทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้หญิงจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ของผู้หญิงได้ กลวิธีทางภาษาก็อาจเป็นคำตอบที่ดีคำตอบหนึ่ง

จากโครงสร้างของนิตยสารที่วิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด ๓ มิติของแฟร์เคลาฟี พบว่า สตรีสารมีความสัมพันธ์กันที่ทำให้เห็นบทบาทของผู้ผลิต และสิ่งที่ผู้ผลิตได้ผลิตด้วยบทไปสู่ผู้บริโภค โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒ โครงสร้างของนิตยสารสตรีสาร

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นกรอบความคิดของนิตยสารสตรีสารตามกรอบความคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ของแฟร์เคลาฟี ทำให้เห็นความสัมพันธ์ทั้ง ๓ มิติ คือ (๑) ตัวบทซึ่งประกอบด้วยหน้าปก เนื้อหา และหน้าโฆษณา โดยการจัดกลุ่มของเนื้อหาทั้ง ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มมุ่งให้ความรู้หรือข้อเท็จจริง กลุ่มมุ่งให้ความเห็น กลุ่มมุ่งให้ความบันเทิง กลุ่มปฏิสัมพันธ์ และกลุ่มธุรกิจ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มข้อมูลเฉพาะ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มมุ่งให้ความเห็นและกลุ่มปฏิสัมพันธ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาเพราะทั้ง ๒ กลุ่ม เน้นการให้ความเห็นที่เกี่ยวกับผู้หญิงไว้อย่างน่าสนใจ ที่มาจากทั้งผู้ผลิตนิตยสารและผู้อ่าน อีกทั้งการปรากฏอย่างสม่ำเสมอของทั้งสองกลุ่ม ทำให้สื่อภาพความเป็นผู้หญิงของนิตยสารสตรีสารได้เป็นอย่างดี ส่วนภาพหน้าปกและภาพหน้าโฆษณาก็ทำให้เห็นความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงได้เช่นกัน เพราะภาพส่วนใหญ่ยังคงสะท้อนภาพผู้หญิงแบบฉบับ คือ ผู้หญิงที่สวยงามตามแบบกุลสตรีไทยและมีความเป็นแม่ (๒) กระบวนการผลิต/ตีความตัวบทซึ่งประกอบด้วยผู้ผลิตตัวบท รวมถึงวัตถุประสงค์ในการผลิตนิตยสารสตรีสารและผู้อ่าน ทำให้เห็นว่าผู้ผลิตมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อผู้หญิงโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ทางธุรกิจจึงทำให้เห็นว่า ผู้อ่านใช้คำเรียกผู้ผลิตเสมือนเป็นคนในครอบครัว บทบาทของผู้ผลิตจึงไม่เป็นเพียงผู้ส่งสารเท่านั้น แต่ผู้ผลิตนิตยสารยังวางตัวเป็นเหมือนผู้ใหญ่ในครอบครัวของผู้อ่านที่คอยให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่

ผู้หญิงไทย หรือผู้หญิงไทยควรจะเป็น (๓) บริบททางสังคมภายนอก ในที่นี้นอกจากจะเป็น ภูมิหลังของการผลิตนิตยสารแล้วก็ทำให้เห็นว่า สภาพทางสังคมในแต่ละช่วงเวลาทั้ง ๔๘ ปี ผู้หญิงในสังคมมีพัฒนาการที่จะมีบทบาทภายนอกบ้านมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะการ เปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจที่มีผลทำให้ผู้หญิงต้องเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตัวเอง แม้แต่นิตยสารก็ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกที่ทันสมัย และสภาพ การแข่งขันทางธุรกิจที่มีอยู่สูง จึงทำให้นิตยสารต้องสิ้นสุดลงด้วย แต่จากการศึกษาโครงสร้าง ของนิตยสารสตรีสารจึงทำให้พบความน่าสนใจที่จะศึกษานิตยสารสตรีสาร โดยเฉพาะคุณภาพ ของนิตยสาร ความนิยมของประชาชน และระยะเวลาที่ยาวนาน จึงอาจทำให้เห็นภาพความเป็น ผู้หญิงในนิตยสารสตรีสารซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิด หรืออุดมการณ์ที่เกี่ยวกับผู้หญิงไทยได้ โดยมีการวิเคราะห์หลักวิธีภาษา เครื่องมือสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นความคิด หรืออุดมการณ์ ความเป็นผู้หญิงต่อไป